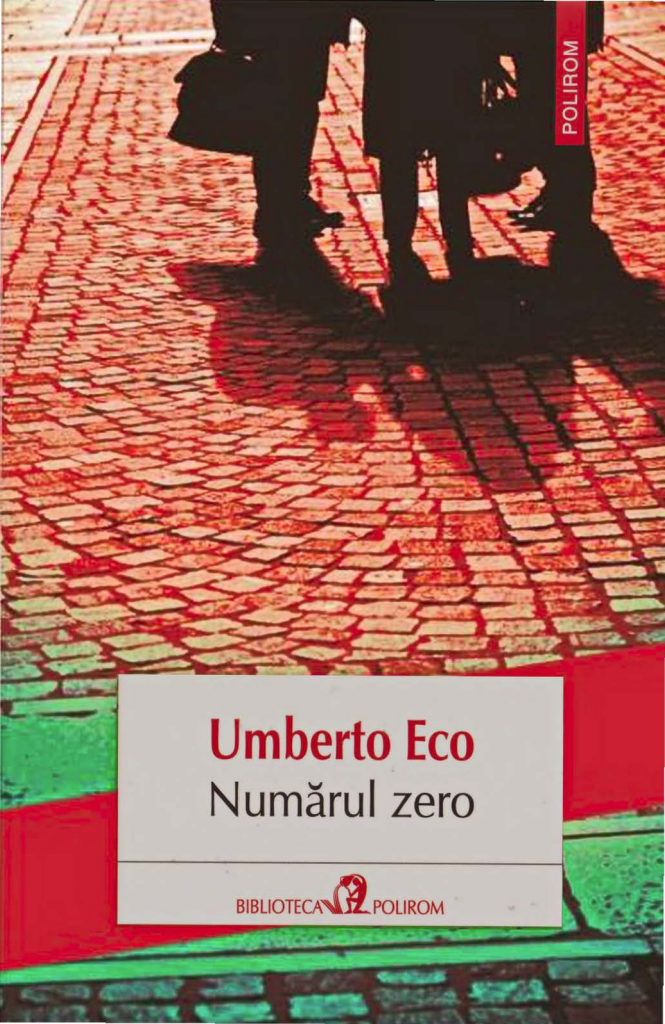
POLIROM
Umberto Eco
Numărul zero
BIBLIOTECA POLIROM

Autori consacraţi, cărţi importante din literatura lumii.

Colecţia BIBLIOTECA POLIROM este coordonată de Bogdan-Alexandru Stănescu.

Umberto Eco, *Numero zero*

Copyright © 2015, Bompiani/RCS Libri S.p.A., Milan
All rights reserved

© 2015 by Editura POLIROM, pentru traducerea în limba română

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parţială, multiplicarea prin orice mijloace şi sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziţia publică, inclusiv prin internet sau prin reţele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informaţiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum şi alte fapte similare săvârşite fără permisiunea scrisă a deţinătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislaţiei cu privire la protecţia proprietăţii intelectuale şi se pedepsesc penal şi/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

www.polirom.ro

Editura POLIROM
Iaşi, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
Bucureşti, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1,
sector 4, 040031, O.P. 53

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României:

ECO, UMBERTO

Numărul zero / Umberto Eco; trad. din lb. italiană şi note de Ştefania Mincu. – Iaşi: Polirom, 2015

ISBN: 978-973-46-5377-5

I. Mincu, Ştefania (trad.)

821.131.1-31 = 135.1

Printed in ROMANIA

Umberto Eco

Numărul zero

Traducere din limba italiană şi note
de Ştefania Mincu

POLIROM
2015

Pentru Anita

Only connect![1]

E.M. Forster

„Numai să fi văzut legăturile!" – E.M. Forster, *Howards End*, traducere de Cornelia Marinescu, Editura Leda, București, 2005.

Sâmbătă, 6 iunie 1992, ora 8

Azi-dimineață nu curgea apă la robinet.

Glu, glu, două râgâieli de nou-născut, pe urmă nimic.

Am sunat la vecină: la ei acasă, totul în regulă. Oți fi închis robinetul central, mi-a zis. Eu? Nici măcar nu știu unde e, stau de puțin timp aici, știți, și mă întorc doar seara acasă. Dumnezeule, dar când plecați câte o săptămână, nu-nchideți apa și gazul? Eu nu. Ce imprudent, dacă-mi dați voie să intru, vă arăt eu.

A deschis dulăpiorul de sub chiuvetă, a mișcat ceva și apa a venit. Vedeți? Îl închiseserăți. Mă scuzați, sunt așa de distrat. Ah, ce ți-e și cu cei care sunt *single*! Exit vecina, care acum vorbește și ea englezește.

Stau bine cu nervii. Nu există poltergeist decât în filme. Iar somnambul nu sunt, pentru că nici dac-aș fi umblat în somn n-aș fi știut de existența robinetului ăluia, altfel l-aș fi folosit treaz fiind, căci dușul picură și risc totdeauna să nu închid ochii toată noaptea auzind tot timpul picătura aia, parc-ar fi la Valldemossa. De fapt, deseori mă trezesc, mă ridic și mă duc să-nchid

uşa de la baie şi pe cea dintre dormitor şi vestibul ca să nu mai aud picurarea aia blestemată.

Nu se poate să fi fost, ştiu şi eu, vreun contact electric (robinetul se acţionează manual) şi nici vreun şoarece, că şi dac-ar fi trecut vreunul pe-acolo, n-ar fi avut el putere să mişte drăcia aia. E o rozetă de fier de pe vremuri (totul în apartamentul ăsta e vechi de cel puţin cincizeci de ani), şi pe deasupra e ruginită. Prin urmare, era nevoie de o mână. De fiinţă omenească. Şi nici nu există vreun horn prin care să se fi putut strecura maimuţoiul fioros din Rue Morgue[1].

Ia să ne gândim puţin. Orice efect îşi are cauza, cel puţin aşa se spune. Să lăsăm deoparte minunile, nu văd de ce lui Dumnezeu ar fi trebuit să-i pese de duşul meu, doar nu-i Marea Roşie. Deci, unde e un efect natural, e şi o cauză naturală. Aseară, înainte să mă culc, am luat un Stilnox cu un pahar de apă. Prin urmare, până-n clipa aia apa curgea. Azi-dimineaţă era oprită. Aşa că, dragă Watson, robinetul a fost închis în timpul nopţii – şi nu de tine. Vreun individ sau mai mulţi erau la mine-n casă şi se temeau că, mai degrabă decât zgomotul pe care-l făceau ei (erau foarte silenţioşi), m-ar trezi preludiul picurării, care-i deranja până şi pe ei, şi pesemne că se-ntrebau cum de nu mă deştepta. De aceea, scumpii de ei, au făcut ceea ce ar fi făcut şi vecina mea, au închis apa.

Şi restul? Cărţile zac în dezordinea lor obişnuită, puteau să fi trecut serviciile secrete de pe jumătate de glob şi să le răsfoiască pagină cu pagină, şi tot nu mi-aş

1. Aluzie la povestirea lui E.A. Poe, „Crimele din Rue Morgue".

da seama. E inutil să mă uit prin sertare sau să deschid dulapul de la intrare. Dacă voiau să descopere ceva, în ziua de azi n-aveau decât un singur lucru de făcut: să scotocească în computer. Probabil, ca să nu piardă timp, au copiat totul și s-au întors acasă. Și abia acum, tot deschizând și redeschizând fiecare document, și-or fi dat seama că în computer nu era nimic care i-ar fi putut interesa.

Ce anume sperau să găsească? E evident – vreau să spun, nu văd altă explicație –, căutau ceva legat de ziar. Nu-s proști, s-or fi gândit că trebuie să-mi fi făcut însemnări despre toată munca pe care o desfășurăm în redacție – și deci că, dacă știu ceva despre pățania lui Braggadocio, ar trebui să fi scris despre ea pe undeva. Acum și-or fi imaginat ceea ce era adevărat, că țin totul pe o dischetă. Firește că azi-noapte or fi făcut o vizită și pe la birou, dar n-au găsit nici o dischetă de-a mea. Deci trag concluzia (dar abia acum) că pesemne o țin în buzunar. Imbecili ce suntem, și-or fi zicând, trebuia să scotocim în sacou. Imbecili? Tâmpiți. Dacă erau isteți, n-ajungeau să aibă o meserie așa de murdară.

Acum or să încerce din nou, măcar până la scrisoarea furată or s-ajungă, or să pună să fiu atacat pe stradă de falși hoți de buzunare. Așa că trebuie să mă grăbesc până nu acționează din nou, să expediez discheta la o adresă de post-restant și apoi să văd când să o recuperez. Dar ce prostii îmi trec prin cap, aici a și fost omorât deja un om, iar Simei și-a luat zborul. Lor nu le folosește nici să afle dacă eu știu și ce anume știu. Din prudență, mă elimină și treaba se termină aici. Nici nu pot să mă

duc şi să scriu în ziare că eu nu ştiam nimic despre afacerea aia, pentru că îndată ce aş afirma aşa ceva, m-aş da de gol că ştiam.

Cum de-am intrat în încurcătura asta? Cred că vina-i a profesorului Di Samis şi a faptului că ştiam germana.

De ce-mi vine-n minte Di Samis, o chestie de acum patruzeci de ani? Fiindcă am continuat să cred că tocmai din vina lui Di Samis nu mi-am mai luat licenţa şi, dacă am ajuns în încurcătura asta, e tocmai pentru că nu mi-am luat licenţa. De altminteri, Anna m-a părăsit după doi ani de căsătorie, pentru că-şi dăduse seama, ca să folosesc cuvintele ei, că eram un ratat compulsiv – cine ştie ce i-oi fi povestit mai înainte ca să mă dau mare.

Nu mi-am mai luat deloc licenţa, din cauză că ştiam germana. Bunică-mea era din Alto Adige şi mă punea s-o vorbesc de mic. Încă din primul an de facultate, ca să mă întreţin la studii, acceptasem să traduc cărţi din nemţeşte. În epoca aia, să ştii nemţeşte era deja o profesie. Se citeau şi se traduceau cărţi pe care alţii nu le înţelegeau (şi care pe-atunci erau socotite importante) şi erai plătit mai bine decât pentru franceză şi chiar decât pentru engleză. Azi cred că se-ntâmplă acelaşi lucru cu cel care ştie chineza sau rusa. În orice caz, ori traduci din germană, ori îţi iei licenţa, amândouă deodată nu se pot face. De fapt, să traduci vrea să-nsemne să stai acasă, la căldură sau la răcoare, şi să lucrezi în papuci şi, pe deasupra, învăţând şi o grămadă de lucruri. De ce să mai frecventezi cursurile de la universitate?

Din indolenţă, mă hotărâsem să mă înscriu la un curs de germană. N-aş fi avut mult de studiat, îmi spuneam, de vreme ce ştiam deja totul. Eruditul erudiţilor era în acea epocă profesorul Di Samis, care-şi crease ceea ce studenţii numeau cuibul său de vultur într-o clădire barocă dărăpănată unde urcai pe o scară imensă şi ajungeai într-un hol larg. De o parte se deschidea institutul lui Di Samis, de cealaltă era *aula magna*, cum o numea pompos Di Samis, în fond un amfiteatru care avea vreo cincizeci de locuri.

În institut se putea intra doar punându-ţi papucii. La intrare se aflau cât să ajungă pentru asistenţi şi pentru vreo doi-trei studenţi. Cine rămânea fără papuci îşi aştepta rândul stând afară. Totul era dat cu ceară, cred că până şi cărţile de pe pereţi. Chiar şi feţele asistenţilor, foarte bătrâni, care din vremuri preistorice îşi aşteptau rândul să ajungă şi ei la catedră.

Aula avea o boltă foarte înaltă şi ferestre gotice (n-am înţeles niciodată de ce într-o clădire barocă) şi geamuri verzi. La ora potrivită, adică la ora cutare şi paisprezece minute, profesorul Di Samis ieşea din institut, urmat la un metru de asistentul mai vârstnic, iar la doi metri de cei mai tineri, sub cincizeci de ani. Asistentul mai în vârstă îi ducea cărţile, cei tineri magnetofonul – magnetofoanele de la finele anilor '50 erau uriaşe, păreau nişte Rolls Royce-uri.

Di Samis străbătea cei zece metri care separau institutul de aulă de parcă ar fi fost douăzeci: nu urma o linie dreaptă, ci una curbă, nu ştiu dacă o parabolă sau o elipsă, spunând cu voce tare „iată-ne, am ajuns!", apoi

intra în aulă și se așeza pe un fel de podium sculptat, încât te așteptai să înceapă cu „ziceți-mi Ismael".

Lumina filtrată prin geamurile verzi îi făcea cadaveric chipul care surâdea răutăcios, pe când asistenții dădeau drumul la magnetofon. Apoi începea: „Contrar celor spuse recent de distinsul meu coleg, profesorul Bocardo..." și așa mai departe, timp de două ore.

Lumina aia verde îmi producea niște somnolențe apoase, după cum vedeam și în ochii asistenților. Le cunoșteam suferința. La sfârșitul celor două ore, în timp ce noi, studenții, o roiam afară, profesorul Di Samis derula banda, cobora de pe podium, se așeza în mod democratic în primul rând, împreună cu asistenții, și toți laolaltă reascultau cele două ore de curs, în timp ce profesorul încuviința satisfăcut la fiecare pasaj care i se părea esențial. Și să reținem că respectivul curs era unul despre traducerea Bibliei în germana lui Luther. O frumusețe, ce mai, ziceau colegii mei, cu ochii-n jos.

La sfârșitul anului doi, după ce frecventasem foarte puțin cursul, mă hazardasem să propun o teză despre ironie în opera lui Heine (mi se părea reconfortant felul cum vorbea el despre iubirile nefericite pe un ton care mie mi se părea de un cinism educat – mă pregăteam, în ce privește iubirile, pentru ale mele): „Voi, tinerii, voi, tinerii", îmi zisese Di Samis nemângâiat, „vreți să vă aruncați numaidecât la contemporani...".

Înțelesesem, printr-un soi de iluminare, că teza cu Di Samis se dusese pe gârlă. Așa că mă gândisem la profesorul Ferio, mai tânăr, care se bucura de faima unei inteligențe scăpărătoare și se ocupa de epoca

romantică şi de cele adiacente. Dar colegii mei mai vârstnici mă avertizaseră că la teză urma să-l am în orice caz pe Di Samis ca al doilea referent şi că nu trebuia să-l abordez pe profesorul Ferio în mod oficial, căci Di Samis ar fi aflat imediat şi mi-ar fi jurat duşmănie eternă. Trebuia s-o iau pe ocolite, ca şi cum Ferio ar fi fost cel care mi-a cerut să-mi fac teza cu el, iar Di Samis avea să-i poarte pică lui, nu mie. Di Samis îl ura pe Ferio pentru simplul motiv că-l adusese el însuşi la catedră. La universitate (aşa era pe-atunci, însă cred că şi astăzi) lucrurile merg invers doar în lumea normală, nu copiii sunt cei care-şi urăsc părinţii, ci părinţii îşi urăsc copiii.

Mă gândeam c-aş fi putut să mă apropii de Ferio în mod aproape întâmplător în timpul uneia dintre conferinţele lunare pe care Di Samis le organiza în aula magna aia a lui, frecventate de mulţi colegi, deoarece reuşea întotdeauna să invite învăţaţi celebri.

Însă lucrurile se desfăşurau astfel: imediat după conferinţă urma dezbaterea, şi aceasta era monopolizată de corpul didactic, apoi ieşeau cu toţii, deoarece vorbitorul era invitat la restaurantul La Tartaruga, cel mai bun din zonă, stil jumătatea secolului al XIX-lea, cu chelnerii încă îmbrăcaţi în frac. Ca să mergi de la cuibul de vultur la restaurant trebuia să parcurgi un bulevard mărginit de porticuri, apoi să traversezi o piaţă istorică, să coteşti pe lângă un palat monumental şi, în fine, să treci printr-o a doua piaţetă. Ei bine, de-a lungul porticurilor, oratorul mergea înconjurat de profesorii titulari, urmat la un metru de suplinitori, la doi metri de asistenţi şi la o distanţă apreciabilă de studenţii cei

mai curajoşi. Ajunşi în piaţa istorică, studenţii îşi luau rămas-bun, la colţul palatului monumental se despărţeau şi asistenţii, iar suplinitorii traversau piaţa mică, dar salutau în pragul restaurantului, unde intrau numai oaspetele şi profesorii titulari.

Aşa că profesorul Ferio n-a aflat niciodată de existenţa mea. Între timp îmi trecuse cheful de mediul acela, nu-l mai frecventam deloc. Traduceam ca un automat, însă eşti nevoit să iei ce ţi se dă, aşa că tălmăceam în *dolce stil novo*[1] o operă în trei volume despre rolul lui Friedrich List în crearea *Zollverein*, Uniunea Vamală Germană. Se-nţelege, prin urmare, de ce am încetat să mai traduc din germană, dar acum era prea târziu ca să revin la facultate.

Nenorocirea e că nu accepţi ideea: continui să trăieşti cu convingerea că într-o bună zi o să-ţi dai toate examenele şi o să-ţi susţii teza. Iar când trăieşti cultivând speranţe imposibile, eşti deja un ratat. Pe urmă, când îţi dai seama de asta, te laşi în voia sorţii.

La început găsisem de lucru ca meditator al unui băiat german, prea prostălău ca să meargă la şcoală, în Engadina. Climat foarte plăcut, singurătate acceptabilă, aşa că am rezistat un an, căci mă plăteau bine. Apoi mama băiatului m-a cam înghesuit într-o zi pe un coridor, dându-mi de înţeles că nu i-ar fi displăcut să-mi cedeze. Avea dinţii ieşiţi în afară şi o umbră de mustăţi,

1. Dolce stil novo – şcoală poetică din secolele al XIII-lea şi al XIV-lea, care cânta iubirea ca mijloc de înălţare morală şi spirituală şi care a avut o contribuţie decisivă în impunerea dialectului toscan ca limbă naţională italiană.

și am făcut-o politicos să priceapă că nu eram de aceeași părere. La trei zile după asta am fost concediat, pe motiv că băiatul nu făcea progrese.

Atunci am început s-o duc de azi pe mâine făcând pe scribălăul. Mă gândeam să scriu la ziar, dar am găsit ascultare doar la câte un cotidian local, chestii gen cronică de teatru pentru spectacolele de provincie și trupele aflate în turneu. M-am grăbit să recenzez pentru câțiva bănuți câte o avanpremieră, spionând prin culise dansatoarele îmbrăcate în costume de marinar, fascinat de celulita lor și ținându-mă după ele la lăptărie, unde mă tratau, în chip de cină, cu o cafea cu lapte – iar dacă nu erau leftere, cu câte un ou la capac. Acolo am avut primele mele experiențe sexuale cu o cântăreață, în schimbul unei notițe îngăduitoare – pentru un ziar din Saluzzo, dar ei îi ea era de-ajuns.

Eram fără domiciliu, am locuit în diferite orașe (la Milano am ajuns doar chemat de Simei), am corectat șpalturi pentru cel puțin trei edituri (universitare, niciodată pentru marii editori), pentru una am revăzut articolele unei enciclopedii (trebuia să verifici datele, titlurile operelor și așa mai departe), toate fiind munci în care mi-am făcut ceea ce la un moment dat Paolo Villaggio a numit o cultură monstruoasă. Ratații, ca și autodidacții, au întotdeauna cunoștințe mai vaste decât învingătorii, dacă vrei să învingi trebuie să știi un singur lucru și să nu pierzi timp ca să le afli pe toate, plăcerea erudiției e rezervată rataților. Cu cât știe cineva mai multe, cu atât înseamnă că le-a citit cărțile cu atenție, ieșit cum trebuie.

BIBLIOTECA METROPOLITANĂ BUCUREȘTI

Mi-am dedicat câțiva ani ca să citesc manuscrise pe care editorii (uneori chiar și cei importanți) mi le pasau, pentru că la ei n-are nimeni chef să citească manuscrisele primite. Îmi dădeau cinci mii de lire de manuscris, stăteam toată ziua lungit în pat și citeam cu furie, apoi încropeam o evaluare de două păginuțe, dând ce era mai bun din sarcasmul meu ca să-l distrug pe autorul imprudent, la editură erau toți ușurați, îi scriau nesocotitului că regretau că erau nevoiți să-l refuze și gata. A citi manuscrise care nu vor fi niciodată publicate poate deveni o profesie.

Între timp avusese loc treaba cu Anna, terminată așa cum trebuia să se termine. De-atunci n-am mai reușit (sau n-am mai dorit cu înverșunare) să mă gândesc cu interes la vreo femeie, pentru că mi-era teamă să nu dau greș din nou. Am recurs la sex în mod terapeutic, câte o aventură întâmplătoare, în care nu ți-e teamă că te îndrăgostești, o noapte și gata, mersi, a fost drăguț, sau vreun raport periodic pe bani, ca să nu fii obsedat de dorință (dansatoarele mă făcuseră insensibil la celulită).

În timpul ăsta visam la ceea ce visează toți ratații, să scriu într-o zi o carte care să-mi aducă glorie și bani. Pentru a învăța cum se procedează ca să devii mare scriitor, am făcut-o și pe negrul (sau pe *ghost writer*-ul, cum se spune astăzi, ca să fim corecți politic) pentru un autor de cărți polițiste care, la rându-i, ca să aibă vânzare, semna cu un nume american, ca actorii de prin westernurile spaghetti. Dar era frumos să lucrezi în umbră, sub o acoperire dublă (Celălalt și celălalt nume al Celuilalt).

Să scrii un *policier* al altcuiva era uşor, nu trebuia decât să imiţi stilul lui Chandler sau, în cel mai rău caz, pe cel al lui Spillane; însă când am încercat să pun pe hârtie ceva original, mi-am dat seama că în clipa în care voiam să descriu ceva sau pe cineva, recurgeam la situaţii literare: în loc să spun că cineva se plimba într-o după-amiază senină, scriam: „sub un cer ca într-un tablou de Canaletto". Am realizat că tot aşa făcea şi D'Annunzio: ca să spună că o anume Costanza Landbrook avea nişte calităţi anume, scria că părea o creatură a lui Thomas Lawrence, în legătură cu Elena Muti observa că trăsăturile ei aduceau cu anumite profiluri din tablourile lui Moreau tânăr, iar Andrea Sperelli îi amintea de portretul gentilomului necunoscut de la Galleria Borghese. Şi astfel, ca să citeşti un roman, ar fi trebuit să te duci să răsfoieşti rezumatele câtorva istorii ale artei ce se vindeau pe la chioşcuri.

Dacă D'Annunzio era un scriitor slab, nu însemna că şi eu trebuia să fiu la fel. Ca să mă dezbar de viciul citării, m-am hotărât să nu mai scriu.

În fine, n-a fost o viaţă prea grozavă. Iar la cincizeci de ani bătuţi pe muchie, a venit invitaţia lui Simei. De ce nu? Oricum, merita s-o încerc şi pe-aia.

Şi acum ce fac? Dacă scot nasul afară, e riscant. Mai bine să aştept aici, în cel mai rău caz ei sunt afară şi aşteaptă să ies. Iar eu nu ies. În bucătărie sunt tot felul de pachete de sărăţele şi de conserve cu carne. De aseară mi-a mai rămas şi o jumătate de sticlă de whisky. Poate ajută ca să treacă mai uşor o zi sau două. Îmi torn

vreo două înghiţituri (şi apoi, eventual, încă două, dar numai după-amiaza, pentru că să bei dimineaţa te tâmpeşte) şi încerc să mă-ntorc din nou la începutul aventurii ăsteia, fără ca măcar să fie nevoie să apelez la dischetă, fiindcă mi-amintesc totul, cel puţin deocamdată, cu claritate.

Frica de a muri dă ghes amintirilor.

II

Luni, 6 aprilie 1992

Simei avea chipul altcuiva. Vreau să spun, eu nu-mi amintesc niciodată numele cuiva pe care îl cheamă Rossi, Brambilla şi Colombo, sau chiar Mazzini ori Manzoni, pentru că are numele altcuiva, îmi amintesc doar că trebuie să aibă numele altcuiva. Bine, în cazul lui Simei, nu puteai să-ţi aminteşti nici faţa lui, pentru că părea să fie cea a cuiva care nu era el. În realitate, avea chipul tuturor.

— O carte? l-am întrebat.

— O carte. Memoriile unui ziarist, povestea unui an de muncă pentru a pregăti lansarea unui cotidian care n-avea să apară niciodată. Pe de altă parte, titlul ziarului trebuia să fie *Mâine,* pare un motto pentru guvernele noastre, mai vorbim noi despre ele mâine. Deci cartea va trebui să se intituleze *Mâine: ieri.* Frumos, nu?

— Şi doriţi s-o scriu eu? De ce n-o scrieţi dumneavoastră? Sunteţi ziarist, nu-i aşa? Cel puţin, dat fiind că tocmai o să fiţi la conducerea unui ziar...

— Nu înseamnă că, dacă eşti director, ştii să şi scrii. Nu înseamnă că ministrul apărării ştie să arunce o grenadă. Bineînţeles, tot anul care vine, o să discutăm cartea zi de zi, dumneata o să pui stilul, piperul, dar liniile mari ale acţiunii le controlez eu.

— Vreţi să spuneţi că această carte va fi semnată de amândoi sau va apărea sub forma unui interviu luat de Colonna lui Simei?

— Nu, nu, dragă Colonna, cartea va apărea semnată de mine; dumneata, după ce o vei scrie, va trebui să dispari. Dumneata o să fii, dacă nu te superi, un *negru*. Din ăştia avea până şi Dumas, nu văd de ce n-aş putea avea şi eu.

— Şi de ce m-aţi ales pe mine?

— Pentru că dumneata ai calităţi de scriitor...

— Mulţumesc.

— ...însă nimeni nu şi-a dat seama de ele.

— Iarăşi vă mulţumesc.

— Scuză-mă, până acum ai colaborat numai la cotidiene de provincie, ai făcut doar pe hamalul cultural pe la câteva edituri, ai scris un roman pentru altcineva (nu mă-ntreba cum anume, dar mi-a căzut în mână, şi merge, are ritm), iar la cincizeci de ani ai alergat la mine la vestea că poate am să-ţi dau ceva de lucru, deci dumneata ştii să scrii şi ştii ce-i aia o carte, dar o duci greu. Nu trebuie să te ruşinezi. Eu, la fel, dacă-s pe cale să conduc un ziar care n-o să iasă niciodată, este pentru că n-am fost niciodată

candidat la Premiul Pulitzer, ci doar am condus un săptămânal sportiv și un lunar rezervat doar bărbaților sau bărbaților burlaci, cum vrei dumneata să-i spui...

— Aș putea să am o oarecare demnitate și să refuz.

— N-o s-o faci, pentru că timp de un an îți ofer șase milioane pe lună, la negru.

— E mult pentru un scriitor ratat. Și pe urmă?

— Pe urmă, când îmi predai cartea, să zicem în decurs de șase luni de la încheierea experimentului, alte zece milioane, în mână, bani gheață. Iar pe-alea le pun de la mine din buzunar.

— Și pe urmă?

— Pe urmă, treaba dumitale. Dacă nu vei fi cheltuit totul pe femei, cai și șampanie, vei fi câștigat într-un an și jumătate peste optzeci de milioane, bani scutiți de impozite. O să-ți dea mâna să te uiți în jurul dumitale.

— Faceți-mă să înțeleg. Dacă-mi dați șase milioane mie, cine știe câte luați dumneavoastră, mă scuzați, și pe urmă or mai fi și ceilalți redactori, și cheltuielile de producție, tipărire și distribuție, și-mi spuneți că cineva, un editor, presupun, e dispus să plătească timp de un an de zile experimentul ăsta pentru ca pe urmă să nu facă nimic cu el?

— N-am spus că n-o să facă nimic. El o să-și aibă profitul lui. Însă eu nu, dacă ziarul n-o să apară. Firește că nu pot să exclud ca până la urmă editorul

să decidă că ziarul trebuie să iasă cu-adevărat, dar în momentul ăla afacerea va deveni una mare și mă-ntreb dac-o să mai vrea să mă ocup eu de ea. Așa că mă pregătesc pentru cazul când, la sfârșitul acestui an, editorul ar decide că experimentul a dat roadele la care se aștepta și că poate să-nchidă prăvălia. Deci mă pregătesc: dacă totul se duce de râpă, public cartea. Va fi o bombă și-mi va aduce niște bani sub formă de drepturi de autor. Sau poate că nu, zic și eu așa, poate că cineva nu dorește s-o public și-mi dă o groază de bani. Neimpozabili.

— Am priceput. Dar poate că, dacă doriți ca eu să colaborez în mod loial, trebuie să-mi spuneți cine plătește, de ce există proiectul *Mâine*, de ce s-ar putea să eșueze și ce anume veți spune în cartea pe care, lăsând modestia la o parte, o voi scrie eu.

— Păi uite, cel care plătește este comandorul Vimercate. Oi fi auzit vorbindu-se despre el...

— Am auzit de Vimercate, din când în când ajunge prin ziare: controlează zeci de hoteluri pe Coasta Adriatică, multe aziluri pentru pensionari și invalizi, o serie de afaceri ilicite despre care se șoptesc multe, câteva televiziuni locale care încep să transmită de la unsprezece seara încolo, și sunt numai licitații, teleshopping și câte un show decoltat...

— Și vreo douăzeci de publicații.

— Revistuțe de duzină, mi se pare, bârfe despre staruri, precum *Ei*, *Peeping Tom* și săptămânale

despre anchete judiciare, precum *Delictul ilustrat*, *Ce se ascunde dedesubt*, chestii ieftine, *trash*.

— Nu, sunt şi reviste pe domenii, grădinărit, călătorii, automobile, bărci cu pânze, *Medicul în casă*. Un imperiu. E frumos biroul ăsta, nu? Avem până şi un ficus, ca la grangurii ăia de la RAI. Şi avem la dispoziţie un *open space*, cum se spune în America, pentru redactori, un birouaş pentru dumneata, mic, dar onorabil, şi o încăpere pentru arhivă. Totul gratis, în clădirea asta care adăposteşte toate firmele Comandorului. În ce priveşte restul, producţie şi tipar pentru numerele noastre zero se vor face cu dotările celorlalte reviste, şi astfel costul experimentului se reduce în mod acceptabil. Şi ne aflăm practic în centru, nu ca marile cotidiene unde, ca să ajungi, trebuie să schimbi două metrouri şi un autobuz.

— Dar ce anume aşteaptă Comandorul de la experimentul ăsta?

— Comandorul vrea să intre în lumea bună a finanţelor, a băncilor, precum şi a marilor ziare. Instrumentul este promisiunea unui nou cotidian, dispus să spună adevărul în toate privinţele. Douăsprezece numere zero, să zicem 0/1, 0/2 şi aşa mai departe, tipărite în extrem de puţine exemplare confidenţiale, pe care Comandorul le va evalua şi apoi va face în aşa fel încât să fie văzute de cine vrea el. Odată ce Comandorul va fi demonstrat că poate să pună în dificultate ceea ce se cheamă lumea bună a

finanțelor și a politicii, e posibil ca acea lume bună să-l roage să abandoneze ideea respectivă, el renunță la *Mâine* și obține un permis de intrare în lumea bună. Mai pune, să zicem așa, fie și numai doi la sută din acțiunile unui mare cotidian, ale unei bănci, ale unei rețele de televiziune care contează.

Eu scosesem un fluierat:

— Doi la sută e enorm de mult! Are banii necesari pentru o ispravă ca asta?

— Nu face pe naivul. Vorbim de finanțe, nu de comerț. Întâi cumperi, pe urmă o să vezi cum îți vin și banii ca să plătești.

— Am înțeles. Și mai înțeleg și faptul că experimentul ar trebui să funcționeze numai în condițiile în care Comandorul nu va spune că până la urmă ziarul n-o să mai apară. Toți vor trebui să creadă că rotativele lui duduie, ca să spunem așa...

— Bineînțeles. Faptul că ziarul n-o să apară Comandorul nu mi l-a spus nici măcar mie, pur și simplu îl bănuiesc, altfel spus sunt sigur de el. Și nu vor trebui să-l știe colaboratorii noștri, cu care ne vom întâlni mâine: ăia vor trebui să lucreze crezând că tocmai își clădesc viitorul. Treaba asta o știm numai eu și dumneata.

— Dar ce vă iese dumneavoastră dacă pe urmă scrieți tot ce-ați făcut într-un an de zile ca să înlesniți șantajul Comandorului?

— Nu folosi cuvântul șantaj. Noi o să publicăm știri, așa cum zice *New York Times*, „all the news that's fit to print..."[1].

— ...și încă ceva pe deasupra, probabil...

— Văd că mă-nțelegi. Dacă însă Comandorul folosește numerele noastre zero ca să sperie pe careva sau ca să se șteargă la fund cu ele, asta-i treaba lui, nu a noastră. Dar chestia e că această carte a mea nu va trebui să povestească ce anume vom fi hotărât în ședințele noastre de redacție, pentru asta n-aș avea nevoie de dumneata, mi-ar ajunge un reportofon. Cartea va trebui să dea ideea unui alt fel de ziar, să arate cum timp de un an eu m-am străduit să realizez un model de jurnalism independent de orice presiune, lăsând să se-nțeleagă că aventura s-a sfârșit prost pentru că nu se putea da viață unei voci libere. Pentru asta am nevoie ca dumneata să inventezi, să idealizezi, să scrii o epopee, nu știu dacă mă fac bine înțeles...

— Cartea va spune contrariul a ceea ce s-a petrecut. Splendid. Dar afirmațiile dumneavoastră or să fie dezmințite.

— De cine? De Comandor, care va trebui să spună că nu, că proiectul avea în vedere doar o extorcare? Mai degrabă o să lase să se creadă că a trebuit să renunțe deoarece a fost și el supus unor presiuni, a

1. Toate știrile care merită să fie tipărite (în engl., în orig.).

preferat să omoare ziarul tocmai ca să nu devină o voce, cum se spune, influențată din exterior. Și or să ne dezmintă redactorii noștri, pe care cartea îi va fi prezentat ca ziariști foarte integri? Cartea mea o să fie un *betzeller* – așa pronunța el, ca toată lumea –, căruia nimeni nu va vrea sau nu va ști cum să i se opună.

— Bine, dat fiind că amândoi suntem oameni fără calități, scuzați-mi citatul, accept pactul.

— Îmi place să am de-a face cu persoane leale, care spun ce le stă pe suflet.

III

Marți, 7 aprilie

Prima întâlnire cu redactorii. Șase, păreau de ajuns.

Simei mă avertizase că nu era nevoie să mă duc să fac anchete de doi bani, ci trebuia să stau permanent în redacție ca să înregistrez feluritele evenimente. Și iată cum își începuse el discursul ca să justifice prezența mea:

— Domnilor, să facem cunoștință. Acesta este domnul Colonna, om cu mare experiență publicistică. Va lucra alături de mine – iar de aceea îl vom numi director adjunct; însărcinarea sa principală va consta în a revedea toate articolele dumneavoastră. Fiecare dintre dumneavoastră vine dinspre experiențe profesionale diferite, iar una e să fi lucrat la o foaie de extremă stângă și alta să fi căpătat experiență, să zicem, la *Voce della fogna*[1], și fiindcă (vedeți

1. *Vocea haznalei.*

și dumneavoastră) suntem spartan de puțini, cineva care s-a ocupat tot timpul de rubrica decese va trebui probabil să scrie un articol de fond despre criza de guvern. Se cere deci să omologăm stilul și, dacă cineva ar avea slăbiciunea să scrie *palingeneză*, Colonna o să vă spună că nu trebuie și o să sugereze termenul alternativ.

— O profundă renaștere morală, spusesem eu.

— Exact. Iar dacă cineva, ca să definească o situație dramatică, va spune că ne aflăm în ochiul ciclonului, îmi imaginez că domnul Colonna va fi așa de avizat încât să vă aducă aminte că, potrivit tuturor manualelor științifice, ochiul ciclonului este singurul loc în care domnește calmul, pe când ciclonul se dezvoltă de jur împrejur.

— Nu, domnule Simei, am intervenit eu, într-un asemenea caz aș spune tocmai că trebuie să folosim expresia „ochiul ciclonului", fiindcă nu contează ce spune știința, cititorul nu știe, și tocmai ochiul ciclonului este ceea ce-i dă ideea că se află în centrul belelelor. Așa l-au obișnuit presa și televiziunea. Așa cum l-a convins și că se spune *süspàns* și *manàgement*, acolo unde ar trebui să se spună *suspèns* (și să se scrie *suspense*, nu *suspence*) și *mànagement*.

— Foarte bună idee, domnule Colonna, trebuie să vorbim în limbajul cititorului, nu în acela al intelectualilor, care zic *a oblitera* documentul de călătorie în loc de *a anula*. Pe de altă parte, se pare că

editorul nostru ar fi spus odată că spectatorii televiziunilor sale au o vârstă medie (mă refer la vârsta mentală) de doisprezece ani. Ai noştri nu, dar întotdeauna e folositor să atribui o vârstă cititorilor tăi: ai noştri ar trebui să aibă peste cincizeci de ani, să fie nişte burghezi buni şi oneşti, doritori de legalitate şi ordine, însă lacomi de bârfe şi de dezvăluiri cu privire la felurite forme de dezordine. O să pornim de la principiul că nu sunt ei ceea ce se cheamă nişte mari cititori, ba chiar bună parte din ei n-or fi având nici o carte în casă, chiar dacă, atunci când va fi necesar, o să vorbim de nu ştiu ce mare roman tipărit în milioane de exemplare în întreaga lume. Cititorul nostru nu citeşte cărţi, dar îi place să creadă că există mari artişti ciudaţi şi miliardari, după cum n-o s-o vadă niciodată de-aproape pe diva cu picioare lungi, şi totuşi va vrea să ştie totul despre amorurile ei secrete. Dar să-i lăsăm şi pe ceilalţi să se prezinte. Singuri. Să începem cu singura femeie, domnişoara (sau doamna)...

— Maia Fresia. Necăsătorită, sau celibatară, sau single, cum preferaţi. Douăzeci şi opt de ani, aproape licenţiată în Litere, a trebuit să-mi întrerup studiile din motive de familie. Colaboram de cinci ani la o revistă de mondenităţi, trebuia să bântui prin lumea spectacolului să adulmec cine cu cine întreţinea vreo prietenie mai caldă şi să-i pun pe fotografi să-i spioneze; cel mai adesea trebuia să conving un cântăreţ, o actriţă să inventeze o prietenie mai caldă cu altcineva şi

să-i duc la întâlnirea cu paparazzi, vreau să zic să se plimbe ținându-se de mână sau chiar să se sărute pe furiș. La început îmi plăcea, dar m-am săturat să tot povestesc scornelile astea.

— Și de ce, scumpo, ai acceptat să te alături aventurii noastre?

— Mă gândesc că un cotidian o să vorbească despre lucruri mai serioase și o să am prilejul să mă fac cunoscută prin anchete în care să nu fie vorba de prietenii mai calde. Sunt curioasă din fire, și cred că sunt un bun copoi de vânătoare.

Era firavă și vorbea cu o însuflețire precaută.

— Minunat. Dumneata?

— Romano Braggadocio...

— Ciudat nume, de unde vine?

— Să vedeți, ăsta-i unul dintre multele chinuri ale vieții mele. Se pare că în engleză are o semnificație urâtă[1], dar din fericire în alte limbi nu. Bunicul meu era un copil abandonat și, așa cum știți, numele de familie în cazurile astea era născocit de un funcționar de la primărie. Dacă era un sadic, putea să te numească și Ficarotta[2], în cazul bunicului meu funcționarul

1. Braggadocio (engl.) – fanfaron. De la Braggadocchio, personaj în poemul epic *Crăiasa zânelor* de Edmund Spenser (c. 1552-1599).
2. Literal, smochină tocată, cu sensul figurat de gură-spartă, tocător-de-minciuni.

era sadic doar pe jumătate și avea o oarecare cultură... Cât despre mine, sunt specializat în dezvăluiri scandaloase și lucram chiar pentru o revistă a editorului nostru, *Ce se ascunde dedesubt*, dar nu mă angajase niciodată, mă plătea la bucată.

Cât despre ceilalți patru, Cambria își petrecuse nopțile prin camerele de gardă ale spitalelor sau prin secțiile de poliție ca să pună mâna pe știrea proaspătă – arestări, morți în accidente rocambolești pe autostradă – și nu făcuse carieră; Lucidi inspira neîncredere de la prima privire și colaborase la publicații de care nimeni n-auzise vreodată; Palatino avea o lungă carieră la reviste de jocuri și enigmistică; Costanza lucrase ca maistru tipograf la câteva ziare, dar astăzi ziarele aveau prea multe pagini, nimeni nu putea reciti totul înainte de a pleca la tipar, acum până și marile cotidiene scriau „Simone de Beauvoire" sau „Beaudelaire" sau „Rooswelt", iar maistrul tipograf devenea desuet precum tiparnița lui Gutenberg. Nici unul dintre acești tovarăși de călătorie nu avusese experiențe prea entuziasmante. Un fel de Puntea Sfântului Ludovic. Cum făcuse Simei de-i descoperise, nu știu.

Simei, odată terminate prezentările, schițase caracteristicile ziarului.

— Prin urmare, o să facem un cotidian. De ce *Mâine*? Pentru că ziarele de tradiție relatau și, din păcate, mai relatează și acum știrile din seara precedentă, și iată de ce se numeau *Corriere della Sera*,

Evening Standard sau *Le Soir*. Acum, ştirile din ziua precedentă le aflăm deja de la televizor seara la opt, aşa că ziarele relatează permanent lucruri pe care le ştii deja, şi iată de ce se vând tot mai prost. În *Mâine*, aceste ştiri care deja put ca peştele stricat sigur că va fi util să le rezumăm şi să le reamintim, dar o să fie suficientă o rubrică scurtă, care se citeşte în câteva minute.

— Şi atunci despre ce trebuie să vorbească ziarul? întrebase Cambria.

— De-acum încolo, destinul unui cotidian este să semene cu un săptămânal. Vom vorbi despre ceea ce ar putea să se întâmple mâine, prin articole de fond, cu investigaţii suplimentare, cu anticipări neaşteptate... Dau un exemplu. La ora patru explodează o bombă, iar în ziua următoare toţi au aflat. Ei bine, noi de la patru până la miezul nopţii, înainte să intrăm la tipar, va trebui să-l fi dibuit pe cel care spune ceva inedit despre probabilii responsabili, lucruri pe care poliţia însăşi încă nu le ştie, şi să schiţăm un scenariu despre ce se va petrece în săptămânile care vin din cauza atentatului respectiv...

Braggadocio:

— Păi ca să punem în mişcare anchete de felul ăsta în opt ore, ne trebuie o redacţie de cel puţin zece ori cât a noastră şi o bază de contacte, de informatori sau mai ştiu eu ce...

— Evident, şi când ziarul se va face de-adevăratelea, aşa are să fie. Însă acum, timp de un an, trebuie

doar să demonstrăm că se poate face. Şi se poate pentru că un număr zero poate să aibă ce dată vrea şi poate să fie foarte bine un exemplu de cum ar fi arătat ziarul cu luni în urmă, să spunem atunci când s-a pus bomba. În cazul ăsta noi ştim deja ce anume s-a petrecut ulterior, dar o să vorbim ca şi cum cititorul încă nu ar şti. Deci toate indiscreţiile noastre vor căpăta o savoare de inedit, de surprinzător, aş îndrăzni să spun chiar de oracular. Adică va trebui să-i spunem comanditarului: iată cum ar fi arătat *Mâine* dacă ar fi ieşit ieri. Aţi priceput? Şi, dacă vrem, cu toate că nimeni n-a aruncat nici o bombă, vom putea foarte bine să facem un număr *ca şi cum*.

— Sau să punem noi bomba, dacă ne pică bine, rânjise uşor Braggadocio.

— Nu vorbi prostii, îl avertizase Simei. Apoi, ca şi cum s-ar fi răzgândit: Dar dacă vrei s-o faci, nu veni să mi-o spui mie.

Odată încheiată şedinţa, m-am pomenit coborând împreună cu Braggadocio.

— Nu ne-am mai cunoscut cumva? a întrebat el. Mie mi se părea că nu, el a zis aşa o fi, cu un aer uşor bănuitor, şi m-a tutuit imediat. În redacţie Simei tocmai îl instaurase pe dumneata, iar eu de obicei păstrez distanţa, gen n-am păscut oile împreună, dar evident că Braggadocio voia să sublinieze acum faptul că eram colegi. Nu doream să par că-mi

dau aere doar pentru că Simei mă prezentase drept redactor-şef sau aşa ceva. Pe de altă parte, personajul mă făcea curios şi n-aveam nimic mai bun de făcut.

M-a luat de cot şi mi-a zis să ne ducem să bem ceva într-un loc pe care-l ştia el. Surâdea cu buzele lui groase şi cu ochii niţel cam bovini, într-un fel care mi se păruse greţos. Chel ca von Stroheim, cu ceafa care se unea brusc cu gâtul, dar la figură semăna cu Telly Savalas, alias locotenentul Kojak. Ei, uite, iarăşi citatul.

— Drăguţă Maia asta, nu? Mi-era jenă să mărturisesc că o privisem doar în treacăt – cum am spus, eu mă ţin departe de femei. El m-a scuturat de braţ: N-o face pe gentlemanul, Colonna. Te-am văzut, o priveai pe ascuns. După mine, e genul care nu zice ba. Adevărul e că nici una nu zice ba, dacă ştii cum să le iei. Un pic cam prea slabă pentru gusturile mele; mai mult, n-are sâni, dar în fine, ar putea să meargă.

Ajunseserăm în via Torino şi în dreptul unei biserici mă pusese s-o iau la dreapta ca să intrăm apoi pe o străduţă cotită, prost luminată, cu nişte uşi închise de cine ştie când şi fără nici un magazin, de parcă ar fi fost părăsită de mult timp. Părea că pluteşte-n jur un miros stătut, dar pesemne că era doar sinestezie, din cauza pereţilor scorojiţi şi acoperiţi cu graffitiuri spălăcite. Deasupra se vedea un burlan

care scotea fum și nu se-nțelegea de unde venea pentru că și ferestrele de la etaj erau închise ca și cum acolo sus nu mai locuia nimeni. Poate că era un coș ce venea de la o casă care dădea în altă parte, și nu-i păsa nimănui că afumă o stradă abandonată.

— E via Bagnera, strada cea mai îngustă din Milano, chiar dacă nu-i ca Rue du Chat-qui-Pêche de la Paris, pe care aproape că nu pot trece doi oameni. Se cheamă via Bagnera, mai înainte Stretta Bagnera, iar și mai înainte Stretta Bagnaria, datorită unor băi publice din epoca romană. În momentul acela, de după colț se ivise o femeie care împingea un cărucior de copil. Inconștientă sau neinformată, comentase Braggadocio. Dacă-aș fi femeie, n-aș trece pe-aici, mai ales când e întuneric. Poate băga careva cuțitul în tine una-două. Ar fi păcat, fiindcă strengăroaica nu e de aruncat, mămica tipică gata să se lase fututã de un instalator, ia întoarce-te, uită-te cum dă din șolduri. Pe-aici s-au petrecut fapte sângeroase. În spatele acestor uși, acum zăvorâte, trebuie să mai fie și acum pivnițe părăsite, poate și treceri secrete. Aici, în secolul al XIX-lea, un oarecare Antonio Boggia, un individ care n-avea nici un Dumnezeu, a ademenit în unul dintre subsolurile astea un contabil pe motiv că vrea să-i verifice niște socoteli și l-a lovit cu o secure. Victima reușește să se salveze, Boggia este arestat, considerat nebun și internat la balamuc timp de doi ani. Dar imediat ce este eliberat, începe

iarăşi să vâneze oameni nevinovaţi şi cu mulţi bani, îi atrage în pivniţa lui, îi jefuieşte, îi omoară şi îi îngroapă chiar acolo. Un ucigaş în serie, cum s-ar spune astăzi, dar un ucigaş imprudent, pentru că lasă urme în ce priveşte relaţiile sale comerciale cu victimele, iar până la urmă e arestat, poliţia sapă în subsol, găseşte vreo cinci-şase cadavre, iar acest Boggia e spânzurat la Porta Ludovica. Capul lui fusese donat laboratorului anatomic de la Ospedale Maggiore – ne aflam în vremea lui Lombroso şi se căutau în conformaţia craniului şi în trăsăturile faciale semnele delincvenţei ereditare. Apoi, se pare, capul a fost înmormântat la Musocco, dar cine ştie, locurile alea îi atrăgeau pe ocultişti şi satanişti de toate soiurile... Chiar şi în ziua de azi, se simte aici amintirea lui Boggia, zici că eşti la Londra lui Jack Spintecătorul, n-aş vrea să trec pe-aici noaptea, şi totuşi mă ademeneşte. Revin adesea, câteodată îmi dau aici anumite întâlniri.

După ce am ieşit de pe via Bagnera, ne-am pomenit într-o piaţă, Mentana, şi Braggadocio m-a făcut s-o iau pe via Morigi, o stradă destul de întunecoasă şi aia, dar cu câteva prăvălii şi cu portaluri frumoase. Am ajuns la o piaţetă cu o parcare mare, înconjurată de ruine.

— Vezi, mi-a zis Braggadocio, alea din stânga sunt vestigii romane, aproape nimeni nu-şi mai aduce aminte că Milano a fost şi capitală a imperiului. Prin

urmare, le lasă aşa cum sunt, chiar dacă nu-i pasă nimănui de ele. Dar în spatele parcării mai sunt şi acum case avariate de bombardamentele din ultimul război.

Casele pe jumătate dărâmate nu aveau liniştea aceea vetustă a ruinelor antice, acum împăcate cu moartea, ci aruncau priviri sinistre din golurile lor încă neînseninate, ca mâncate de lupus.

— Nu-mi dau seama de ce nimeni n-a încercat să construiască în zona asta, zicea Braggadocio, poate e protejată, poate că proprietarilor le rentează mai mult parcarea decât să construiască nişte case de închiriat. Dar de ce n-au îndepărtat urmele bombardamentelor? Pe mine locul ăsta viran mă înspăimântă mai mult decât via Bagnera, dar e frumos, fiindcă-mi spune cum era Milano după război, în oraşul ăsta au rămas puţine locuri care mai amintesc de felul cum arăta oraşul acum aproape cincizeci de ani. Şi tocmai acel Milano caut eu să-l regăsesc, cel în care am trăit pe când eram copil şi apoi băietan, războiul s-a sfârşit când aveam nouă ani, când şi când noaptea mi se pare că mai aud şi acum zgomotul bombelor. Dar nu au rămas numai ruinele: uită-te unde începe via Morigi, turnul ăla e de pe la 1600 şi nu l-au dat jos nici măcar bombele. Iar dedesubt, hai, vino, există aici încă de la începutul secolului XX taverna asta, taverna Moriggi, nu mă-ntreba de ce taverna are un *g* în plus faţă de

stradă, însă probabil primăria este cea care a greșit când a pus tăblițele, taverna e mai veche și trebuie că numele ei e corect.

Ne-am trezit într-un interior cu pereții roșii, cu tavanul coșcovit, din care atârna un lampadar vechi din fier forjat, cu un cap de cerb pe tejghea, cu sute de sticle de vin prăfuite înșirate de-a lungul pereților, mese mari de lemn (era înainte de cină, mi-a spus Braggadocio, și nu fuseseră încă întinse fețele de masă, după aceea aveau să le pună pe alea cu pătrățele roșii, iar ca să mănânci trebuia să consulți tăblița aia scrisă de mână, ca la birturile franțuzești). Pe la mese se vedeau studenți, câte un personaj din vechea boemă, cu părul lung, dar nu cum se purta în mai '68, ci ca de poet, din cei care odinioară purtau pălărie cu boruri largi și lavalieră, și mai erau și niște bătrâni cam ieșiți din circulație, despre care nu-ți dădeai seama dacă rămăseseră acolo de pe la începutul secolului sau noii proprietari îi închiriaseră pentru imagine. Am ciugulit de pe un platou niște brânzeturi, salam, slănină de Colonnata și am băut Merlot, cu adevărat bun.

— E frumos, nu-i așa? zicea Braggadocio, parcă-i ceva rupt din timp.

— Dar de ce te atrage un Milano ca ăsta, care n-ar mai trebui să existe?

— Ți-am spus, vreau să pot vedea ceva pe care aproape că nu mi-l mai amintesc, acel Milano al bunicului meu și al tatălui meu.

Se pusese pe băut, ochii îi deveniseră lucioși, șterse cu un șervețel de hârtie un cerc de vin care se formase pe masa de lemn vechi.

— Am o poveste de familie urâtă. Bunicul meu era mare șef în timpul regimului de nefastă amintire, cum se spune. Iar la 25 aprilie un partizan l-a recunoscut pe când încerca să scape, nu departe de aici, în via Cappuccio; l-au prins și l-au împușcat chiar acolo, imediat după colț. Tatăl meu a aflat cu întârziere, pentru că, fidel ideilor bunicului, în '43 se înrolase în Decima Mas, îl capturaseră la Salò și-l trimiseseră timp de un an în lagărul de concentrare de la Coltano. Scăpase de-acolo ca prin urechile acului, nu-i găsiseră capete de acuzare propriu-zise și apoi, încă din '46, Togliatti[1] dăduse undă verde amnistiei generale, contradicții ale istoriei, fasciștii reabilitați de comuniști, dar poate că Togliatti avea dreptate, trebuia să se revină cu orice preț la normalitate. Însă normalitatea era că tatăl meu, cu trecutul lui și cu spectrul tatălui său, nu găsea de lucru și era întreținut de maică-mea, care era croitoreasă. Așa că a decăzut puțin câte puțin, s-a apucat de băut și tot ce-mi mai amintesc despre el sunt doar un chip plin de vinișoare roșii și ochii apoși când îmi povestea obsesiile lui. Nu căuta să justifice fascismul (acum nu mai avea idealuri), dar spunea că

1. Palmiro Togliatti, lider al Partidului Comunist italian.

antifasciștii, ca să condamne fascismul, spuseseră multe povești oribile. Nu credea în cele șase milioane de evrei gazați în lagăre. Vreau să spun, nu era dintre cei care până și astăzi spun că nu a existat Holocaustul, dar nici nu credea în povestea inventată de eliberatori. Toate-s mărturii exagerate, îmi spunea, am citit că, potrivit unor supraviețuitori, în mijlocul unui lagăr se aflau munți de îmbrăcăminte de la cei exterminați, mai înalți de o sută de metri. O sută de metri? Păi îți dai seama, îmi spunea, că o grămadă înaltă de o sută de metri, ca să se înalțe în formă de piramidă, trebuie să aibă o bază mai largă decât suprafața lagărului?

Însă nu ținea cont că cine a asistat la ceva îngrozitor, atunci când îl evocă mai târziu, recurge la hiperbole. Tu asiști la un accident pe autostradă și povestești că trupurile victimelor zăceau într-un lac de sânge, însă nu vrei să lași să se creadă că era unul mare cât lacul Como, ci pur și simplu vrei să redai ideea că era mult sânge. Pune-te-n locul celui ce-și amintește una dintre experiențele cele mai tragice din viața lui...

Nu neg că tata m-a obișnuit să nu iau știrile drept literă de lege. Ziarele mint, istoricii mint, televiziunea de azi minte. N-ai văzut la telejurnale, acum un an, când cu Războiul din Golf, cormoranul ăla plin de gudron care agoniza în Golful Persic? Apoi s-a verificat că în anotimpul respectiv era cu neputință

să existe cormorani în Golf, iar imaginile fuseseră filmate cu opt ani înainte, în timpul războiului dintre Iran și Irak. Sau, cum au spus alții, luaseră niște cormorani de la zoo și-i murdăriseră cu petrol. Și pesemne că tot așa s-a procedat și cu crimele fasciste. Nota bene, asta nu-nseamnă că eu aș fi rămas atașat de ideile lui taică-miu sau ale lui bunică-miu, și nici c-aș vrea să mă prefac că n-ar fi fost exterminați niște evrei. Pe de altă parte, unii dintre cei mai buni prieteni ai mei sunt evrei, închipuie-ți. Dar nu mă mai încred în nimic. S-au dus cu-adevărat pe Lună americanii? Nu e cu neputință să fi construit totul în studio, dacă observi umbrele astronauților după aselenizare, nu sunt plauzibile. Și Războiul din Golf a avut loc cu-adevărat sau ne-au arătat doar fragmente de arhivă? Trăim în minciună și, dacă știi că te mint, trebuie să trăiești cu o bănuială. Eu bănuiesc, bănuiesc întruna. Singurul lucru adevărat despre care pot să am o mărturie este Milano ăsta de-acum multe decenii. Bombardamentele au existat de-adevărat și, printre altele, au fost opera englezilor sau a americanilor.

— Și cu taică-tu ce s-a întâmplat pe urmă?

— A murit alcoolic când eu aveam treisprezece ani. Ca să mă eliberez de amintirile alea, când m-am făcut mare, am încercat să mă arunc în partea aialaltă. În '68 aveam peste treizeci de ani, dar îmi lăsasem părul lung, purtam pufoaică și tricou și mă

alăturasem unei comunități de filochinezi. Mai târziu am descoperit că Mao omorâse mai mulți oameni decât Stalin și decât Hitler la un loc, și nu numai asta, ci și că poate filochinezii fuseseră infiltrați de provocatori din serviciile secrete. Și m-am dedicat doar muncii de ziarist care vânează comploturi. Așa am evitat (căci aveam niște prietenii periculoase) să cad mai târziu în capcanele teroriștilor de extremă stânga. Pierdusem orice siguranță, afară de siguranța că întotdeauna se află cineva în spatele nostru care ne duce de nas.

— Și acum?

— Și acum, dacă ziarul ăsta se lansează, poate c-am găsit și eu un loc unde o să-mi ia în serios anumite descoperiri pe care le-am făcut... Tocmai am dat de o poveste care... Afară de ziar, ar putea să iasă de aici și o carte. Și atunci... Dar *glissons*, o să mai vorbim noi de asta când o să pun cap la cap toate informațiile... Doar că ar trebui să mă grăbesc, am nevoie de bani. Cele trei parale pe care ni le dă Simei sunt ele ceva, dar n-ajung.

— Ca să trăiești?

— Nu, ca să-mi cumpăr o mașină; bineînțeles c-o s-o cumpăr în rate, dar ratele va trebui să le și plătesc. Și-apoi mi-ar cam trebui imediat, mi-ar fi utilă pentru investigația mea.

— Scuză-mă, zici că vrei să faci bani cu investigația ta ca să-ți cumperi mașina, dar ai nevoie de mașină ca să faci investigația.

— Ca să reconstitui multe lucruri, trebuie să mă deplasez, să vizitez niște locuri, poate să intervievez oameni. Fără mașină și cu obligația de a merge la redacție în fiecare zi, va trebui să reconstitui totul din memorie, să lucrez numai cu capul. Și măcar de-ar fi asta singura problemă.

— Dar care-i adevărata problemă?

— Vezi tu, nu-nseamnă că sunt un tip nehotărât, dar ca să pricep ce-i de făcut, se cere să combin toate informațiile. O informație izolată nu spune nimic, toate la un loc te fac să înțelegi ceea ce nu apărea la prima vedere. Trebuie să scoți în evidență ceea ce încearcă să ți se ascundă.

— Vorbești de investigația ta?

— Nu, vorbesc de alegerea mașinii...

Desena pe masă cu un deget muiat în vin, de parcă ar fi unit cu o linie, ca în săptămânalele de enigmistică, o serie de puncte ca să iasă o figură.

— O mașină trebuie să fie rapidă, și de o anume clasă, nu caut una ieftină, și apoi, din punctul meu de vedere, ori cu tracțiune față, ori deloc. Tocmai mă gândeam la o Lancia Thema turbo 16v, e dintre cele mai scumpe, aproape șaizeci de milioane. Aș putea chiar să-ncerc, 235 la oră și accelerație de la 0 la 100 km/h în 7,2 secunde. E aproape maximum ce poți obține.

— E scumpă.

— Nu numai asta, dar e nevoie să te duci să descoperi faptul pe care ei ți-l ascund. Atunci când publicitatea la automobile nu minte, tace. Trebuie să pureci fișele tehnice din revistele specializate și să descoperi că e lată de o sută optzeci și trei de centimetri.

— Și nu-i bine?

— Nici tu nu faci caz de asta, în reclame ei menționează întotdeauna lungimea, care desigur contează la parcare sau pentru prestigiu, însă rareori trec lățimea, care-i fundamentală dacă ai un garaj mic sau un loc de parcare și mai îngust, ca să nu mai spun cât te-nvârți ca nebunul când vrei să te strecori undeva. Lățimea e fundamentală. Trebuie să te orientezi la sub o sută șaptezeci de centimetri.

— Se găsesc, îmi închipui.

— Sigur, dar într-o mașină de o sută șaptezeci de centimetri stai înghesuit, dacă mai ai un pasager în dreapta, n-ai destul loc pentru cotul drept. Și apoi nu există toate dotările alea de la mașinile late, care au multe comenzi accesibile pentru mâna dreaptă lângă schimbătorul de viteze.

— Și-atunci?

— Trebuie să ai grijă ca tabloul de bord să fie îndeajuns de bogat și să existe comenzi la volan, ca să nu mai ai nevoie de cele acționate cu mâna dreaptă. Și iată că am identificat un Saab 900 turbo, o sută

șaizeci și opt centimetri lățime, viteză maximă două sute treizeci, și coborâm pe la cincizeci de milioane.

— Asta-i mașina ta.

— Da, dar numai într-un colțișor ți se spune că are o accelerație de la 0 la 100 km/h în 8,5 secunde, pe când idealul e măcar 7, ca la Rover 220 turbo, patruzeci de milioane, lățime o sută șaizeci și opt, viteză maximă două sute treizeci și cinci și accelerație de la 0 la 100 km/h în 6,6, un bolid...

— Atunci la asta trebuie să te orientezi...

— Nu, pentru că tocmai la capătul fișei tehnice îți dezvăluie că e înaltă de o sută treizeci și șapte de centimetri. Prea scundă pentru un individ corpolent ca mine, o chestie pentru fițoșii care vor s-o facă pe sportivii, pe când Lancia e înaltă de o sută patruzeci și trei, iar Saab de o sută patruzeci și patru, și acolo ai începea ca un domn. Și ar fi de-ajuns, dacă ești fițos, nu te duci să te uiți la datele tehnice, care sunt precum contraindicațiile din prospectele medicamentelor, scrise mărunt în așa fel încât să-ți scape faptul că, dacă le iei, mori a doua zi. Rover 220 cântărește doar o mie o sută optzeci și cinci de kilograme: e puțin, dacă te izbești de un TIR, te faci bucățele, așa că trebuie să te orientezi către mașini mai grele, cu ranforsări de oțel; nu zic de Volvo, care-i un tanc, dar e prea lentă, dar măcar un Rover 820TI, la vreo cincizeci de milioane, două sute treizeci la oră și o mie patru sute douăzeci de kile.

— Dar îmi închipui c-ai dat-o la o parte, deoarece..., comentasem, de-acum paranoic și eu.

— Deoarece are o accelerație de la 0 la 100 în 8,2 secunde: e o țestoasă, n-are sprint. Așa cum Mercedes C 280, care ar fi lată de o sută șaptezeci și doi, dar, pe lângă faptul că costă șaizeci și șapte de milioane, accelerează în 8,8 secunde. Și apoi durează cinci luni până să ți-o livreze. Și ăsta chiar e un amănunt de reținut, dacă socotești că la unele dintre cele pe care ți le-am enumerat durează două luni, iar altele ți se livrează pe loc. De ce pe loc? Pentru că nu le vrea nimeni. De ocolit. Se pare că-ți dau pe loc Calibra turbo 16v, două sute patruzeci și cinci kilometri la oră, tracțiune integrală, accelerație șase virgulă opt, lată de o sută șaizeci și nouă și care costă ceva mai mult de cincizeci de milioane.

— Excelentă, aș zice.

— Ei, nu, deoarece cântărește doar o mie o sută treizeci și cinci, prea ușoară, și-i înaltă doar de o sută treizeci și doi, mai prost decât toate celelalte, e pentru un client cu bani, dar pitic. Și de-ar fi doar problemele astea. N-am pus la socoteală portbagajul. Cel mai încăpător e cel de la Thema 16v turbo, dar aia e și lată de o sută șaptezeci și cinci. Dintre cele mai înguste, m-am oprit la Dedra 2.0 LX, cu portbagaj încăpător, dar nu numai că are o accelerație în 9,4 secunde, dar cântărește un pic peste o mie două sute de kile și prinde doar două sute zece la oră.

— Şi atunci?

— Şi atunci nu ştiu la care să m-arunc. Eu am şi mintea ocupată cu investigaţia mea, şi mă mai scol şi noaptea ca să compar maşinile.

— Cum, ştii totul pe dinafară?

— Am făcut nişte tabele, dar necazul e că am ajuns să le-nvăţ pe dinafară, şi e ceva insuportabil. Încep să cred că maşinile au fost concepute ca să nu pot eu să le cumpăr.

— Nu e totuşi o bănuială exagerată?

— Bănuielile nu sunt niciodată exagerate. Să bănuieşti, să suspectezi întruna, numai aşa o să afli adevărul. Nu aşa spune ştiinţa că face?

— Aşa spune şi aşa face.

— Baliverne, ştiinţa minte şi ea. Vezi povestea cu fuziunea la rece. Ne-au minţit luni de zile şi pe urmă s-a dovedit că era o gogoriţă.

— Dar chiar au descoperit-o.

— Cine? Pentagonul, care poate voia să acopere ceva stânjenitor. Poate că aveau dreptate ăia cu fuziunea la rece şi au minţit ăia care au zis că ăilalţi au minţit.

— Aşa o fi cu Pentagonul şi cu CIA, dar n-o să te-apuci acum să zici că toate revistele automobilistice au legătură cu serviciile secrete ale demoplutoiudeocraţiei aflate la pândă.

Încercam să-l aduc la realitate.

— A, da? mi-a spus el cu un zâmbet amar. Și alea sunt legate de marea industrie americană și de cele „șapte surori"[1] ale petrolului, adică alea care l-au asasinat pe Mattei[2], lucru de care poate să nu-mi pese câtuși de puțin, dar mai sunt și cei care au pus să fie împușcat bunicul meu finanțându-i pe partizani. Vezi cum se leagă totul?

Însă acum chelnerii tocmai puneau fețele de masă și ne dădeau de-nțeles că momentul pentru cei care beau doar două pahare trecuse.

— Altădată cu două pahare puteai să stai până la două noaptea, a suspinat Braggadocio, dar acum văd

1. Aluzie la „Seven Sisters", termen inventat de Enrico Mattei pentru a desemna cartelul celor șapte companii care au dominat industria petrolieră de la mijlocul anilor '40 până în anii '70 ai secolului trecut. Din consorțiul astfel format făceau parte: Anglo-Persian Oil Company (azi BP, Marea Britanie), Gulf Oil (SUA), Standard Oil of California (SoCal – azi Chevron, SUA), Texaco (azi deținut de Chevron), Royal Dutch Shell (Olanda/Marea Britanie), Standard Oil of New Jersey (Esso, azi ExxonMobil – SUA), Standard Oil Company of New York (Socony, azi ExxonMobil – SUA).
2. Enrico Mattei, șeful companiei petroliere naționale ENI (Ente Nazionale Idrocarburi), care a luptat împotriva monopolului reprezentat de cele „șapte surori". A murit într-un accident de avion în 1962, considerat un asasinat și învăluit până astăzi în mister.

că și pe-aici nu-i interesează decât clientul cu bani. Te pomenești că-ntr-o bună zi or să trântească în locul ăsta o discotecă cu lumini din alea stroboscopice. Aici încă totul e autentic, să ne-nțelegem, dar deja pute a fals. Închipuie-ți că patronii acestei cârciumi milaneze sunt toscani, așa mi s-a spus. N-am nimic împotriva toscanilor, or fi și ei oameni cumsecade, dar mi-amintesc că de mic, când venea vorba de fata unor cunoștințe care se măritase prost, un văr de-al nostru ne explica, făcând o aluzie: asta pentru că ar trebui tras un zid mai jos de Florența. Iar maică-mea comenta: mai jos de Florența? Ba mai jos de Bologna!

În timp ce așteptam nota, Braggadocio mi-a spus, aproape pe șoptite:

— N-ai să-mi împrumuți și mie niște bani? Ți-i dau înapoi în două luni.

— Eu? Păi n-am nici o liră în buzunar, ca și tine.

— Așa o fi. Nu știu cât îți dă Simei și n-am dreptul să știu. Oricum, plătești tu nota, nu?

Așa l-am cunoscut pe Braggadocio.

IV

Miercuri, 8 aprilie

A doua zi avusese loc prima şedinţă de redacţie adevărată.

— Scoatem ziarul, zisese Simei, ziarul din 18 februarie anul ăsta.

— De ce 18 februarie? întrebase Cambria, care avea mai apoi să se distingă drept cel ce punea întotdeauna întrebările cele mai stupide.

— Pentru că astă-iarnă, pe 17 februarie, carabinierii au intrat în biroul lui Mario Chiesa, preşedinte al Pio Albergo Trivulzio şi personaj de frunte al organizaţiei milaneze a Partidului Socialist. Ştiţi cu toţii: Chiesa ceruse mită pentru încredinţarea unui contract către o firmă de curăţenie din Monza, şi trebuia să fie o afacere de o sută patruzeci de milioane, din care el pretindea zece la sută, şi vedeţi că până şi un azil de bătrâni e o bună vacă de muls. Pesemne că nu era prima mulgere, pentru că ăla de

la curățenie se săturase să mai plătească și-l denunțase pe Chiesa. Așa că se dusese la el ca să-i predea prima tranșă din cele paisprezece milioane, dar cu un microfon și o cameră video ascunse. Imediat ce Chiesa acceptase teancul, în birou au dat buzna carabinierii. Chiesa, înspăimântat, luase din casa de bani un alt teanc mai mare pe care-l colectase de pe la alții și se repezise la closet ca să arunce bancnotele în water, dar degeaba, înainte să apuce să distrugă toți banii ăia, i se puseseră deja cătușele. Asta-i povestea, probabil că v-o amintiți, iar acum dumneata, Cambria, știi ce va trebui să relatăm în ziarul din ziua următoare. Du-te la arhivă, recitește atent știrile din ziua respectivă și fă din ele o coloană scurtă de deschidere, ba nu, un articolaș frumos, pentru că, dacă-mi amintesc bine, în seara aia telejurnalele nu pomeniseră episodul.

— O.K., șefu', mă duc.

— Stai așa, pentru că tocmai aici intră în scenă misiunea lui *Mâine*. Vă aduceți aminte că în zilele care au urmat s-a încercat să se dea prea puțină importanță faptului, Craxi avea să spună ulterior că Mario Chiesa era doar un pungaș de duzină, și că avea să-l lase baltă, dar ceea ce cititorul din 18 februarie încă nu putea să știe este că magistrații aveau să continue cercetările, și atunci a început să se remarce un adevărat copoi, judecătorul ăla, Di Pietro, pe care acum îl știe toată lumea cine e, dar

pe vremea aia nimeni nu auzise de numele lui. Di Pietro l-a interogat zdravăn pe Chiesa, i-a descoperit nişte conturi în Elveţia, l-a făcut să mărturisească faptul că nu este un caz izolat şi încet-încet a scos la iveală o reţea de politicieni corupţi ce are ramificaţii în toate partidele, iar primele urmări s-au simţit chiar zilele trecute, aţi văzut că la alegeri creştin-democraţii şi Partidul Socialist au pierdut o grămadă de voturi şi s-a întărit Liga, care din ură faţă de guvernele de la Roma profită de acest scandal. Deja plouă cu arestări, partidele se destramă şi sunt unii care zic că, odată căzut Zidul Berlinului şi odată dizolvată Uniunea Sovietică, americanii nu mai au nevoie de partidele pe care puteau să le manevreze şi le-au lăsat pe mâna magistraţilor – sau poate, dacă ne-am hazarda să presupunem, magistraţii joacă acum un rol fixat de serviciile secrete americane, dar deocamdată să nu exagerăm. Asta e situaţia astăzi, dar pe 18 februarie nimeni nu putea să-şi închipuie ceea ce avea să se întâmple. Însă o să-şi imagineze *Mâine*, care o să facă o serie de previziuni. Iar articolul ăsta cu ipoteze şi insinuări ţi-l încredinţez dumitale, Lucidi, care va trebui să fii atât de abil, încât să zici *te pomeneşti că* şi *poate* şi în realitate să povesteşti ceea ce apoi avea să se confirme. Bagă câteva nume de politicieni, distribuie-le bine între diferite partide, amestecă-le şi pe cele de stânga, dă de înţeles că ziarul tocmai strânge alte documente,

și spune-o astfel încât să-i faci să moară de frică și pe cei ce vor citi numărul nostru 0/1 știind foarte bine ce s-a petrecut în cele două luni din februarie încoace, însă întrebându-se ce vrea să însemne acest număr zero cu data de astăzi din... Ai priceput? La treabă.

— De ce-mi dați sarcina asta mie? întrebase Lucidi.

Simei l-a privit într-un mod ciudat, de parcă celălalt ar fi trebuit să înțeleagă ceea ce noi nu înțelegeam:

— Fiindcă știi foarte bine că ești deosebit de priceput să culegi zvonuri și să le raportezi cui trebuie.

Mai târziu, între patru ochi, l-am întrebat pe Simei ce voise să spună.

— Nu trăncăni cu ceilalți despre asta, îmi zisese el, dar după mine, Lucidi e mână-n mână cu serviciile, iar jurnalismul e pentru el doar o acoperire.

— Ziceți că e spion. Și de ce v-ați dorit un spion în redacție?

— Pentru că nu e important dacă ne spionează pe noi, ce crezi că o să se ducă să povestească dacă nu lucruri pe care serviciile le-ar înțelege foarte bine citind oricare dintre numerele noastre zero? Dar ne poate aduce știri pe care le-a aflat spionându-i pe alții.

Simei n-o fi el un mare ziarist, mă gândisem eu, dar în felul lui e un geniu. Și mi-a venit în minte

replica atribuită dirijorului aceluia, cu limbă foarte ascuțită, care zicea așa de un muzician: „În genul lui, *x* e un zeu. Numai că genul lui *x* e un gen de căcat".

V

Vineri, 10 aprilie

În timp ce continuam să ne gândim ce să băgăm în numărul 0/1, Simei deschidea paranteze largi privind unele principii esențiale pentru munca tuturor.

— Colonna, explică-le dumneata puțin prietenilor noștri felul cum se poate respecta, sau cum se poate arăta că respectăm, un principiu fundamental al publicisticii democratice: separarea faptelor de opinii. Opinii în *Mâine* vor fi foarte multe, și evidențiate ca atare, dar cum vom arăta că în alte articole sunt citate doar fapte?

— Foarte simplu, spusesem eu. Uitați-vă la marile ziare anglo-saxone. Dacă relatează, știu și eu, despre un incendiu sau despre un accident de automobil, evident că nu pot să spună ce gândesc ei despre asta. Și atunci introduc în articol, între ghilimele, declarațiile unui martor, un om de pe stradă, un reprezentant al opiniei publice. Punând ghilimelele,

acele afirmații devin fapte, adică-i un fapt că acel cutare a exprimat cutare opinie. Însă s-ar putea presupune că ziaristul le-a dat cuvântul doar celor care gândesc ca el. De aceea vor fi două declarații, bătându-se cap în cap, pentru a arăta că e fatal să existe despre un lucru opinii diferite – iar ziarul dă seamă despre lucrul ăsta incontestabil. Abilitatea constă în a pune între ghilimele mai întâi o opinie banală, apoi o altă opinie, mai elaborată, care seamănă în bună măsură cu opinia ziaristului. În felul ăsta cititorul are impresia că este informat cu privire la două fapte, dar este făcut să accepte o singură opinie ca fiind cea mai convingătoare. Să dăm un exemplu: s-a prăbușit un viaduct, un camion a căzut în gol și șoferul a murit. Textul, după ce va fi relatat riguros evenimentul, va spune: i-am luat o declarație și domnului Rossi, 42 de ani, care are un chioșc de ziare la colț. *Ce vreți, sunt lucruri fatale*, a zis el, *îmi pare rău pentru nenorocitul ăla, dar soarta-i soartă.* Imediat după asta, un domn pe nume Bianchi, 34 de ani, zidar care lucra pe un șantier de alături, va spune: *E vina Primăriei, se știa de mult timp că viaductul ăsta avea niște probleme.* Cu cine se va identifica atunci cititorul? Cu cel care dă vina pe cineva sau pe ceva, cu cel ce indică niște responsabilități. E clar? Problema-i ce anume și cum să pui între ghilimele. Să facem câteva exerciții. Să începem cu dumneata, Costanza. A explodat bomba din Piazza Fontana.

Costanza s-a gândit puțin, apoi a zis:

— Domnul Rossi, 41 de ani, funcționar la primărie, care s-ar fi putut afla în interiorul băncii când a explodat bomba, ne-a spus: *Eram la mică distanță și am auzit explozia. Groaznic. În spatele atentatului stă cineva care vrea să pescuiască în ape tulburi, dar n-o să știm niciodată cine.* Domnul Bianchi (50 de ani, frizer) trecea și el prin apropiere în momentul deflagrației, pe care și-o amintește ca fiind asurzitoare și teribilă, și a comentat: *Tipicul atentat pus la cale de anarhiști, nu e nici o îndoială.*

— Excelent. Domnișoară Fresia, sosește știrea despre moartea lui Napoleon.

— Păi, aș spune că domnul Blanche, să-i trecem sub tăcere vârsta și profesia, ne spune că poate a fost nedrept să fie surghiunit în insula aia un om ca și terminat, bietul de el, avea și el familie. Domnul Manzoni, mai precis Mansonì, ne spune: *a dispărut un om care a schimbat lumea, de la Manzanarre până la Rin, un om mare.*

— Bine zis Manzanarre, zâmbise Simei. Dar pentru a strecura opinii fără să sară-n ochi mai sunt și alte mijloace. Ca să știm ce anume trebuie să apară într-un ziar, se cere, cum se spune prin alte redacții, să fie stabilite prioritățile. Știri ce trebuie date sunt pe lumea asta o infinitate, dar de ce trebuie să relatezi că a avut loc un accident la Bergamo și să ignori că s-a mai produs unul la Messina? Nu știrile sunt

cele care fac ziarul, ci ziarul e cel care face ştirile. Iar a şti să pui la un loc patru ştiri diferite înseamnă să-i propui cititorului o a cincea ştire. Iată ce găsim într-un cotidian de alaltăieri, pe aceeaşi pagină: Milano: Şi-a aruncat copilul nou-născut în WC; Pescara: Fratele lui Davide nu are nici o legătură cu moartea acestuia; Amalfi: O femeie o acuză de înşelăciune pe psiholoaga care îi trata fiica anorexică; Buscate: După paisprezece ani iese de la casa de corecţie băiatul care la cincisprezece ani omorâse un copil de opt ani. Cele patru ştiri apar toate pe aceeaşi pagină, iar titlul paginii este: „Societate Copii Violenţă". Desigur, se vorbeşte de acte de violenţă în care sunt implicaţi minori, dar sunt fenomene destul de diferite. Într-un singur caz (infanticidul) e vorba de violenţă a părinţilor asupra copiilor, treaba cu psiholoaga nu mi se pare că i-ar privi pe copii, pentru că nu se menţionează vârsta acestei fiice anorexice, povestea cu băiatul din Pescara dovedeşte, la o adică, că nu a existat violenţă, iar băiatul a murit accidental, şi, în fine, cazul de la Buscate, dacă citim bine, se referă la un ditamai bărbatul de aproape treizeci de ani, iar ştirea adevărată e de acum paisprezece ani. Ce anume voia să ne spună ziarul cu pagina asta? Probabil nimic deliberat, un redactor leneş s-a trezit având în mână patru telegrame de la o agenţie de presă şi a găsit util să le pună la un loc, pentru că avea mai mult efect. Dar de fapt ziarul ne transmite o idee, o

alarmă, o atenționare – ce știu eu?... Și, în orice caz, gândiți-vă la cititor, luate fiecare în parte, aceste știri l-ar fi lăsat indiferent, dar toate știrile la un loc îl obligă să rămână la pagina asta. Ați priceput? Știu, s-a făcut paradă de știință asupra faptului că jurnalele scriu întotdeauna „un muncitor calabrez l-a atacat pe colegul său de muncă", și niciodată „un muncitor din Cuneo l-a atacat pe colegul său de muncă", bine, e vorba de rasism, dar imaginați-vă o pagină în care s-ar spune un muncitor din Cuneo etc. etc., un pensionar din Mestre și-a ucis soția, un vânzător de ziare din Bologna s-a sinucis, un zidar genovez a semnat un cec în alb, ce-l interesează pe cititor unde s-au născut acești indivizi? Pe când, dacă vorbim de un muncitor calabrez, de un pensionar din Matera, de un chioșcar din Foggia și de un zidar din Palermo, atunci creăm o neliniște față de lumea interlopă meridională, iar asta face o știre... Suntem un ziar care apare la Milano, nu la Catania, și trebuie să ținem cont de sensibilitatea unui cititor milanez. Băgați de seamă că a face o știre e doar o expresie frumoasă, știrea o facem noi și trebuie să știm s-o facem să transpară printre rânduri. Domnule Colonna, împreună cu redactorii noștri, apucați-vă în orele libere și răsfoiți telegramele de la agențiile de presă, apoi construiți unele pagini tematice, antrenați-vă să faceți să reiasă știrea de-acolo de unde nu era sau unde nu se putea vedea, curaj.

Un alt subiect a fost cel al dezmințirii. Noi încă eram un ziar fără cititori și deci orice știre s-ar fi dat, n-ar fi existat nimeni care s-o dezmintă. Dar un ziar se măsoară și după capacitatea de a face față dezmințirilor, mai cu seamă dacă-i un ziar care demonstrează că nu se teme să-și vâre mâna în lucruri murdare. Pe lângă faptul că ne pregăteam pentru momentul când aveau să sosească dezmințiri adevărate, era cazul să inventăm niște scrisori ale cititorilor la care aveau să urmeze propriile noastre dezmințiri. Ca să-i arătăm patronului din ce aluat eram făcuți.

— Am vorbit ieri cu domnul Colonna despre asta. Colonna, fii bun și fă, ca să zicem așa, o frumoasă lecție despre tehnica dezmințirii.

— Bine, zisesem eu, să luăm un caz-școală, nu doar fictiv, dar să spunem chiar exagerat. E o parodie a dezmințirii apărute acum câțiva ani în *Espresso.* Se presupunea că jurnalul primise o scrisoare de la un oarecare Preciso Smentuccia[1], și v-o citesc.

Stimate domnule director, în legătură cu articolul „La Idele ce-au trecut, eu, unul, n-am văzut"[2] apărut

1. Numele utilizate în textele parodice de mai sus au semnificații voit hilare: Smentuccia echivalează cu Dezmințică, iar Verità înseamnă Adevăr.
2. Joc de cuvinte: *„Alle Idi io non vidi".*

în numărul trecut al ziarului dumneavoastră sub semnătura lui Aleteo Verità, îmi permit să precizez următoarele. Nu e adevărat că am fost de față la asasinarea lui Iulius Cezar. Cum se poate vedea din certificatul anexat, dacă veți avea amabilitatea să vă uitați, eu m-am născut la Molfetta, la 15 martie 1944, și, prin urmare, la multe secole după nefericitul eveniment pe care, pe de altă parte, l-am dezaprobat întotdeauna. Domnul Verità trebuie să fi fost victima unui echivoc atunci când i-am spus că sărbătoresc întotdeauna cu niște prieteni ziua de 15 martie '44.

Și la fel de inexact este că i-aș fi zis în continuare unui anume Brutus: „Ne revedem la Filippi". Precizez că nu am avut niciodată relații cu domnul Brutus, căruia până ieri nu-i cunoșteam nici măcar numele. În decursul scurtului nostru interviu telefonic, i-am spus efectiv domnului Verità că în curând mă voi revedea cu asesorul de trafic Filippi, dar fraza a fost rostită în contextul unei conversații privind circulația automobilelor. În acest context n-am afirmat niciodată că sunt pe cale să angajez asasini ca să-l elimin pe trădătorul acela nebun de Iulius Cezar, ci am spus; „îl încurajez pe asesor să elimine traficul din Piazza Iulius Cezar". Vă mulțumesc și vă salut cu deosebită considerație, al dvs., Preciso Smentuccia.

— Cum se reacționează la o dezmințire atât de precisă fără să-ți pierzi prestigiul? Iată un bun răspuns.

Am luat cunoștință că domnul Smentuccia nu dezminte câtuși de puțin faptul că Iulius Cezar a fost asasinat la Idele lui Marte '44. Mai aflu de asemenea și faptul că domnul Smentuccia serbează întotdeauna cu prietenii aniversarea datei de 15 martie 1944. Tocmai acest obicei straniu voiam să-l denunț în articolul meu. Domnul Smentuccia o fi având probabil motive personale să sărbătorească prin libații abundente acea dată, însă trebuie să admită că această coincidență e cel puțin curioasă. El își va fi amintind de altfel că, în cursul lungului și consistentului interviu telefonic pe care mi l-a acordat, a rostit fraza: „Eu sunt de părere să se dea Cezarului ce este al Cezarului"; o sursă foarte apropiată de domnul Smentuccia – și de care nu am motive să mă îndoiesc – m-a asigurat că ceea ce i s-a dat lui Cezar sunt douăzeci și trei de lovituri de pumnal.

Subliniez că, pe parcursul întregii scrisori, domnul Smentuccia evită să ne spună cine i-a înfipt pumnalele acelea. Cât despre penibila rectificare legată de Filippi, am în față carnețelul meu în care stă scris fără umbră de îndoială că domnul Smentuccia nu a zis „Ne revedem acasă la domnul Filippi", ci „Ne revedem la Filippi".

Același lucru îl pot afirma și cu privire la expresia amenințătoare referitoare la Iulius Cezar. Însemnările din carnețelul meu, pe care le am sub ochi în

momentul de față, spun clar ca bună ziua: „În acest moment caut... as... să elimine tr... furib... ...Iulius Cezar". Nu cramponându-ne de cuvinte și jucându-ne cu ele putem să evităm responsabilități atât de grave sau să băgăm pumnul în gura presei.

Urmează inițialele lui Aleteo Verità. Așadar ce anume este eficient în această dezmințire a dezmințirii? Unu: mențiunea că ziarul a aflat cele scrise din surse apropiate domnului Smentuccia. Asta funcționează întotdeauna, nu se spun sursele, dar se sugerează că ziarul are niște surse aparte, poate mai credibile decât Smentuccia. Carnețelul ăla n-o să-l vadă nimeni, dar ideea unei transcrieri pe viu insuflă încredere în ziar, dă de înțeles că există niște documente. În fine, se repetă niște insinuări care în sine nu spun nimic, dar aruncă o umbră de suspiciune asupra lui Smentuccia. Acum, eu nu spun că dezmințirile ar trebui să arate așa, aici suntem în fața unei parodii, dar țineți bine minte cele trei elemente fundamentale pentru o dezmințire a dezmințirii: zvonurile culese, însemnările din carnețel și exprimarea unor anumite perplexități în ce privește credibilitatea celui ce dă dezmințirea. Ați priceput?

— Excelent, au răspuns toți într-un glas. Iar în ziua următoare fiecare venise cu exemple de dezmințiri mult mai credibile și de dezmințiri ale

dezmințirii mai puțin grotești, dar tot atât de eficiente. Cei șase elevi ai mei înțeleseseră lecția.

Maia Fresia propusese:

— *„Luăm act de dezmințire, însă precizăm că cele relatate rezultă din documentele magistraturii, și anume din înștiințarea privind declanșarea anchetei"*. Faptul că Smentuccia a fost apoi absolvit în timpul procesului cititorul nu-l știe. Și nu știe nici că acele documente trebuiau să fie confidențiale și nu e clar cum a intrat ziarul în posesia lor, nici cât sunt de autentice. Eu mi-am făcut tema, domnule Simei, dar, dacă-mi permiteți, asta mi se pare, cum să spun, o ticăloșie.

— Drăguță, comentase Simei, ar fi o ticăloșie și mai mare să admitem că ziarul nu a verificat sursele. Dar sunt de acord că, mai bine decât să dai informații pe care cineva ar putea să le verifice, totdeauna e mai bine să te mărginești să insinuezi. Să insinuezi nu înseamnă să spui ceva precis, te ajută doar să arunci o umbră de bănuială asupra celui care dă dezmințirea. De exemplu: *„luăm cu plăcere act de precizare, dar s-a dovedit că domnul Smentuccia"* (a se folosi totdeauna „domnul", nu „onorabilul" sau „doctorul"[1]; „domnul" este cea mai rea insultă în țara noastră), *„s-a dovedit că domnul Smentuccia a trimis zeci de dezmințiri la diferite ziare. Trebuie să*

1. În Italia, în cazul unei persoane cu studii universitare se folosește apelativul dottore/dottoressa.

fie o activitate de hărțuire cu normă întreagă". În felul acesta, dacă Smentuccia trimite încă o dezmințire, avem dreptul să nu o publicăm, sau să o menționăm comentând că domnul Smentuccia continuă să repete aceleași lucruri. În felul ăsta, cititorul se convinge că e un paranoic. Vedeți care-i avantajul insinuării: afirmând că Smentuccia a mai scris și altor ziare, spunem doar adevărul, care nu poate fi dezmințit. Insinuarea eficientă este cea care se referă la fapte în sine lipsite de valoare, chiar dacă nu se pot dezminți, căci sunt adevărate.

După ce am agonisit comoara aceea de sfaturi, ne-am dedat – cum spunea Simei – unui *brainstorming*. Palatino își amintise că până atunci colaborase la reviste de enigmistică și a propus ca ziarul, pe lângă programele de televiziune, previziunile meteo și horoscoapele, să aibă și o jumătate de pagină de jocuri.

Simei îl întrerupsese:

— Horoscoapele, la naiba, bine că ne-ai amintit, sunt primul lucru pe care cititorii noștri or să se ducă să-l caute! Chiar așa, domnișoara Fresia, iată prima dumitale sarcină, du-te și uită-te puțin prin ziarele și revistele care publică horoscoape și extrage din ele câteva scheme recurente. Și mărginește-te doar la pronosticurile optimiste, oamenilor nu le place să li se spună că luna viitoare vor muri de cancer.

Și inventează previziuni care să li se potrivească tuturor, vreau să zic că o cititoare de șaizeci de ani n-o să se identifice cu perspectiva de a-l întâlni pe tânărul vieții ei, dar profeția, ce știu eu, că unui capricorn o să i se întâmple în lunile următoare ceva care-l va face fericit dă bine la toți, și la un adolescent, dacă la o adică ne va citi, și la o fată bătrână, și la contabilul care așteaptă să-i crească leafa. Dar să ne-ntoarcem la jocuri, dragă Palatino. La ce te gândești? Cuvinte încrucișate, de pildă?

— Cuvinte încrucișate, zisese Palatino, însă, din păcate, va trebui să facem niște cuvinte încrucișate din alea unde se întreabă cine a debarcat la Marsala, și mare minune dacă cititorul o să scrie Garibaldi, pufnise Simei. Însă cuvintele încrucișate străine au niște definiții care sunt ele în sine un alt joc enigmistic. Într-un ziar francez apăruse odată *prietenul celor simple*, iar soluția era *erborist*, deoarece *simpli* nu sunt doar cei săraci cu duhul, ci și ierburile medicinale.

— Nu-i de noi, zisese Simei, cititorul nostru nu numai că nu știe ce anume sunt *semplice*-le, dar nici nu știe ce-i acela sau cu ce se ocupă un erborist. Garibaldi, sau soțul Evei, sau mama vițelului, noi trebuie să ne limităm doar la lucruri de soiul ăsta.

În momentul acela vorbise Maia, cu chipul luminat de un zâmbet aproape copilăresc, de parcă se pregătea să născocească o năzdrăvănie. Zisese că

mergeau ele cuvintele încrucișate, dar cititorul trebuia să aștepte numărul următor ca să afle dacă răspunsurile lui erau corecte, în schimb ne puteam preface că am lansat în numerele anterioare un soi de concurs și acum să publicăm răspunsurile cele mai hazlii ale cititorilor. De exemplu, zisese ea, ne puteam închipui că am fi cerut să se dea răspunsurile cele mai stupide la o întrebare la fel de stupidă.

— Odată, la universitate, ne-am distrat imaginând întrebări și răspunsuri destul de delirante. De exemplu: De ce bananele cresc în copaci? Pentru că, dacă ar crește pe sol, ar fi imediat mâncate de crocodili. De ce schiurile alunecă pe zăpadă? Pentru că, dacă ar aluneca numai pe caviar, sporturile de iarnă ar fi prea costisitoare.

Palatino era entuziasmat:

— De ce, înainte să moară, Cezar a avut timp să spună *Tu quoque, Brute*?[1] Pentru că cel care i-a înfipt pumnalul nu a fost Scipio Africanul. De ce scriem de la stânga la dreapta? Pentru că altfel frazele lungi ar începe cu un punct. De ce paralelele nu se întâlnesc niciodată? Pentru că, dacă s-ar întâlni, cei care fac exerciții la ele și-ar rupe picioarele.

Ceilalți se însuflețiseră și ei și intrase în competiție și Braggadocio:

---

1. Și tu, Brutus?

— De ce avem zece degete? Pentru că, dacă ar fi șase, tot șase ar fi și poruncile și, de pildă, n-ar mai fi interzis să furi. De ce Dumnezeu este ființa cea mai perfectă? Pentru că, dacă ar fi cea mai imperfectă, ar fi văru-meu, Gustavo.

Intrasem și eu în joc:

— De ce whisky-ul a fost inventat în Scoția? Pentru că, dacă ar fi fost inventat în Japonia, ar fi fost saké și nu s-ar putea bea cu sifon. De ce marea e așa de mare? Pentru că sunt prea mulți pești și ar fi absurd să-i pui în Gran San Bernardo[1]. De ce numeri până la o sută și găina cântă? Pentru că dacă ar cânta la 33, ar fi Mare Maestru al Masoneriei.

— Stați așa, zisese Palatino, de ce paharele au gura sus și nu jos? Pentru că, dacă ar fi invers, barurile ar da faliment. De ce mama-i mamă întotdeauna? Pentru că, dacă din când în când ar fi și tată, ginecologii s-ar găsi într-o dilemă. De ce unghiile cresc, iar dinții nu? Pentru că altfel nevroticii și-ar roade dinții. De ce fundu-i jos și capu-i sus? Pentru că în caz contrar ar fi din cale-afară de greu să proiectezi o sală de baie. De ce picioarele se îndoaie înăuntru și nu în afară? Pentru că în avioane ar fi foarte periculos în caz de aterizare forțată. De ce Cristofor Columb a navigat spre Apus? Pentru că, dacă ar fi

1. Lac în Elveția, în Munții Alpi, aproape de granița cu Italia.

navigat spre Răsărit, ar fi descoperit Frosinone[1]. De ce degetele au unghii? Pentru că, dacă ar avea pupile, ar fi ochi.

Acum întrecerea nu se mai putea opri și Fresia intervenise și ea din nou:

— De ce pastilele de aspirină sunt diferite de iguane? Pentru că închipuiți-vă ce s-ar întâmpla în caz contrar. De ce câinele moare pe mormântul stăpânului? Pentru că acolo nu sunt copaci la care să facă pipi și după trei zile îi plesnește băşica. De ce un unghi drept măsoară nouăzeci de grade? Întrebare prost pusă: el nu măsoară nimic, alții îl măsoară pe el.

— Gata, zisese Simei, care totuși nu putuse să-și rețină câteva zâmbete. Sunt chestii numai bune pentru goliarzi. Uitați că cititorul nostru nu e un intelectual, ca să-i fi citit pe suprarealiștii care făceau de-alea, cum se chemau, cadavre fermecătoare. Ar lua totul în serios și ar crede că suntem nebuni. Haideți, domnilor, văd că ne distrăm, și nu e cazul. Să revenim la propuneri serioase.

Și astfel rubrica „de ce"-urilor fusese lichidată. Păcat, ar fi fost distractivă. Însă povestea aia mă făcuse să mă uit cu atenție la Maia Fresia. Dacă era așa de spirituală, trebuia să fie și drăguță. Și, în felul ei, era.

---

1. Localitate mică din estul Peninsulei Italice.

De ce în felul ei? Nu-mi dădeam seama care era felul, însă mă făcuse curios.

Dar Fresia se simțea evident frustrată și căutase să sugereze ceva care-i stătea pe suflet:

— Ne apropiem de data primei selecții pentru Premiul Strega. N-ar trebui să vorbim de cărțile alea? întrebase ea.

— Îi tot dați cu cultura, voi, tinerii, și noroc că dumneata nu ți-ai luat licența, altfel mi-ai propune un studiu critic de cincizeci de pagini...

— Nu mi-am luat licența, dar citesc.

— Nu ne putem ocupa prea mult de cultură, cititorii noștri nu citesc cărți, cel mult *La Gazzetta dello Sport*. Totuși sunt de acord, ziarul nu poate să nu aibă o pagină, nu zic culturală, ci, să spunem, de cultură și spectacol. Însă faptele culturale remarcabile trebuie relatate sub formă de interviu. Interviul cu autorul e pașnic, fiindcă nici un autor nu vorbește de rău de cartea lui, deci cititorul nostru nu este expus unor împroșcături ranchiunoase sau prea prezumțioase. Apoi depinde de întrebări, nu trebuie vorbit prea mult despre carte, ci trebuie făcut să iasă la lumină scriitorul sau scriitoarea, fie și cu ticurile sau slăbiciunile lor. Domnișoara Fresia, dumneata ai o frumoasă experiență în crearea de prietenii mai calde. Gândește-te la un interviu, evident imaginar, cu unul dintre autorii care sunt azi în arenă,

dacă e o poveste de dragoste, smulge-i autorului sau autoarei o evocare a primei sale iubiri, şi chiar şi unele mici răutăţi despre rivalii săi. Fă din păcătoasa aia de carte un lucru omenesc, ca s-o înţeleagă până şi o gospodină, şi aşa n-o să aibă remuşcări dacă pe urmă n-o mai citeşte – şi pe de altă parte, cine citeşte vreodată cărţile pe care ziarele le recenzează, de obicei nici măcar recenzentul, slavă Domnului că a citit-o autorul, şi când te uiţi la anumite cărţi, uneori chiar ai zice că nu.

— Of, Doamne, zisese Maia Fresia pălind, n-o să scap niciodată de blestemul prieteniilor mai calde...

— Doar nu crezi că te-am chemat aici ca să te pun să scrii articole de economie sau de politică internaţională.

— Bănuiam eu. Dar speram să greşesc.

— Hai, lasă, nu te supăra, încearcă să pui ceva pe hârtie, cu toţii avem deplină încredere în dumneata.

VI

Miercuri, 15 aprilie

Îmi amintesc ziua în care Cambria spusese:

— Am auzit la radio că în urma unor cercetări s-a demonstrat că poluarea din atmosferă are influență asupra mărimii penisului la tinerele generații, iar problema, după mine, nu-i privește doar pe copii, ci și pe părinții lor, care vorbesc întotdeauna cu mândrie despre dimensiunile ciucurelului copilului lor. Eu mi-amintesc că atunci când s-a născut al meu și mi l-au arătat în salonul de nou-născuți de la clinică, am zis, mamă, ce coaie are, și m-am dus să le spun tuturor colegilor mei.

— Toți copiii abia născuți au testicule enorme, a zis Simei, și toți tații spun așa. Pe urmă, știi că adesea în clinici mai încurcă și ei cartonașele alea și poate acela nu era copilul dumitale, cu tot respectul pentru doamna dumitale.

— Păi știrea îi privește îndeaproape pe tați, pentru că or fi existând efecte nocive asupra aparatului

reproducător al adulților, obiectase Cambria. Dacă s-ar răspândi ideea că poluarea nu afectează numai balenele, ci și (scuzați termenul tehnic) cocoșelul, cred că am asista la niște convertiri subite la ecologism.

— Interesant, a comentat Simei, dar cine ne spune că domnul Comandor, sau cel puțin referenții lui, ar fi interesați de reducerea poluării din atmosferă?

— Păi ar fi un semnal de alarmă, asta-i sfânt, a zis Cambria.

— Poate, însă noi nu suntem alarmiști, reacționase Simei, asta sună a terorism. Vrei să aduci în discuție conductele de gaz, petrolul, industria noastră siderurgică? Doar nu suntem ziarul verzilor. Cititorii noștri trebuie liniștiți, nu alarmați. Apoi, după câteva clipe de reflecție, adăugase: Afară de cazul când lucrurile alea care fac rău la penis n-or fi produse de vreo companie farmaceutică pe care Comandorului nu i-ar displăcea s-o pună pe jar. Dar astea-s lucruri care trebuie discutate de la caz la caz. Oricum, dacă aveți vreo idee, dați-o pe gură, iar pe urmă o să hotărăsc eu dacă trebuie să-i dăm amploare sau nu.

A doua zi, Lucidi intrase în redacție cu un articol gata scris practic. Povestea era următoarea. Un cunoscut de-al lui primise o scrisoare cu antetul Ordinului

Suveran Militar al Sfântului Ioan din Ierusalim – Cavaleri de Malta – Prieuré Oecuménique de la Sainte-Trinité-de-Villedieu – Quartier Général de la Vallette – Prieuré de Québec, în care i se oferea să devină cavaler de Malta contra unei rambursări prealabile destul de generoase pentru diplomă înrămată, medalie, insignă şi alte fleacuri. Lui Lucidi îi venise chef să se ducă să controleze treaba cu ordinele cavalereşti şi făcuse descoperiri extraordinare.

— Auziţi, există undeva un raport al carabinierilor, nu mă-ntrebaţi cum l-am obţinut, în care se denunţă nişte aşa-zise ordine de Malta. Sunt vreo şaisprezece, care nu trebuie confundate cu adevăratul Ordin Suveran Militar şi Ospitalier al Sfântului Ioan din Ierusalim, din Rhodos şi din Malta, care are sediul la Roma. Toţi au aproape acelaşi nume, cu minime variaţii, toţi se recunosc şi nu se cunosc între ei. În 1908, nişte ruşi întemeiază un ordin în Statele Unite, care în anii din urmă este condus de Alteţa Sa Regală prinţul Roberto Paternò Ayerbe Aragon, duce de Perpignan, şef al Casei Regale de Aragon, pretendent la tronul Aragonului şi al Balearelor, Mare Maestru al ordinelor Colanului Sfintei Agata al Casei Paternò şi al Coroanei Regale a Balearelor. Dar din trunchiul acesta se desprinde în 1934 un danez, care întemeiază un alt ordin şi-i dă funcţia de cancelar prinţului Petru al Greciei şi Danemarcei. În anii '60, un transfug din ramura

rusească, Paul de Granier de Cassagnac, întemeiază un ordin în Franța și-l alege ca protector pe fostul rege Petru al II-lea al Iugoslaviei. În 1965, fostul rege Petru al II-lea al Iugoslaviei se ceartă cu Cassagnac și fondează la New York un alt ordin, căruia îi va fi mare prior prințul Petru al Greciei și Danemarcei. În 1966, apare drept cancelar al ordinului un anume Robert Basarab von Brancovan Khimchiacvili, care însă va fi expulzat și se duce să întemeieze ordinul Cavalerilor Ecumenici de Malta, căruia îi va fi apoi Protector Imperial și Regal prințul Henric al III-lea Constantin de Vigo Lascaris Aleramico Paleologos din Monferrato. Acesta se autointitulează moștenitor la tronul Bizanțului, prinț al Tessaliei, și va fonda apoi un alt ordin de Malta. Găsesc apoi un protectorat bizantin, creat de prințul Carol al României, ce se separase de alde Cassagnac; un Mare Priorat căruia un anume Tonna-Barthet îi este Mare Maestru, iar principele Andrei al Iugoslaviei – fost mare maestru al ordinului întemeiat de Petru al II-lea – este Mare Maestru al Prioratului din Rusia (care apoi va deveni Mare Priorat Regal de Malta și de Europa). Există până și un ordin creat în anii '70 de un baron de Choibert și de Vittorio Busa, sau Viktor Timur al II-lea, Arhiepiscop-Mitropolit Ortodox din Białystok, patriarh al diasporei occidentale și orientale, președinte al Republicii de la Danzig și al Republicii Democratice a Bielorusiei, Mare Han al

Tartariei şi al Mongoliei. Şi apoi există un Mare Priorat Internaţional creat în 1971 de sus-menţionatul Alteţa Sa Regală Roberto Paternò împreună cu baronul marchiz din Alaro, căruia îi devine Mare Protector în 1982 un alt Paternò, Şeful Casei Imperiale Leopardi Tornassini Paternò din Constantinopol, moştenitor al tronului Imperiului Roman de Răsărit, consfinţit drept succesor legitim de către Biserica Catolică Apostolică Ortodoxă de Rit Bizantin, marchiz de Monteaperto, conte palatin al tronului Poloniei. În 1971, apare la Malta l'Ordre Souverain Militaire de Saint-Jean de Jérusalem (care-i acela de la care am pornit), dintr-o scindare a celui al lui Basarab, sub înalta protecţie a lui Alexandru Licastro Grimaldi Lascaris Comnenul Ventimiglia, duce de La Chastre, prinţ suveran şi marchiz de Déols, şi Mare Maestru îi este acum marchizul Carlo Stivala de Flavigny, care la moartea lui Licastro şi l-a asociat pe Pierre Pasleau, care-şi ia titlurile lui Licastro, pe lângă cele de Înălţimea Sa Arhiepiscopul Patriarh al Bisericii Catolice Ortodoxe Belgiene, Mare Maestru al Ordinului Suveran Militar al Templului de la Ierusalim şi Mare Maestru şi Hierofant al Ordinului Masonic Universal de Rit Oriental Antic şi Primitiv din Memphis şi Mitraim reunite. Era să uit, ca să fii *à la page*[1], se poate să devii membru al Prioratului

1. Foarte la modă (în fr., în orig.).

din Sion, ca descendent al lui Isus Cristos, care se căsătorește cu Maria Magdalena și devine fondator al stirpei Merovingienilor.

— Fie și doar numele personajelor ăstora ar face vâlvă, zisese Simei, care își lua notițe încântat. Gândiți-vă, domnilor, Paul de Granier de Cassagnac, Licastros (cum îi zicea?) Grimaldi Lascaris Comnenul Ventimiglia, Carlo Stivala de Flavigny...

— Robert Basarab von Brancovan Khimchiacvili, își amintise Lucidi triumfător.

— Cred, adăugasem eu, că mulți dintre cititorii noștri vor fi fost vreodată asaltați cu propuneri de felul ăsta și i-am ajuta să se ferească de asemenea speculanți.

Simei avusese un moment de ezitare și zisese că voia să se gândească puțin la asta. Evident că în ziua următoare se informase și ne comunicase că editorului nostru i se spunea Comandorul deoarece fusese distins cu ordinul Sfânta Maria din Betleem:

— Se-ntâmplă însă că ordinul Sfânta Maria din Betleem este o altă gogoriță. Ordinul autentic este cel al Sfintei Maria din Ierusalim, altfel spus, *Ordo fratrum domus hospitalis Sanctae Mariae Teutonicorum in Jerusalem*, recunoscut de Anuarul Pontifical. Sigur, până la urmă nu m-aș încrede nici în ăsta, cu toate buclucurile alea care se petrec la Vatican, dar în orice caz e sigur că un comandor al ordinului Sfânta Maria din Betleem e ca și cum ar fi primarul din Bengodi.

Și voi vreți să publicăm un articol care aruncă o umbră de suspiciune sau chiar de ridicol de-a dreptul asupra titlului Comandorului nostru? Să-l lăsăm pe fiecare cu iluziile lui. Îmi pare rău, Lucidi, dar trebuie să zvârlim la coș frumosul dumitale articol.

— Dumneavoastră ziceți că pentru fiecare articol trebuie să verificăm dacă-i pe placul Comandorului? întrebase Cambria, specializat ca de obicei în întrebări stupide.

— Neapărat, răspunsese Simei, este acționarul nostru majoritar, cum se zice de obicei.

În clipa aceea, Maia își făcuse curaj și ne vorbise despre o posibilă investigație de-a ei. Povestea era următoarea. Pe lângă Porta Ticinese, într-o zonă care devenea tot mai pronunțat turistică, exista o pizzerie-restaurant numită Paie și Fân. Maia, care locuia lângă canale, trecea prin fața ei de ani de zile. Și tot de ani de zile pizzeria asta, foarte încăpătoare, încât prin geamuri se întrezăreau pe puțin o sută de locuri, era tot mereu și în chip dezolant goală, cu excepția câtorva turiști care luau o cafea la măsuțele de afară. Și nu era un local abandonat, Maia se și dusese o dată acolo, din curiozitate, și era singură, afară de un grup mic, la vreo douăzeci de mese mai încolo. Ceruse chiar așa, un „paie și fân", adică un sfert de vin alb și o tartă de mere, totul excelent și la un preț rezonabil, cu niște chelneri foarte amabili. Or, dacă cineva ține un local așa de mare, cu personal, cu

bucătărie şi aşa mai departe, şi nu se duce nimeni acolo ani de zile, dacă-i om cu scaun la cap trebuie să se descotorosească de el. Însă Paie şi Fân rămâne mereu deschis, zi de zi, poate de zece ani, adică de vreo trei mii şase sute cincizeci de zile sau mai bine.

— Aici se ascunde un mister, observase Costanza.

— Nu prea, reacţionase Maia. Explicaţia e evidentă, e un local care aparţine triadelor chinezeşti sau Mafiei sau Camorrei, a fost cumpărat cu bani murdari şi constituie o bună investiţie de ochii lumii. Dar, o să spuneţi voi, investiţia o reprezintă însăşi valoarea spaţiului ăluia şi ar putea să-l ţină închis, fără să mai bage-n el alţi bani. Dar nu, e în funcţiune. De ce?

— De ce? întrebase ca de obicei Cambria.

Răspunsul arăta că Maia avea un creieraş care funcţiona. Localul are rolul de a spăla bani murdari zi de zi, bani care vin constant. Tu serveşti foarte puţinii clienţi care-ţi pică în fiecare seară, dar în fiecare seară emiţi o serie de bonuri fiscale ca şi cum ai fi avut o sută de clienţi. După ce-ai declarat încasările, le depui la bancă – şi poate, ca să nu bată la ochi toţi banii ăia lichizi, pentru că nu există nimeni care să fi plătit cu cardul, ai deschis conturi la douăzeci de bănci diferite. Pe capitalul ăsta, de-acum legal, tu plăteşi taxele cuvenite, după ce ţi-ai scăzut cu generozitate toate cheltuielile cu gestiunea şi cu aprovizionarea (nu-i greu să-ţi procuri facturi false).

Se ştie foarte bine că pentru a spăla bani murdari, trebuie să iei în calcul c-o să pierzi din ei cincizeci la sută. Cu sistemul ăsta pierzi mult mai puţin.

— Dar cum faci ca să dovedeşti toate astea? întrebase Palatino.

— Simplu, răspunsese Maia, se duc acolo să ia cina doi inspectori de la Garda Financiară, poate chiar un el şi o ea, cu aerul că sunt doi proaspeţi căsătoriţi, mănâncă şi se uită împrejur, observând că nu sunt acolo, să zicem, decât doi clienţi. În ziua următoare, Finanţele se duc să facă un control, descoperă că au fost emise o sută de bonuri şi vreau şi eu să văd ce răspund ăia.

— Nu-i aşa de simplu, observasem eu, cei doi inspectori se duc acolo, să zicem, pe la opt, însă, oricât ar mânca de mult, după ora nouă trebuie să plece, altfel devin suspecţi. Cine dovedeşte că cei o sută de clienţi nu au venit între nouă şi miezul nopţii? Aşa că trebuie să trimiţi cel puţin vreo trei-patru perechi de inspectori ca să acoperi toată seara. Apoi, dacă în dimineaţa următoare se face un control, ce-i cu asta? Cei de la Garda Financiară sar în sus de bucurie dacă descoperă cine nu declară încasările, dar ce pot să le facă celor care declară prea multe? Ăia pot să spună că li s-a defectat maşina, că s-a înregistrat totul în buclă. Atunci ce faci, un al doilea control? Ăia nu sunt proşti, de-acum i-au identificat pe cei de la Garda Financiară şi, când se-ntorc, în

seara aia nu emit bonuri false. Sau inspectorii ar trebui să continue să-i controleze seri şi seri la rând, ţinând ocupată o jumătate de armată de oameni să mănânce la pizze, şi poate în decursul unui an asta i-ar duce la faliment, dar e plauzibil să se sature ei mai înainte, pentru că au şi altceva de făcut.

— În sfârşit, replicase Maia înţepată, e treaba Gărzii Financiare să găsească o şmecherie, noi trebuie doar să semnalăm problema.

— Drăguţă, îi zisese cu bonomie Simei, îţi spun eu ce se întâmplă dacă publicăm investigaţia asta. Unu, ne punem în cap Garda Financiară, căreia dumneata îi reproşezi că nu s-a prins de înşelătorie – şi ăia-s oameni care ştiu să se răzbune, dacă nu pe noi, cu siguranţă pe Comandor. Apoi, pe de altă parte, dumneata o spui, avem Triadele, Camorra, 'Ndrangheta sau ce-o mai fi, şi crezi că ăştia or să stea cuminţi? Iar noi şedem colea, fericiţi şi fără grijă, şi aşteptăm la o adică să ne pună o bombă? În fine, ştii ce-ţi spun eu? Că cititorii noştri vor fi incitaţi de ideea de a mânca la preţ convenabil într-un local de roman poliţist, Paie şi Fân se va umple de imbecili şi noi, în cel mai bun caz, o să-i facem fericiţi. Deci, la coş. Stai blândă şi întoarce-te la horoscoape.

VII

Miercuri, 15 aprilie, seara

O văzusem pe Maia aşa de abătută, încât am încercat s-o prind din urmă în timp ce ieşea. Fără ca măcar să-mi dau seama, o luasem de braţ.

— Nu te necăji, Maia. Haidem, te conduc acasă şi bem ceva pe drum.

— Locuiesc în zona canalelor, iar pe acolo e plin de bărulețe, cunosc eu unul unde se face un Bellini straşnic, preferatul meu. Mulţumesc.

Intraserăm pe Ripa Ticinese şi vedeam pentru prima oară canalele. Auzisem bineînţeles vorbindu-se de ele, dar eram convins că fuseseră acoperite toate; în schimb, mi se părea că mă aflu la Amsterdam. Maia mi-a spus cu mândrie că altădată Milano semăna într-adevăr cu Amsterdamul, străbătut de canale concentrice. Trebuie să fi fost foarte frumos, de asta îi plăcea atât de mult lui Stendhal. Însă pe urmă canalele fuseseră acoperite din motive de igienă,

numai în părţile acelea se mai aflau câteva, cu apa stătută; odinioară, de-a lungul malului se înşirau spălătorese. Dar dacă mergeai mai spre interior, se mai găseau nişte scurtături cu case vechi. Şi chiar şi acolo multe erau case cu balustradă.

Casele cu balustradă erau şi ele pentru mine pur *flatus vocis*, sau imagini din anii '50 regăsite când îngrijeam enciclopedii şi trebuia să citez punerea în scenă a lui *El nost Milan* de Bertolazzi la Piccolo Teatro. Dar şi atunci credeam că sunt lucruri din secolul al XIX-lea.

Maia a început să râdă:

— Milano este încă plin de case cu parapet de fier la terase, scări, balcoane, doar că nu mai sunt pentru săraci. Veniţi, o să vă arăt. M-a pus să intru într-o curte interioară dublă: Aici, la parter totul a fost refăcut, sunt prăvălii ale unor mici anticari – în realitate, nişte vânzători de vechituri care-şi dau aere şi cer preţuri mari – şi ateliere de pictori în căutare de notorietate. Toate-s mai mult pentru turişti. Dar acolo sus, cele două etaje sunt întocmai cum erau odată.

Am văzut că etajele superioare erau înconjurate de balustrade de fier, cu uşi ce se deschideau spre galeria din jurul casei, şi am întrebat dacă-şi mai punea cineva rufele afară la uscat.

Maia râsese:

— Nu suntem la Napoli. Fiindcă aproape totul a fost refăcut, altădată scările duceau direct la galerie, de acolo se intra în casă, iar în spate exista un singur closet pentru mai multe familii, vreau să zic din ăla turcesc, duș sau baie doar visai să ai. Acum totul e refăcut pentru cei bogați, în unele apartamente există până și jacuzzi, și costă cât ochii din cap. Nu și acolo unde locuiesc eu. Stau într-o casă cu două apartamente, unde ne curge apa pe pereți și slavă Domnului că ne-au improvizat o cămăruță pentru WC și duș, însă ador cartierul. Sigur că peste puțin timp va intra și ăsta în refacere și va trebui să plec, pentru că n-o să-mi pot permite chiria. Afară doar dacă *Mâine* n-o să apară cât mai curând și n-o să fiu angajată pe un post stabil. De-aia suport toate umilințele astea.

— Nu-ți face griji, Maia, evident că într-o fază de rodaj se cere să înțelegi ce anume e bine să relatezi și ce nu. Iar pe de altă parte, Simei are și el niște responsabilități, față de ziar și față de editor. Poate atunci când dumneata te ocupai de prietenii mai calde mergea, dar aici e altfel, e vorba de un cotidian.

— Tocmai de-aia speram să fi scăpat din mediul ăla cu porcării amoroase, voiam să fiu o ziaristă serioasă. Dar poate sunt o ratată. Nu mi-am luat licența ca să-i ajut pe ai mei până când au murit, apoi era prea târziu ca s-o iau de la capăt, trăiesc într-o gaură, n-o să fiu niciodată trimis special, de exemplu în Războiul din Golf... Și acum cu ce mă ocup? Cu

horoscoapele, îmi bat joc de niște prostănaci. Nu-i asta ratare?

— Abia am început, când lucrurile or să meargă după plan, una ca dumneata o să aibă alte rubrici. Până acum ai dat niște sugestii strălucite, mi-ai plăcut și cred că i-ai plăcut și lui Simei.

Îmi dădeam seama că o minteam, trebuia să-i fi spus că intrase într-o fundătură, că n-aveau s-o trimită niciodată în Golf, că poate era mai bine să fugă până nu era prea târziu, dar nu puteam s-o deprim și mai rău. Mi-a venit așa, deodată, să-i spun adevărul, nu în ce o privea pe ea, ci pe mine.

Dat fiind că tocmai voiam să-mi deschid inima, cum spune poetul, aproape fără să-mi dau seama, am trecut instinctiv la „tu".

— Uită-te la mine, așa cum mă vezi, nici eu nu mi-am luat licența, am prestat tot timpul munci de duzină și am intrat la un cotidian abia la cincizeci de ani bătuți pe muchie. Dar știi de când am început să fiu cu adevărat un înfrânt? Din clipa când am început să cred că sunt un înfrânt. Dacă nu m-aș fi apucat să tot rumeg chestia asta, aș fi câștigat măcar o rundă.

— Cincizeci de ani împliniți? Nu-i arătați. Adică nu-i arăți.

— Mi-ai fi dat numai patruzeci și nouă?

— Nu, scuză-mă, ești un bărbat frumos, și când ne predai lecțiile alea, se vede că ai simțul umorului. Chestie care-i un semn de prospețime, de tinerețe...

— La o adică, e semn de înțelepciune, și deci de bătrânețe.

— Nu, se vede că nu crezi în ceea ce spui, dar evident că ai acceptat să intri în aventura asta și o faci cu un cinism... cum să spun... plin de veselie.

Plin de veselie? Ea era un amestec de veselie și de melancolie și mă privea cu ochi (cum ar fi spus un scriitor slab?) de căprioară.

De căprioară? Haide, zău, asta pentru că mă privea de jos în sus când mergeam, eu fiind mai înalt decât ea. Asta-i tot. Orice femeie care se uită la tine de jos în sus seamănă cu Bambi.

Între timp ajunseserăm la bărulețul ei, ea își sorbea paharul de Bellini, iar eu stăteam în tihnă cu whisky-ul meu în față. Mă uitam din nou la o femeie care nu era o prostituată și mai că simțeam cum întineresc din nou.

Poate că de vină era alcoolul, dar de-acum începusem să-mi dau drumul confidențelor. De când nu mai făcusem eu confidențe cuiva? I-am povestit că am avut o soție care m-a părăsit. I-am spus că fusesem cucerit de femeia respectivă pentru că o dată, pe la începutul relației noastre, ca să justific o încurcătură pe care o făcusem, o rugasem să mă scuze fiindcă pesemne eram prost, iar ea îmi zisese „te iubesc, chiar dacă ești prost". Lucruri dintr-astea te pot face să te-ndrăgostești nebunește, însă pe urmă poate că-și

dăduse seama că eram mai prost decât putea ea să suporte, așa că totul se terminase între noi.

Maia râdea („ce frumoasă declarație de dragoste, te iubesc cu toate că ești prost!") și apoi mi-a povestit că, deși era mai tânără și nu crezuse niciodată că era proastă, trăise și ea niște întâmplări nefericite, poate pentru că nu știa să suporte stupiditatea celuilalt sau poate pentru că toți cei de vârsta ei sau puțin mai mari i se păreau imaturi.

— Ca și cum eu aș fi matură! Așa că vezi tu, am aproape treizeci de ani și sunt încă nemăritată. Asta din cauză că nu reușim niciodată să ne mulțumim cu ce avem.

Treizeci de ani? Pe vremea lui Balzac, o femeie de treizeci de ani era deja trecută, Maia părea să aibă douăzeci, de n-ar fi fost cele câteva mici riduri foarte fine în jurul ochilor, de parcă ar fi plâns mult sau ar fi fost fotofobică și ar fi clipit încontinuu în zilele cu soare.

— Nu există succes mai mare decât întâlnirea plăcută dintre două ratări, am spus, și imediat m-am simțit aproape înspăimântat.

— Prostule, mi-a zis ea cu drăgălășenie. Apoi s-a scuzat, temându-se pentru excesul ăla de familiaritate.

— Nu, dimpotrivă, îți mulțumesc, i-am spus eu, nimeni nu m-a mai făcut prost într-un mod atât de seducător.

Mersesem prea departe. Din fericire, ea a schimbat rapid subiectul.

— Ăştia vor foarte mult să pară un Harry's Bar[1], a zis ea, şi nici măcar nu ştiu să expună ca lumea băuturile. Vezi, printre diferitele feluri de whisky există un gin Gordon, în timp ce Sapphire şi Tanqueray sunt în altă parte.

— Ce, unde? am întrebat privind în faţa mea, unde nu erau decât alte mese.

— Nu, mi-a spus ea, în spatele tejghelei, corect?

M-am întors, avea dreptate, dar cum îşi imaginase că eu vedeam ce vedea ea? Ăsta a fost doar un semn al descoperirii pe care aveam s-o fac mai târziu, ajutat şi de bârfitorul ăla de Braggadocio. Pe moment n-am făcut mare caz de asta şi am profitat de ocazie ca să cer nota. I-am mai spus câteva cuvinte de îmbărbătare şi am însoţit-o până la un portic dincolo de care se întrezărea un gang adăpostind atelierul unui saltelar. S-ar părea că mai există încă saltelari, în ciuda reclamelor de la televizor la saltele moi. Mi-a mulţumit:

---

1. Celebru bar şi restaurant din Veneţia, deschis în 1931 de Giuseppe Cipriani, inventatorul cocteilului Bellini şi al carpaccio-ului. A fost frecventat de personalităţi precum Ernest Hemingway, Charlie Chaplin, Truman Capote, Orson Welles etc.

— Acum mă simt mai împăcată, mi-a zâmbit şi mi-a întins mâna. Era călduță şi recunoscătoare.

M-am întors acasă luând-o de-a lungul canalelor acelora dintr-un vechi Milano mai binevoitor decât cel al lui Braggadocio. Trebuia să cunosc mai bine oraşul ăla care-ți rezerva atâtea minuni.

VIII

Vineri, 17 aprilie

În zilele următoare, pe când fiecare-şi făcea temele pentru acasă (cum le denumeam noi acum), Simei ne-a vorbit despre nişte proiecte poate nu imediate, dar la care trebuia să începem să ne gândim.

— Încă nu ştiu dacă o să fie pentru numărul 0/1 sau pentru 0/2, cu toate că şi pentru 0/1 mai avem încă multe pagini albe, nu spun că trebuie să începem cu şaizeci de pagini precum *Corriere*, dar măcar douăzeci şi patru va trebui să facem. Cu câteva dintre ele o rezolvăm cu publicitatea, faptul că nu ne-o dă nimeni nu contează, o luăm din alte ziare şi ne facem că – iar prin asta îi inspirăm încredere viitorului comanditar, care poate întrezări un maldăr de câştiguri viitoare.

— Şi o rubrică de decese, a sugerat Maia, şi ăia-s tot bani buni. Lăsaţi-mă pe mine să le inventez. Ador să fac să moară personaje cu nume ciudate şi cu

familii neconsolate, dar în special îmi plac, în cazul deceselor unor personalități, îndurerații colaterali, ăia cărora nu le pasă cine știe ce nici de defunct, nici de familie, dar care folosesc anunțul ca pe o ocazie de *name dropping*, ca să spună „vedeți că și eu îl cunoșteam".

Pătrunzătoare ca de obicei. Însă după plimbarea din seara aia o țineam puțin la distanță și se ținea și ea deoparte, ne simțeam amândoi lipsiți de apărare.

— Bine, în ce privește decesele, zisese Simei, dar termină întâi horoscoapele. Însă tocmai mă gândeam la altă chestiune. Cazinourile, zic, sau, dat fiind că astăzi cazinou nu mai înseamnă același lucru, vechile case de toleranță. Eu mi le amintesc, eram deja adult în 1958 când le-au închis.

— Și eu eram major, zisese Braggadocio, și explorasem și eu unele dintre cazinourile astea.

— Nu zic de ăla din strada Chiaravalle, un adevărat bordel, cu pisoarele la intrare, ca să îngăduie găștii să se ușureze înainte...

— ...și cu matracucele alea șoldii care treceau așa, oblu și scoțând limba la soldații și la provincialii sperioși și cu matroana care striga haideți, băieți, ce, aici stăm să împletim la flanele...?

— Te rog, Braggadocio, e și o doamnă aici.

— Poate că, dacă trebuie să scrieți despre așa ceva, a reacționat Maia fără să se arate jenată, va trebui să spuneți că hetaire răscoapte treceau indolente,

arborând o mimică lascivă, prin fața unor clienți arzând de dorință...

— Bravo, Fresia, nu chiar în felul ăsta, dar bineînțeles că va trebui să găsim un limbaj mai delicat... Asta și pentru că eu eram fascinat de case mai respectabile, ca aia din San Giovanni sul Muro, toată stil Liberty, plină de intelectuali care se duceau acolo nu pentru sex (ziceau ei), ci pentru istoria artei...

— Sau aia din strada Fiori Chiari, în întregime Art Deco cu faianță multicoloră, zisese Braggadocio cu vocea voalată de nostalgie. Cine știe câți cititori de-ai noștri nu-și amintesc de ele.

— Iar ăia care încă nu erau majori pe vremea aceea le-au văzut în filmele lui Fellini, am amintit eu, fiindcă atunci când nu ai amintiri în memorie, le iei din artă.

— Te ocupi dumneata, Braggadocio, a concluzionat Simei, îmi faci o bucată frumoasă de atmosferă, gen frumoasele vremuri de odinioară nu erau chiar așa de rele.

— Dar de ce să redescoperim cazinourile? întrebasem eu, cuprins de îndoială. Dacă chestia asta îi poate ațâța pe bătrâiori, le-ar scandaliza pe bătrânele.

— Colonna, a zis Simei, o să-ți destăinui un lucru. După închiderea din '58, către anii '60 cineva cumpărase vechiul cazinou din via Fiori Chiari și făcuse din el un restaurant, foarte șic cu toată faianțăria aia

policromă. Dar păstraseră una sau două cămăruțe cărora le auriseră bideele. Și dac-ai ști câte doamne excitate le cereau soților să viziteze ascunzișurile alea ca să înțeleagă ce se petrecea acolo pe timpuri... Apoi firește că treaba a funcționat doar pentru o bucată de vreme, așa că și doamnele s-au plictisit, sau poate că bucătăria nu era la înălțimea restului. Restaurantul s-a închis și gata cu povestea asta. Dar fii atent, eu mă gândesc la o pagină tematică, în stânga bucata scrisă de Braggadocio, în dreapta o anchetă despre degradarea bulevardelor de la periferie, indecența tipelor ălora care fac trotuarul, încât seara nu poți să lași copiii să treacă pe-acolo. Nici un comentariu care să lege cele două fenomene, ci să-l lăsăm pe cititor să tragă concluziile, în adâncul inimii toți sunt de acord în privința unei reveniri la casele alea sănătoase de toleranță, femeile pentru ca soții să nu mai oprească pe centură ca să-și ia vreo prostituată și să le umple mașina de miros din ăla grețos de parfum ieftin, bărbații ca să se ducă și ei în vreun gang din ăla, iar dacă te vede careva, zici că treci și tu pe-acolo pentru culoarea locală, să zicem ca să admiri stilul Liberty. Cine-mi face ancheta despre pipițe?

Costanza zisese că avea să se-ngrijească el de asta și toți fuseseră de acord; să-ți petreci câteva nopți pe centură cheltuiai prea mult pe benzină și apoi riscai să dai peste vreo patrulă de la Moravuri.

În seara aia fusesem impresionat de privirea Maiei. Parcă-şi dăduse seama că intrase în groapa cu şerpi. De aceea, lăsându-mi la o parte orice prudenţă, am aşteptat-o să iasă, am stat câteva minute pe trotuar spunându-le celorlalţi că trebuia să rămân în centru ca să trec pe la o farmacie – ştiam pe unde avea s-o ia – şi am ajuns-o pe la jumătatea drumului.

— Eu am plecat de-aici, am plecat, mi-a spus aproape plângând şi tremurând toată. La ce ziar am nimerit? Cel puţin prieteniile mele calde nu făceau rău nimănui şi cel mult îi îmbogăţeau pe coaforii de damă, unde doamnele se duceau tocmai ca să citească revistuţele mele.

— Maia, nu te formaliza, Simei face nişte experimente mentale, nu înseamnă că vrea cu-adevărat să publice toate lucrurile alea. Ne aflăm într-o fază de concepţie, se lansează nişte ipoteze, scenarii, e o experienţă frumoasă şi nimeni nu ţi-a cerut să te plimbi pe centură travestită în boarfă ca să intervievezi vreuna dintre ele. Dar în seara asta toate îţi merg pe dos, trebuie să încetezi să te mai gândeşti. Ce zici dac-am merge la cinema?

— La ăla de-acolo rulează un film pe care l-am văzut deja.

— Care ăla de-acolo?

— Ăla pe lângă care am trecut adineauri, de pe partea cealaltă a străzii.

— Păi eu te ţineam de braţ şi mă uitam la tine, nu pe partea aialaltă a străzii. Ştii că eşti nostimă?

— Tu nu vezi niciodată lucrurile pe care le văd eu, a zis ea. Fie, hai la cinema, dar să cumpărăm un ziar şi să vedem ce filme sunt.

Ne-am dus la un film din care nu mi-amintesc nimic, deoarece, simţind că Maia continua să tremure, la un moment dat i-am luat mâna, tot călduţă şi recunoscătoare, şi am rămas aşa ca doi logodnici, dar din ăia de pe timpul Mesei Rotunde care dormeau cu sabia între ei.

Când am condus-o iarăşi către casă – şi se mai liniştise puţin –, am sărutat-o fratern pe frunte, bătând-o afectuos pe obraz, cum îi stă bine unui amic mai în vârstă. În fond (îmi spuneam eu), aş putea să-i fiu tată.

Sau aproape.

IX

Vineri, 24 aprilie

În săptămâna aceea, lucrurile merseseră înainte cu pauze mari. Nimeni nu părea să aibă prea mult chef de muncă, şi nici Simei. Pe de altă parte, douăsprezece numere pe an nu erau chiar un număr pe zi. Eu citeam articolele la prima mână, uniformizam stilul, încercam să suprim expresiile prea căutate. Simei aproba:

— Domnilor, noi aici facem jurnalism, nu literatură.

— Apropo, intervenise Costanza, acum se răspândeşte moda asta cu celularele. Ieri, în tren, cineva de lângă mine a vorbit îndelung despre relaţiile lui cu banca, iar eu am aflat totul despre el. Cred că lumea-i pe cale să-nnebunească. Ar trebui să scriem ceva despre obiceiul ăsta.

— Treaba cu telefoanele mobile, replicase Simei, nu poate să dureze. Întâi de toate, costă enorm şi

doar puțini și le pot permite. În al doilea rând, lumea o să descopere în scurt timp că nu-i absolut necesar să le telefonezi tuturor în orice moment, o să le fie dor de conversația intimă, față-n față, iar la sfârșitul lunii o să-și dea seama că factura s-a ridicat la înălțimi inaccesibile. E o modă care va trece într-un an, maximum doi. Deocamdată telefoanele mobile sunt de folos doar adulterilor ca să poată ține legătura fără să folosească telefonul de-acasă, și poate și instalatorilor, să fie sunați în orice moment când sunt pe teren. Nimănui altcuiva. Deci pe publicul nostru, care în cea mai mare parte nu are mobil, articolul despre obiceiul ăsta nu-l interesează, iar celor puțini care au telefon nu le-ar ține nici de cald, nici de frig, ba chiar ne-ar considera niște snobi, niște *radical chic*.

— Mai mult, intervenisem eu, luați în calcul că Rockefeller și Agnelli sau președintele Statelor Unite nu au nevoie de celular, pentru că au o armată de secretari și secretare care se ocupă de ei. Deci în curând o să ne dăm seama că-l folosesc doar oamenii mărunți, amărâții de care băncile trebuie să dea ușor ca să le spună că au contul pe roșu sau de șeful care îi controlează. Așa că celularul va deveni un semn de inferioritate socială și nimeni n-o să și-l mai dorească.

— N-aș fi așa de sigură, zisese Maia, e ca *prêt-à-porter*-ul sau precum combinația tricou, jeans și

eşarfă: pot să şi-o permită atât doamna din înalta societate, cât şi proletara, numai că cea de-a doua nu ştie să combine piesele sau consideră de bon-ton să aibă doar jeanşi noi şi neatinşi şi nu poartă din ăia tociţi la genunchi, şi îi poartă cu tocuri, aşa că-ţi dai seama imediat că nu-i o doamnă din înalta societate. Dar ea nu-şi dă seama, şi deci continuă să-şi poarte satisfăcută cârpele ei rău combinate, fără să conştientizeze că-şi semnează singură sentinţa.

— Dar cum, probabil, o să citească *Mâine*, noi venim şi-i spunem că nu e o doamnă. Şi că bărba-su e un mitocan sau un tip care-o înşală. Şi-apoi, cine ştie, comandorul Vimercate ţinteşte să se bage şi el în afacerea cu celulare, iar noi îi facem serviciul ăsta fain-frumos. În fine, subiectul ori e irelevant, ori e prea arzător. S-o lăsăm baltă. E ca povestea cu calculatorul. Aici Comandorul ne-a permis să avem fiecare câte unul şi sunt comode ca să scrii sau să arhivezi date, chiar dacă eu sunt de modă veche şi niciodată n-am ştiut să-l folosesc. Dar cititorii noştri, în majoritatea lor, sunt ca mine şi nu le trebuie calculator, pentru că n-au date de arhivat. Să nu creăm în rândul publicului complexe de inferioritate.

După ce am lăsat baltă electronica, în ziua aia ne-am apucat să recitim un articol corectat cum se cuvine, iar Braggadocio observase:

— Mânia Moscovei? Dar nu e banal să folosim tot mereu expresii de-astea emfatice, mânia președintelui, furia pensionarilor și așa mai departe?

— Nu, am spus eu, cititorul se așteaptă tocmai la aceste expresii, așa l-au obișnuit toate ziarele. Cititorul înțelege ceea ce se-ntâmplă numai dacă se spune „suntem între ciocan și nicovală", „guvernul anunță lacrimi și sânge", „calea-i tot mai abruptă", „Palatul Quirinal e gata de război", „Craxi trage cu toate tunurile", „timpul presează", „nu trebuie demonizat", „nu-i loc pentru văicăreli", „suntem sătui până-n gât" sau „ne aflăm în ochiul ciclonului". Iar politicianul nu spune sau afirmă cu energie, ci „tună și fulgeră". Iar forțele de ordine „au acționat cu profesionalism".

— Chiar trebuie să vorbim tot timpul de profesionalism? ne-a întrerupt Maia. Aici toți muncesc cu profesionalism. Sigur că un maistru-șef care înalță un zid ce nu va cădea acționează profesionist, însă atunci profesionalismul ar trebui să fie o regulă și să se vorbească numai de maistrul șarlatan care a făcut un zid și ăla s-a prăbușit. Sigur că dacă chem instalatorul și-mi desfundă chiuveta, eu îi mulțumesc, îi spun bravo, mersi, dar nu-i spun dumneata ai acționat cu profesionalism. Asta ar mai fi lipsit să fi făcut precum Joe Piper din benzile alea desenate cu Mickey Mouse. Toată insistența asta asupra cazurilor de profesionalism ca și cum ar fi ceva ieșit din

comun dă de înțeles că de obicei lumea lucrează prost.

— Și într-adevăr, reluasem eu, cititorul crede că de regulă lumea lucrează de mântuială și că-i nevoie să se scoată-n evidență cazurile de profesionalism, e un mod mai tehnic de a spune că totul a mers bine. Carabinierii l-au prins pe hoțul de găini? Au acționat cu profesionalism.

— Dar asta e ca povestea cu papa cel bun. Lasă să se înțeleagă că papii de dinainte ar fi fost răi.

— Probabil că lumea așa credea, altfel n-ar fi zis „papa cel bun". Ați văzut vreodată o fotografie a lui Pius al XII-lea? Într-un film cu agentul 007 l-ar fi pus să joace rolul șefului Spectre[1].

— Dar faptul că Ioan al XXIII-lea ar fi papa cel bun l-au spus ziarele, iar lumea s-a luat după ele.

— Corect. Ziarele învață lumea cum trebuie să gândească, ne întrerupsese Simei.

— Dar ziarele se iau după tendințele oamenilor sau le creează?

— Și una, și alta, domnișoară Fresia. Oamenii la început nu știu ce tendințe au, apoi noi le spunem și ei își dau seama că le aveau. Să nu facem prea

1. Acronim al Special Executive for Counter-intelligence, Terrorism, Revenge and Extortion – organizație teroristă fictivă din romanele cu James Bond ale scriitorului Ian Flemming.

multă filozofie și să lucrăm ca niște profesioniști. Haide, zi mai departe, Colonna.

— Bine, continuasem eu, închei cu lista mea: „trebuie să împăcăm și capra, și varza", „se află la butoane", cutare iese în arenă, în vizorul anchetatorilor, zboară din floare-n floare, ca ieșit la lumină, faptu-i consumat, nu există altă opțiune, să nu lăsăm garda jos, o buruiană greu de stârpit, se-ntoarce roata, televiziunea ia partea leului și ne lasă doar firimiturile, să ne repunem pe făgaș, indicele de audiență a fost la pământ, a da un semnal puternic, cu un ochi ațintit asupra pieței, iese în stare jalnică, la trei sute șaizeci de grade, cu un ghimpe-n coastă, a început exodul în sens invers... Și mai ales cere scuze. Biserica Anglicană îi cere scuze lui Darwin, statul Virginia își cere scuze pentru drama sclaviei, ENEL cere scuze pentru disfuncții, guvernul canadian a cerut oficial scuze populației inuite. Nu trebuie să se spună că Biserica și-a revăzut străvechile ei poziții în ce privește rotația Pământului, ci că papa îi cere scuze lui Galileo.

Maia a bătut din palme și a spus:

— Așa e, și n-am înțeles niciodată dacă voga asta cu cerutul scuzelor semnalează un val de umilință sau mai degrabă de neobrăzare: tu faci ceva ce n-ar trebui să faci, apoi îți ceri scuze și te speli pe mâini. Îmi vine-n minte bancul ăla cu cowboy-ul care galopează prin prerie, aude un glas din cer care-i

porunceşte să se ducă la Abilene[1], apoi la Abilene vocea îi spune să intre în saloon, apoi să-şi pună toţi banii la ruletă pe numărul cinci; amăgit de glasul ceresc, cowboy-ul se supune, iese numărul optsprezece şi vocea-i şopteşte: Păcat, am pierdut şi noi, ce să-i faci.

Râseserăm, apoi trecuserăm la altceva. Era vorba să citim cu atenţie şi să discutăm articolul lui Lucidi despre povestea cu Pio Albergo Trivulzio, şi confruntarea ne-a luat vreo jumătate de oră. La sfârşit, când Simei, într-un acces de mecenatism, comandase la barul de jos cafele pentru toţi, Maia, care şedea între mine şi Braggadocio, murmurase:

— Însă eu aş face şi contrariul, vreau să spun, dacă ziarul s-ar adresa unui public mai evoluat, mi-ar plăcea să avem o rubrică unde să se spună contrariul.

— Care să spună contrariul a ceea ce spune Lucidi? a întrebat bănuitor Braggadocio.

— A, nu, ce-ai înţeles? Zic: contrariul locurilor comune.

— Alea de care tocmai vorbeam acum mai bine de o jumătate de oră, a zis Braggadocio.

— Da, bine, dar eu continuam să mă gândesc la ele.

---

1. Oraş în Texas.

— Noi nu, a zis Braggadocio, sec.

Maia nu părea jignită de obiecție și aproape că ne privea de parcă am fi fost lipsiți de memorie:

— Zic contrariul ochiului ciclonului sau al ministrului care tună și fulgeră. De exemplu, Veneția este Amsterdamul sudului, uneori fantezia depășește realitatea, spun de la început că sunt rasist, drogurile de risc sunt anticamera trestiei de zahăr, simte-te ca la mine acasă, aș zice să ne vorbim cu „dumneavoastră", nu te mulțumi cu ce ai, am căzut în mintea copiilor, dar nu sunt bătrân, pentru mine arabul e matematică, succesul m-a schimbat, în fond Mussolini a făcut și multe scârboșenii, Parisul e urât, dar parizienii sunt foarte amabili, la Rimini stau cu toții pe plajă și nu pun deloc piciorul în discotecă, își transferase toate capitalurile la Battipaglia.

— Da, și o întreagă ciupercă otrăvită de o familie. Dar de pe unde-ți culegi toate tâmpeniile alea? întrebase Braggadocio așa cum ar fi făcut cardinalul Ippolit cu Ariosto.

— Unele erau într-o cărțulie apărută acum câteva luni, zisese Maia. Dar scuzați-mă, sigur că pentru *Mâine* astea nu merg. Nu le nimeresc niciodată. Poate e timpul să mă duc acasă.

— Auzi, îmi zisese mai târziu Braggadocio, hai cu mine, mor de nerăbdare să-ți povestesc o chestie. Dacă n-o povestesc, explodez.

După vreo jumătate de oră ne aflam din nou la taverna Moriggi, dar pe drum Braggadocio încă nu vrusese să dea cep revelațiilor lui. În schimb, remarcase:

— Probabil că ți-ai dat deja seama care-i problema Maiei ăsteia. E autistă.

— Autistă? Păi autiștii rămân închiși în ei înșiși, nu comunică. De ce să fie autistă?

— Am citit despre un experiment făcut la primele simptome ale autismului. Închipuie-ți că într-o cameră ne-am afla eu, tu și Pierino, un copil autist. Tu îmi spui să ascund o biluță undeva și apoi să ies. Eu o pun într-un vas. Când eu ies, tu te duci, iei biluța din vas și o pui într-o cutie. Apoi îl întrebi pe Pierino: când se întoarce domnul Braggadocio, unde o să caute biluța? Și Pierino o să zică: păi în cutie, nu? Adică Pierino nu se gândește că-n mintea mea biluța e tot în vas, pentru că în mintea lui biluța e de-acum în cutie. Pierino nu știe să se pună în situația celuilalt, crede că toți au în cap ceea ce are el în cap.

— Păi ăsta nu-i autism.

— Nu știu ce e, poate-i o formă blândă de autism, așa cum ăia susceptibili sunt niște paranoici în primul stadiu. Dar Maia așa este, îi lipsește capacitatea de a privi lucrurile și din punctul de vedere al celuilalt, crede că toți gândesc cum gândește ea. N-ai văzut acum câteva zile? La un moment dat a zis că el n-avea nici un amestec, iar „el" era cineva despre

care vorbiserăm cu o oră înainte. Ea continuase să se gândească la el sau îi revenise în minte în momentul acela, dar nu-şi imagina că poate noi nu ne mai gândeam la el. E scrântită, cel puţin, ţi-o spun eu. Iar tu te tot uiţi la ea când vorbeşte de parc-ar fi un oracol...

Mi se părea că spune prostii şi i-am tăiat-o scurt cu o glumă:

— Ăi care se ocupă de oracole sunt întotdeauna scrântiţi. O fi vreo descendentă a Sibillei din Cumae.

Ajunseserăm la tavernă, iar Braggadocio începuse să vorbească.

— Am pus mâna pe o ştire-bombă de-aş putea vinde o sută de mii de exemplare din *Mâine*, dacă ar fi acum pe piaţă. Dar înainte vreau un sfat. Oare trebuie să-i dau ceea ce descopăr lui Simei sau să încerc s-o vând unui alt ziar, unul adevărat? E dinamită, şi-l priveşte pe Mussolini.

— Nu mi se pare o poveste de mare actualitate.

— Actualitatea este să descoperi că cineva până acum ne-a înşelat, ba chiar mai mulţi, ba chiar toţi.

— În ce sens?

— E o poveste lungă şi deocamdată am doar o ipoteză, asta din cauză că fără maşină nu mă pot duce unde ar trebui ca să pun întrebări martorilor care mai sunt în viaţă. Oricum, să pornim de la fapte aşa cum le cunoaştem cu toţii, pe urmă îţi spun de ce ipoteza mea e plauzibilă.

Braggadocio n-a făcut altceva decât să-mi rezume în linii mari ceea ce denumea el versiunea unanim acceptată, aceea prea simplă – zicea el – ca să fie adevărată.

Aşadar, aliaţii au spart Linia Gotică şi înaintează către Milano, războiu-i ca şi pierdut, iar la 18 aprilie 1945, Mussolini părăseşte lacul Garda şi soseşte la Milano, unde se refugiază la prefectură. Îşi consultă iarăşi miniştrii privitor la o posibilă rezistenţă într-o redută din Valtellina, dar e de pe-acum pregătit pentru sfârşit. La două zile după aceea, îi acordă ultimul interviu din viaţa lui ultimului dintre adepţii săi cei mai fideli, anume Gaetano Cabela, care condusese ultima gazetă a Republicii Sociale Italiene, colaboraţionist-fascistă, *Poporul din Alexandria*. La 22 aprilie îşi ţine ultimul discurs în faţa ofiţerilor Gărzii Republicane, zicând, se pare, „dacă patria e pierdută, e inutil să mai trăieşti".

În zilele următoare, aliaţii ajung la Parma, Genova este eliberată şi, în sfârşit, în dimineaţa fatidicului 25 aprilie, muncitorii ocupă fabricile din Sesto San Giovanni[1]. După-amiază, Mussolini, împreună cu câţiva oameni de-ai săi, printre care generalul Graziani, este primit la arhiepiscopie de cardinalul Schuster, care-l ajută să se întâlnească cu o delegaţie a Comitetului de Eliberare. Se pare că la sfârşitul

1. Orăşel de lângă Milano.

întâlnirii, Sandro Pertini[1], ajuns cu întârziere, s-a întâlnit cu Mussolini pe scări, dar asta-i probabil o legendă. Comitetul de Eliberare impune o predare necondiționată, avertizând că până și nemții începuseră să trateze cu ei. Fasciștii (ultimii sunt întotdeauna cei mai disperați) nu acceptă să se predea în mod rușinos, cer timp să se mai gândească și pleacă.

Seara, conducătorii Rezistenței nu mai pot aștepta până se gândesc adversarii și dau ordinul insurecției generale. Și ăsta-i momentul când Mussolini fuge spre Como, cu un convoi de susținători foarte fideli.

La Como îi sosise și soția, Rachele, împreună cu copiii lor, Romano și Anna Maria, însă, în mod inexplicabil, Mussolini refuză să-i întâlnească.

— De ce? mă punea să observ Braggadocio. Pentru că aștepta să se reîntâlnească cu amanta lui, cu Claretta Petacci? Păi dacă ea nu sosise încă, ce l-ar fi costat să-și vadă timp de zece minute familia? Ține minte bine amănuntul ăsta, pentru că de-acolo au pornit bănuielile mele.

Como i se părea lui Mussolini o bază sigură, fiindcă se spunea că erau puțini partizani prin împrejurimi și putea să se ascundă până la sosirea aliaților. De fapt, asta era adevărata problemă a lui Mussolini, să nu cadă în mâinile partizanilor și să se predea

1. Alessandro Pertini, președinte al Italiei între 1978 și 1985.

aliaților, care i-ar fi permis să aibă parte de un proces normal, după care o să vadă el. Sau poate considera că de la Como se putea apoi ajunge la Valtellina, unde câțiva dintre adepții lui cei mai fideli, ca Pavolini, îi garantau că ar fi putut organiza o rezistență redutabilă, cu câteva mii de oameni.

— Dar în momentul ăsta se renunță la ideea cu Como. Și să mă ierți pentru vârtelnița de deplasări a convoiului ăluia blestemat, pentru că nu-i dau nici eu de cap și de fapt pentru scopurile investigației mele prea puțin contează unde se duc și încotro se-ntorc. Să zicem că se-ndreaptă spre Menaggio, poate în încercarea de a ajunge în Elveția, apoi convoiul sosește la Cardano, unde îi prinde din urmă Claretta Petacci, și apare o escortă germană care primise ordin de la Hitler să-l conducă pe prietenul său către Germania (poate că la Chiavenna avea să-l aștepte un avion ca să-l ducă în siguranță în Bavaria). Dar unii consideră că la Chiavenna nu se poate ajunge, convoiul revine în Menaggio, în timpul nopții sosește Pavolini, care ar fi trebuit să aducă ajutoare militare, dar e însoțit doar de șapte-opt oameni din Garda Națională Republicană. Ducele se simte hăituit, nici vorbă de rezistență în Valtellina, nu-i rămâne decât să se alăture, împreună cu capii fasciști și familiile lor, unei coloane germane care tocmai încearcă să traverseze Alpii. E vorba de douăzeci și opt de camioane cu soldați, cu mitraliere pe fiecare

camion, și de o coloană de italieni compusă dintr-un autoblindat și vreo zece căruțe cu civili. Dar la Musso, înainte de Dongo, coloana dă piept cu oamenii din detașamentul Puecher al celei de a 52-a Brigăzi Garibaldi. Erau o mână de oameni, pe comandant îl cheamă Pedro, în realitate contele Pier Luigi Bellini delle Stelle, comisarul politic este Bill, adică Urbano Lazzaro. Pedro e un fricos și începe să joace la cacealma din disperare. Îi face pe nemți să creadă că împrejurul lor muntele mișună de partizani, amenință că va pune să se tragă cu niște mortiere, care însă se află încă în mâna nemților, își dă seama cum comandantul încearcă să reziste, dar soldații sunt deja înspăimântați, având doar dorința de a-și salva pielea și a se-ntoarce acasă, ridică tot mai mult tonul... În fine, după tot felul de târguieli, după parlamentări istovitoare de care te scutesc, Pedro îi convinge pe nemți nu doar să se predea, dar și să-i abandoneze pe italieni, care se tot codeau. Și numai așa vor putea înainta către Dongo, unde însă vor trebui să se oprească și să suporte o percheziție generală. În fine, nemții se comportă ca niște nemernici față de aliații lor, dar pielea-i piele.

Pedro a cerut să-i fie lăsați italienii, nu doar pentru că e sigur că e vorba de capi ai regimului fascist, dar și pentru că încep să circule zvonuri că printre ei se află însuși Mussolini. Pedro crede și nu crede, se duce să parlamenteze cu șeful autoblindatului,

subsecretar la Preşedinţia Consiliului de Miniştri (al defunctei Republici Sociale), Barracu, mutilat de război, care afişează ostentativ o medalie de aur şi care, în fond, îi face o bună impresie. Barracu ar dori să continue drumul spre Triest, unde îşi propune să salveze oraşul de invazia iugoslavă, iar Pedro îi dă cu amabilitate de înţeles că e nebun, n-ar putea să ajungă niciodată la Triest, şi dacă totuşi ar ajunge, s-ar pomeni iarăşi cu o mână de oameni împotriva armatei lui Tito, şi atunci Barracu cere să se poată întoarce ca să se reîntâlnească, Dumnezeu ştie unde, cu Graziani. În cele din urmă, Pedro (după ce a percheziţionat autoblindatul şi a văzut că Mussolini nu-i acolo), e de acord să-i lase să schimbe direcţia de mers, pentru că n-ar vrea să se angajeze într-un schimb de focuri care ar putea să-i atragă înapoi pe nemţi, dar în timp ce se duce să se ocupe de altceva, le ordonă alor săi să se asigure că autoblindatul o va lua într-adevăr înapoi, iar dacă va face fie şi doar doi metri înainte, să înceapă să tragă. Se-ntâmplă apoi că autoblindatul ţâşneşte înainte trăgând, sau dă înainte doar ca să poată întoarce, cine ştie cum s-au petrecut lucrurile, partizanii se enervează şi încep să tragă, urmează un schimb scurt de focuri, doi fascişti sunt omorâţi şi doi partizani răniţi, şi până la urmă atât pasagerii autoblindatului, cât şi cei din maşini sunt arestaţi. Dintre ei, Pavolini

încearcă să fugă și se aruncă în lac, dar e prins și adus la un loc cu ceilalți, ud leoarcă.

În momentul ăla, Pedro primește un mesaj de la Bill, din Dongo. Pe când percheziționează ei camioanele din coloana germană, îl cheamă un partizan, Giuseppe Negri, și-i spune „ghè chi el Crapun", adică, în italiana corectă, că era acolo Capu' ăl Mare, adică, după părerea lui, un soldat ciudat cu casca pe cap, cu ochelari de soare și cu gulerul mantalei ridicat nu era altul decât Mussolini. Bill se duce să controleze, soldatul cel ciudat face pe prostul, dar până la urmă este demascat, e cu adevărat el, Ducele, iar Bill – neștiind prea bine ce să facă – încearcă să fie la înălțimea momentului istoric și-i zice: „În numele poporului italian, vă arestez". Și-l duce la primărie.

Între timp, la Musso, printre mașinile italienilor se descoperă una cu două femei, doi copii și un individ care afirmă că este consulul spaniol și are o importantă întâlnire în Elveția cu un agent englez tot atât de neclar precizat, dar documentele lui par false și este arestat, cu toate protestele lui sonore.

Pedro și ai lui trăiesc acum un moment istoric, dar la început nu par să-și dea seama, sunt doar preocupați să mențină ordinea, să evite un linșaj, să-i asigure pe prizonieri că nu li se va clinti nici un fir de păr din cap și că vor fi predați guvernului italian imediat ce vor reuși să-l informeze. Și într-adevăr, în după-amiaza zilei de 27 aprilie, Pedro reușește să

transmită prin telefon ştirea arestului la Milano, şi în acest moment intră în scenă Comitetul de Eliberare, care tocmai ce primise o telegramă din partea aliaţilor prin care aceştia cereau să le fie predat Ducele şi toţi membrii guvernului Republicii Sociale, potrivit unei clauze a armistiţiului iscălit provizoriu în 1943 de Badoglio şi Eisenhower („Benito Mussolini, principalii săi acoliţi fascişti... care acum sau în viitor s-ar găsi în teritoriul controlat de Comandamentul Militar Aliat sau de Guvernul Italian, vor fi imediat arestaţi şi predaţi Forţelor Naţiunilor Unite"). Şi se spunea că la aeroportul din Bresso tocmai ateriza un hidroavion ca să-l preia pe dictator. Comitetul de Eliberare era convins că Mussolini, odată căzut în mâna aliaţilor, avea să se descurce eventual va fi închis într-o fortăreaţă timp de câţiva ani, iar apoi avea să reintre în scenă. Luigi Longo (care îi reprezenta în Comitet pe comunişti) spusese însă că Mussolini trebuia lichidat imediat, urât, fără proces şi fără fraze istorice. Iar majoritatea celor din Comitet simţeau că ţara avea nevoie imediată de un simbol, un simbol concret, ca să înţeleagă că cei douăzeci de ani se încheiaseră cu adevărat: trupul mort al Ducelui. În plus, temerea nu era doar aceea că pe Mussolini aveau să pună mâna aliaţii; era că, dacă lui Mussolini nu i s-ar fi cunoscut destinul, imaginea lui ar fi rămas ca o prezenţă neîntrupată, dar incomodă, precum Frederic

Barbarossa cel din legendă, închis într-o peșteră, gata să inspire orice fantezie despre întoarcerea la un anumit trecut.

— Și o să vezi în scurt timp dacă ăia din Milano aveau sau nu dreptate... Însă nu toți erau de aceeași părere: dintre membrii Comitetului, generalul Cadorna tindea să le facă pe plac aliaților, dar fusese pus în minoritate și Comitetul hotărâse să trimită o misiune la Como pentru a proceda la executarea lui Mussolini. Iar patrula, tot potrivit zvonului, era comandată de un om cu solide convingeri comuniste, colonelul Valerio, și de comisarul politic Aldo Lampredi.

Te scutesc de toate ipotezele alternative, de exemplu că cel care l-a împușcat n-ar fi fost Valerio, ci altcineva mai important decât el. S-a șoptit până și că adevăratul justițiar ar fi fost fiul lui Matteotti sau că cel care a tras a fost Lampredi, creierul propriu-zis al misiunii. Și așa mai departe. Dar să luăm de bun ceea ce a fost dezvăluit în 1947, că Valerio era contabilul Walter Audisio, care avea să intre ca un erou în parlament din partea Partidului Comunist. În ceea ce mă privește, dacă o fi fost Valerio sau altcineva, fondul problemei nu se schimbă, și deci să continuăm să vorbim chiar de Valerio. Prin urmare, Valerio, cu un pluton de oameni de-ai săi, pleacă spre Dongo. În timpul ăsta, fără să știe de sosirea iminentă a lui Valerio, Pedro hotărăște să-l ascundă pe Duce, pentru că se teme ca unele detașamente

fasciste răzlețe să nu încerce eliberarea lui. Și pentru ca ascunzătoarea prizonierului să rămână secretă, hotărăște să-l transfere mai întâi în mod, evident, discret, dar fiind sigur că știrea avea să se răspândească, puțin mai în interior, la cazarma Gărzii Financiare din Germasino. Însă pe urmă Ducele ar fi trebuit luat noaptea ca să fie mutat în alt loc, în acela atât de cunoscut de foarte puțini, dinspre Como.

La Germasino, Pedro are ocazia să schimbe câteva cuvinte cu arestatul, care îl roagă să ducă salutul lui unei doamne aflate în mașina cu consulul spaniol, iar după câteva reticențe, admite că era vorba de Claretta Petacci. Pedro se va întâlni apoi cu Petacci, care mai întâi va încerca să treacă drept altcineva, apoi cedează, se descarcă povestind despre viața ei alături de Duce și cerând ca pe o ultimă concesie să fie dusă lângă iubitul ei. La care Pedro, perplex, după ce se va fi consultat cu colaboratorii lui, mișcat de povestea aceea omenească, consimte. Și iată că Petacci ia parte la transferarea pe timp de noapte a lui Mussolini în cel de-al doilea loc, unde, de fapt, el nu va ajunge niciodată, pentru că soseşte știrea că la Como sunt deja aliații care acum lichidează un ultim focar de rezistență fascistă; și de aceea micul convoi de două mașini este deviat din nou către nord. Mașinile se opresc la Azzano și după o scurtă porțiune de mers pe jos, fugarii sunt găzduiți de o

familie de încredere, De Maria, iar Mussolini și doamna Petacci au la dispoziție o cămăruță cu un pat de două persoane.

Pedro nu știe că e ultima oară când avea să-l vadă pe Mussolini. Se întoarce la Dongo, iar în piață sosește un camion plin cu oameni înarmați, cu uniforme noi-nouțe care contrastează cu hainele zdrențuite și luate de pe unde s-a nimerit ale partizanilor lui. Nou-sosiții se aliniază în fața primăriei. Șeful lor se prezintă drept colonelul Valerio, trimis oficial cu puteri depline din partea Comandamentului General al Corpului Voluntarii Libertății, prezintă acreditări ireproșabile și spune că a fost trimis ca să-i împuște pe prizonieri, pe toți. Pedro încearcă să se opună cerând ca prizonierii să fie predați celor ce vor putea instrui un proces legal, dar Valerio face caz de gradul său, cere să i se dea lista celor arestați și pune în dreptul fiecărui nume câte o cruciuliță neagră. Pedro vede că e condamnată la moarte și Claretta Petacci, obiectează că e vorba doar de amanta dictatorului, dar Valerio răspunde că astea sunt ordinele comandamentului milanez.

— Și acum fii foarte atent la următorul lucru, care rezultă foarte clar din memoriile lui Pedro, pentru că, în cadrul altor versiuni, Valerio va spune că Petacci se agățase strâns de amantul ei, el îi zisese să se desprindă, ea nu ascultase și deci fusese ucisă, ca să spunem așa, din greșeală sau din exces de zel. Fapt

e că și ea fusese condamnată, dar nici asta nu-i chestiunea importantă, ci că Valerio spune povești diferite și că nu-i putem acorda încredere.

Urmează alte fapte confuze: informat de prezența presupusului consul spaniol, Valerio vrea să-l vadă, i se adresează în spaniolă, iar ăla nu știe să răspundă, semn că nu prea e spaniol, Valerio îl pălmuiește cu violență, îl identifică drept Vittorio Mussolini și-i ordonă lui Bill să-l ducă pe malul lacului și să-l împuște. Pe drum, însă, cineva îl recunoaște în bărbatul acela pe Marcello Petacci, fratele Clarettei, iar Bill îl duce înapoi, însă cu atât mai rău: pe când Petacci bate câmpii despre servicii făcute Italiei, despre arme secrete pe care le descoperise și le ascunsese de Hitler, Valerio îl trece și pe el printre condamnați.

Imediat după aceea, Valerio cu ai săi ajung la casa familiei De Maria, îi ridică pe Mussolini și pe doamna Petacci și îi duce cu mașina într-o străduță din localitatea Giulino di Mezzegra, unde le spune să coboare. Se pare că inițial Mussolini crezuse că Valerio a venit să-l elibereze și că numai atunci ar fi înțeles ce-l aștepta. Valerio îl îmbrâncește către un grilaj de fier și-i citește sentința, căutând (ar fi spus el după aceea) să-l despartă de Claretta, care se strânge disperată lângă amant. Valerio încearcă să tragă, pistolul lui mitralieră se blochează, îi cere altul lui Lampredi și descarcă cinci gloanțe

în condamnat. Apoi va spune că Petacci s-ar fi pus pe neşteptate în bătaia gloanţelor şi ar fi fost ucisă din greşeală. Este 28 aprilie.

— Dar toate astea le ştim din mărturiile lui Valerio. După el, Mussolini ar fi sfârşit ca un om de nimic, iar potrivit unor legende născute ulterior, şi-ar fi descheiat gulerul mantalei strigând ţintiţi în inimă. În realitate, ce anume s-a întâmplat în străduţa aceea nu ştie nimeni, în afară de cei care îi executaseră pe condamnaţi şi care erau manevraţi în continuare de Partidul Comunist.

Valerio se întoarce la Dongo şi organizează împuşcarea tuturor celorlalţi capi fascişti. Barracu cere să nu fie împuşcat în spate, dar este împins la loc în grup, Valerio îl pune în rând şi pe Marcello Petacci, dar toţi ceilalţi condamnaţi protestează, pentru că îl consideră un trădător, cine ştie ce anume făptuise individul. Se va hotărî apoi să-l împuşte separat. După ce toţi ceilalţi se prăbuşesc morţi la pământ, Petacci se eliberează din lanţuri şi fuge către lac, este prins, dar reuşeşte încă o dată să se elibereze, se aruncă în apă înotând cu disperare şi este lichidat cu rafale de mitralieră şi focuri de puşcă. Mai târziu, Pedro, care nu a vrut ca oamenii săi să participe la împuşcare, îi pescuieşte cadavrul şi-l pune în acelaşi camion în care Valerio a încărcat cadavrele celorlalţi. Camionul se va îndrepta apoi spre Giulino ca să încarce şi trupul Ducelui şi pe cel al Clarettei.

Apoi pornesc către Milano, unde, pe 29 aprilie, toți sunt depuși în Piazzale Loreto, exact acolo unde fuseseră aruncate cadavrele partizanilor împușcați cu aproape un an mai înainte – și milițiile fasciste îi lăsaseră să zacă în soare toată ziua, împiedicând familiile să le ridice rămășițele.

În momentul acesta, Braggadocio mă apucase de un braț, strângându-mă așa de tare, că mă eliberasem cu o smucitură:

— Scuză-mă, zisese el, dar acum ajung la miezul chestiunii. Fii foarte atent: ultima dată când Mussolini a fost văzut în public de lume care-l cunoștea a fost în după-amiaza aia la arhiepiscopia din Milano. De atunci încolo a călătorit numai cu apropiații lui și din clipa când a fost cules de pe drum de nemți și apoi arestat de partizani, toți cei care au de-a face cu el nu-l cunoscuseră niciodată în persoană, îl văzuseră doar în fotografii sau în filme de propagandă, iar fotografiile din ultimii doi ani îl înfățișau de-acum așa de slăbit și de șters, încât se șoptea, fie și ca un mod de a spune, că nu mai e El. Ți-am vorbit despre acel ultim interviu dat lui Cabella pe 20 aprilie, pe care Mussolini îl recitește și-l semnează pe 22, ți-amintești? Ei, bine, Cabella notează în memoriile lui: „Imediat am observat că Mussolini stătea foarte bine cu sănătatea, contrar zvonurilor care circulau. Stătea infinit mai bine decât ultima oară când îl văzusem. Asta fusese în decembrie 1944,

cu ocazia discursului său de la Teatrul Liric. În ocaziile anterioare când mă primise – în februarie, în martie și în august '44 – nu mi se păruse deloc așa de înfloritor ca acum. Avea o culoare sănătoasă în ograji și părea bronzat; ochii vii, mișcările sprintene. Se mai și îngrășase un pic. Cel puțin, dispăruse slăbiciunea aceea, care mă izbise atât de mult în februarie cu un an înainte și care dădea chipului său un aspect descărnat, aproape emaciat". Putem și să admitem că acest Cabella făcea propagandă și voia să prezinte un Duce care-i vorbește în deplinătatea facultăților sale, dar stai să vezi acum, ne ducem și citim memoriile lui Pedro, care relatează prima lui întâlnire cu Ducele, după arestare: „Stă așezat în dreapta ușii, lângă o masă mare. Dacă n-aș ști că e el, nu l-aș recunoaște, probabil. E bătrân, emaciat, înspăimântat. Are ochii aproape holbați, nu reușește să-și fixeze privirea. Își rotește capul când la stânga, când la dreapta, cu mici tresăriri ciudate, privind în jurul său ca și cum i-ar fi frică...". Bun, abia fusese arestat, e logic să-i fi fost frică, dar trecuse doar o săptămână de la zilele interviului, iar până cu câteva ceasuri mai devreme era convins că va putea trece frontiera. Ți se pare că un om poate să slăbească așa în șapte zile? Deci omul care vorbea cu Cabella și cel care vorbea cu Pedro nu erau una și aceeași persoană. Reține că pe Mussolini nu-l cunoștea în persoană nici măcar Valerio, care se dusese să împuște

un mit, o imagine, pe acel bărbat care secera grâul și anunța intrarea în război...

— Prin urmare, îmi spui că erau doi Mussolini...

— Să vedem mai departe. Știrea sosirii celor împușcați se răspândește în oraș și Piazzale Loreto este invadată de o mulțime care-i și sărbătorească, și dezlănțuită, care se înghesuie în așa hal, încât calcă-n picioare cadavrele desfigurându-le, batjocorindu-le, acoperindu-le cu scuipături, dând cu picioarele în ele. O femeie trăsese asupra lui Mussolini cinci focuri de pistol ca să-și răzbune cei cinci fii căzuți în război, o alta urinase pe Claretta Petacci. Doar la sfârșit intervenise cineva ca să salveze cadavrele de la a fi făcute bucăți, le atârnase de picioare de acoperișul unei benzinării. Și exact așa ni-i arată fotografiile de epocă, le-am decupat din ziarele de atunci, iată Piazzale Loreto și, imediat aici, iată trupurile lui Mussolini și al Clarettei în ziua următoare, când o echipă de partizani luase cadavrele și le transportase la morga din Piazzale Gorini. Uită-te bine la fotografiile astea. Sunt trupuri de persoane cu trăsăturile desfigurate, mai întâi de gloanțe, apoi din cauză că fuseseră călcate cu bestialitate în picioare și, în plus, ai văzut vreodată chipul cuiva fotografiat cu capul în jos, cu ochii în locul gurii și cu gura în locul ochilor? Fața devine de nerecunoscut.

— Deci omul din Piazzale Loreto, omul ucis de Valerio, nu era Mussolini. Dar Petacci aia, atunci

când a ajuns la el, ar fi putut foarte bine să-l recunoască...

— În ce-o privește pe Petacci, o să revenim. Acum lasă-mă să-mi elaborez ipoteza. Un dictator ar trebui să aibă o sosie, și cine știe de câte ori o fi folosit-o pentru vreo paradă oficială în care trebuia să treacă stând drept în vreo mașină, văzut totdeauna de departe ca să evite atentatele. Acum imaginează-ți că pentru a-i permite Ducelui o fugă fără piedici, din momentul în care pleacă spre Como, Mussolini nu mai e Mussolini, ci sosia lui.

— Și Mussolini unde e?

— Stai ușor, ajung și la el. Sosia lui a dus ani de zile o viață retrasă, bine plătit și bine hrănit și expus doar în anumite ocazii. De-acum aproape că se identifică cu Mussolini și se lasă convins să-i ia locul încă o dată, pentru că, i se explică, chiar de-ar fi capturat înainte să treacă granița, nimeni n-ar îndrăzni să-i facă rău Ducelui. El va trebui să-și joace rolul fără prea mare zel până la sosirea aliaților. Atunci își va putea dezvălui identitatea și nu va putea fi acuzat de nimic, cel mult va scăpa cu câteva luni într-un lagăr de concentrare. În schimb, o frumoasă sumă de bani îl va aștepta într-o bancă elvețiană.

— Dar capii fasciști care-l însoțesc până-n ultima clipă?

— Capii au acceptat înscenarea ca să-i îngăduie șefului lor să fugă, iar dacă acesta va ajunge la aliați,

va încerca să-i salveze și pe ei. Sau poate că cei mai fanatici se gândesc până-n ultima clipă la o rezistență și au și ei nevoie de o imagine plauzibilă pentru a-i electriza pe ultimii disperați dispuși să lupte. Sau poate că Mussolini încă de la început a călătorit într-o mașină cu doi-trei colaboratori de încredere și toți ceilalți capi fasciști l-au văzut întotdeauna de departe, cu ochelari de soare. Nu știu, dar nu contează prea tare. Fiindcă ipoteza sosiei este singura care ar explica de ce falsul Mussolini evitase să se lase văzut de familie la Como. Nu se putea permite ca secretul înlocuirii să fie dezvăluit tuturor membrilor familiei.

— Iar Claretta?

— E povestea cea mai patetică, ea îl ajunge din urmă crezând că-l va regăsi pe el, pe cel adevărat, și imediat este instruită de careva, trebuie să se prefacă a o lua pe sosie drept adevăratul Mussolini ca să facă și mai credibilă povestea. Trebuie să suporte până la graniță, apoi va putea să plece în libertate.

— Dar toată scena finală, cu ea care se agață de el și vrea să moară împreună cu el?

— E doar ceea ce ne-a povestit colonelul Valerio. Fac o ipoteză, când se vede pusă la zid, sosia se scapă-n pantaloni și strigă că nu este Mussolini. Ce ticălos, și-o fi spus Valerio, recurge la orice. Și începe să tragă. Petacci nu avea nici un interes să confirme că acela nu era amantul ei și se va repezi să-l îmbrățișeze

ca să facă scena mai credibilă. Nu-şi imagina că Valerio avea să tragă şi în ea, dar cine ştie, femeile sunt isterice din fire, poate că-şi pierduse capul, iar Valerio n-o fi putut să facă altceva decât s-o amuţească pe exaltata aia cu o rafală. Sau, iată, gândeşte-te la cealaltă posibilitate: în clipa aia, Valerio îşi dă seama de schimbarea de persoană, dar fusese trimis să-l ucidă pe Mussolini; singurul desemnat dintre toţi italienii, şi acum trebuia să renunţe la gloria care-l aştepta? Aşa că se pretează şi el aceluiaşi joc. Dacă o sosie seamănă cu originalul său când e viu, cu atât mai mult o să-i semene mort. Cine avea să dezmintă aşa ceva la o adică? Comitetul de Eliberare avea nevoie de un cadavru, şi deci avea să-l aibă. Dacă-ntr-o zi avea să reapară adevăratul Mussolini, s-ar fi putut susţine că el era sosia.

— Dar adevăratul Mussolini?

— Asta-i partea din ipoteză pe care trebuie s-o mai şlefuiesc. Trebuie să explic cum a reuşit să scape şi cine l-a ajutat. S-o luăm în linii mari. Aliaţii nu vor ca Mussolini să fie prins de partizani, pentru că are nişte secrete de dezvăluit care ar putea să-i încurce, vezi corespondenţa cu Churchill şi cine mai ştie ce alte chestii infecte. Iar ăsta ar fi deja un motiv destul de bun. Dar mai ales, odată cu eliberarea Milano-ului, începe adevăratul Război Rece. Nu doar că ruşii se apropie de Berlin şi au cucerit deja jumătate din Europa, dar cea mai mare parte dintre

partizani sunt comuniști, sunt foarte bine înarmați și, deci, constituie pentru ruși un fel de coloană a cincea, de rezervă, gata să le predea și Italia. Și, prin urmare, aliații, sau cel puțin americanii, trebuie să pregătească o posibilă rezistență la o revoluție filosovietică. Pentru asta vor trebui să-i folosească și pe foștii prizonieri fasciști. Pe de altă parte, nu-i vor salva ei pe oamenii de știință naziști, ca von Braun, ducându-i în America pentru a pregăti cucerirea spațiului? Agenții secreți americani nu sunt ei prea minuțioși. Mussolini, nemaifiind periculos ca dușman, ar putea să se dovedească util mâine ca prieten. Deci se cere să fie scos pe ascuns în afara Italiei și, cum să spun, pus la păstrare un timp pe undeva.

— Și cum anume?

— Păi, sfinte Dumnezeule, cine se implicase ca lucrurile să nu fie împinse prea departe? Arhiepiscopul de Milano, care cu siguranță că acționa la indicațiile Vaticanului. Și cine a ajutat pe urmă o grămadă de naziști și de fasciști să fugă în Argentina? Vaticanul. Acum încearcă să-ți imaginezi: la ieșirea din episcopie, în mașina lui Mussolini fac să se urce sosia, pe când Mussolini, într-o altă mașină mai puțin bătătoare la ochi, se duce la Castelul Sforzesco.

— De ce la Castel?

— Pentru că de la arhiepiscopie, dacă un automobil o taie pe lângă Dom, traversează Cordusio și

o ia pe via Dante, ajunge la Castel în cinci minute. E mai ușor decât să te duci la Como, nu? Iar Castelul, până și astăzi, e plin de subterane. Unele sunt cunoscute și sunt folosite ca ghene de gunoi sau mai rău, altele deveniseră adăposturi antiaeriene când războiul se apropia de sfârșit. Însă multe documente ne spun că în secolele trecute existau diferite pasaje, adevărate galerii care duceau de la Castel către alte puncte ale orașului. Unul dintre ele se spune că există și acum, doar că accesul nu mai poate fi găsit din cauza unor dărâmături, și ar duce de la Castel la mănăstirea Santa Maria delle Grazie. Acolo este ascuns Mussolini pentru câteva zile, pe când toți îl caută în nord și apoi o zdrobesc în picioare pe sosia lui în Piazzale Loreto. Deîndată ce lucrurile s-au liniștit la Milano, o mașină cu număr de Città del Vaticano trece noaptea să-l ia. Șoselele în epocă sunt așa cum sunt, dar din parohie în parohie, din mănăstire-n mănăstire, în sfârșit ajung la Roma. Mussolini dispare între zidurile Vaticanului, și te las pe tine să alegi soluția cea mai bună: ori că rămâne acolo, să zicem travestit în monsenior bătrân și infirm, ori cu pașaport de la Vatican, ca frate bolnăvior, mizantrop cu glugă, cu o barbă frumoasă, îl îmbarcă pentru Argentina. Și acolo rămâne în așteptare.

— În așteptarea a ce?

— Asta ți-o spun mai încolo, deocamdată ipoteza mea se oprește aici.

— Însă, ca să fie dezvoltată, o ipoteză are şi ea nevoie de nişte probe.

— Iar pe-alea le voi avea peste câteva zile, după ce voi fi terminat de consultat unele arhive şi ziare din epocă. Mâine e 25 aprilie, dată fatidică. O să mă duc să mă-ntâlnesc cu cineva care ştie multe despre zilele alea. Voi izbuti să demonstrez că acel cadavru din Piazzale Loreto nu era al lui Mussolini.

— Dar nu trebuia să scrii articolul despre vechile cazinouri?

— Chestia cu cazinourile o ştiu pe dinafară, o pun pe hârtie duminică seara într-o oră. Deci mulţumesc că m-ai ascultat, trebuia să vorbesc cu cineva.

M-a lăsat din nou să plătesc nota şi, în fond, o meritase. Am ieşit, s-a uitat împrejur şi a plecat lipindu-se de pereţi, de parcă se temea să nu fie urmărit.

X

Duminică, 3 mai

Braggadocio era nebun. Dar partea cea mai bună a poveștii abia acum urma și trebuia să aștept. Povestea lui era probabil inventată, dar era romanescă. Aveam să vedem.

Totuși, nebunia ca nebunia, dar nu uitasem de presupusul autism al Maiei. Îmi spuneam că voiam să-i studiez mai bine psihologia, dar acum îmi dau seama că voiam altceva. În seara aceea o condusesem din nou acasă și nu mă oprisem în gang, ci traversasem împreună cu ea curtea. Sub un șopron scund se afla un Fiat 500 roșu, destul de hârbuit.

— E Jaguarul meu, zisese Maia. O fi având el aproape douăzeci de ani, dar tot mai merge, e de-ajuns să-i fac o revizie o dată pe an, iar prin zonă există un mecanic care mai are piese de schimb pentru așa ceva. Ca s-o pun la punct bine-bine de tot mi-ar trebui o grămadă de bani, dar e drept că pe urmă ar deveni piesă de colecție și s-ar vinde la prețuri pe

măsură. Eu o folosesc numai ca să mă duc până la lacul Orta. Nu știi, dar sunt mare moștenitoare. Bunica mea mi-a lăsat o căsuță acolo, pe coline, ceva mai mult decât o colibă, dac-aș vinde-o, n-aș lua cine știe ce pe ea, dar am mobilat-o puțin câte puțin, am șemineu, un televizor alb-negru, iar de la fereastră se văd lacul și insula San Giulio. Este un *Buen retiro* al meu, acolo îmi petrec aproape toate weekendurile. Chiar, n-ai vrea să vii și tu duminică? Plecăm dimineața devreme, îți pregătesc un mic prânz la amiază – nu gătesc rău –, iar la ora cinei suntem înapoi la Milano.

Duminică dimineața, pe când mergeam cu mașina, la un moment dat Maia, care conducea, a constatat:

— Ai văzut? Acum se dărâmă, dar cu câțiva ani în urmă era de un roșu-cărămiziu foarte frumos.

— Ce anume?

— Păi casa cantonierului, abia ce am trecut de ea, pe stânga.

— La naiba, dacă era pe stânga, o vedeai numai tu, eu de aici văd doar ce e la dreapta. Cu coșciugul ăsta pentru nou-născuți, ca să văd ceea ce e la stânga ta, ar trebui să mă întind peste tine și să scot capul afară pe geam. Dar zău așa, nu-ți dai seama că eu nu puteam s-o văd, casa aia?

— Așa o fi, a zis ea de parc-aș fi fost un tip original.

În clipa aia a trebuit s-o fac să înțeleagă care era defectul ei.

— Ei, hai..., îmi răspunsese râzând, e pentru că de-acum te simt ca pe lordul meu protector și, cum am încredere în tine, îmi imaginez că gândești la ce mă gândesc și eu.

Mă simțisem tulburat. Pur și simplu, nu voiam să creadă că mă gândeam la ce se gândea și ea. Era un lucru prea intim.

Dar în același timp mă cuprinsese un fel de duioșie. O simțeam pe Maia fără apărare, până-ntr-atât încât să se refugieze într-o lume interioară doar a ei, fără să vrea să vadă ce se întâmpla în lumea altora, care poate o răniseră. Și totuși, dacă era așa, mie îmi acorda încredere și, neputând sau poate nevrând să intre în lumea mea, își închipuia că aș putea eu intra în lumea ei.

Eram încurcat când am intrat în căsuță. Drăguță, chiar dacă un pic cam spartană. Era la început de mai și acolo sus era încă răcoare. S-a apucat să facă foc în șemineu, apoi, imediat ce flăcările s-au însuflețit, s-a ridicat și m-a privit fericită, cu chipul încă îmbujorat de la acele prime văpăi:

— Sunt... mulțumită, a zis ea, iar mulțumirea aceea a ei m-a cucerit.

— Sunt... mulțumit și eu, am spus. Apoi am luat-o de după umeri și, aproape fără să-mi dau seama, am sărutat-o și am simțit-o strângându-se lângă mine, plăpândă ca o pitulice.

Totuşi Braggadocio greşise: avea sâni, şi-i simţeam, mici, dar tari. Cântarea Cântărilor: ca doi pui de căprioară.

— Sunt mulţumită, a repetat.

Am încercat o ultimă rezistenţă.

— Dar ştii că aş putea să-ţi fiu tată?

— Ce incest frumos, a zis ea.

S-a aşezat pe pat şi, dintr-o mişcare, şi-a aruncat pantofii cât colo. Poate că avea dreptate Braggadocio, era nebună, dar gestul ăla m-a obligat să mă predau.

Am sărit peste prânz. Am rămas în culcuşul ei până seara şi nu ne-a trecut prin minte să ne întoarcem la Milano. Eram prins în mreje. Mi se părea că am douăzeci de ani sau măcar treizeci, ca ea.

— Maia, i-am spus în dimineaţa următoare pe drumul de întoarcere, trebuie să rămânem să lucrăm cu Simei până ce pun deoparte ceva bănuţi, apoi te iau din cloaca aia. Dar mai rezistă puţin. Pe urmă o să vedem, poate ne ducem în insulele din Sud.

— Nu cred, dar e frumos să ne gândim la asta, Tusitala[1]. Deocamdată, dacă-mi eşti alături, îl suport şi pe Simei şi horoscoapele alea.

---

1. În limba locuitorilor din Insulele Samoa, Tusitala înseamnă scriitor de poveşti. Era şi numele dat de băştinaşi faimosului scriitor Robert Luis Stevenson, care şi-a petrecut ultimii ani ai vieţii în Samoa.

XI

Vineri, 8 mai

În dimineaţa zilei de 5 mai, Simei părea aţâţat.

— Am de dat o însărcinare unuia dintre voi, să zicem lui Palatino, care deocamdată e liber. Aţi citit probabil că în lunile trecute – prin urmare, ştirea era proaspătă în februarie –, un magistrat din Rimini a început o anchetă despre felul cum funcţionează închirierea unor aziluri de bătrâni. Subiect bombă, după cazul cu Pio Albergo Trivulzio. Nici unul dintre azilurile astea nu aparţine editorului nostru, dar aflaţi că el deţine alte aziluri, tot pe Coasta Adriatică. S-ar putea ca o dată sau de două ori magistratul ăsta din Rimini să se ducă să-şi vâre nasul şi în afacerile Comandorului. Editorului nostru o să-i facă prin urmare plăcere să vadă cum se poate arunca o umbră de suspiciune asupra unui judecător băgăreţ. Luaţi aminte că azi, ca să contracarezi o acuzaţie, nu-i nevoie să dovedeşti contrariul, e destul să-l denigrezi

pe acuzator. Așa că iată numele și prenumele individului, iar dumneata, Palatino, dă o fugă până la Rimini cu un reportofon și un aparat de fotografiat. Îl urmărești pe acest slujbaș superintegru al Statului, nimeni nu-i niciodată așa, integru sută la sută, bunăoară nu e pedofil, nu și-a asasinat bunica, n-a luat șpagă, dar o fi făcut ceva ieșit din comun. Sau, dacă-mi permiteți expresia, îi scoatem noi din comun ce face el zi de zi. Palatino, folosește-ți imaginația. Ne-am înțeles?

La trei zile după asta, Palatino se întorsese cu știri destul de picante. Îl fotografiase pe magistrat în timp ce, așezat pe o băncuță dintr-o grădină mică, fuma nervos țigară de la țigară, cu vreo zece chiștoace la picioare. Palatino nu știa dacă lucrul ăsta putea fi interesant, dar Simei zisese că da, un om de la care ne așteptăm să fie echilibrat și obiectiv dădea impresia că-i un nevrotic și mai cu seamă un tip inactiv, care în loc să asude pe documente, stătea și-și pierdea timpul pe străduțe dosnice. Palatino îl fotografiase și printr-un geam în timp ce mânca la un restaurant chinezesc. Cu bețișoarele.

— Splendid, zisese Simei, cititorul nostru nu frecventează restaurante chinezești, poate că acolo unde locuiește el nu sunt, și nici prin vis nu i-ar trece să mănânce cu bețișoare, ca un sălbatic. De ce ăsta frecventează medii chinezești? o să se-ntrebe cititorul.

De ce, dacă e un magistrat serios, nu mănâncă tăieței sau spaghete, ca toată lumea?

— Dac-ar fi numai asta, adăugase Palatino, dar mai purta și niște șosete de culoarea, cum să spun, a smaraldului, sau verde-mazăre, și pantofi de tenis.

— *Purta el pantofii-i de tenis!* Și șosete ca smaraldul! jubilase Simei. Ăsta-i un dandy, sau un hipiot, cum se zicea odată. Nu-i greu să ne-nchipuim că-și mai bagă și-n venă. Dar asta nu spunem, trebuie s-o deducă cititorul singur. Lucrează pe elementele astea, Palatino, scoate din ele un portret plin de nuanțe obscure, și omu'-i aranjat cum trebuie. Dintr-o non-știre am scos o știre. Și fără să mințim. Cred că o să fie mulțumit Comandorul de dumneata. Și de noi toți, se-nțelege.

Lucidi intervenise:

— Un ziar serios trebuie să aibă niște dosare.

— În ce sens? întrebase Simei.

— Din alea de li se mai zice și crocodili. Un ziar nu poate intra în criză pentru că la zece seara sosește știrea unei morți importante și nimeni nu-i în stare într-o jumătate de oră să pună pe hârtie un necrolog informat. Pentru asta se pregătesc zeci și zeci de necroloage dinainte, așa-zișii crocodili, exact, în așa fel încât, când ăla moare pe neașteptate, tu ai necrologul gata făcut, doar să-l actualizezi cu ora morții.

— Dar noi nu trebuie să ne facem numerele noastre zero de pe o zi pe alta. Dacă facem unul la data cutare, e suficient să ne ducem să ne uităm în ziarele din ziua respectivă şi gata crocodilul, am zis eu.

— Şi apoi o să-l punem numai dacă-i vorba, ştiu şi eu, de dispariţia unui ministru sau a unui mare industriaş, a comentat Simei, nu de vreun poetaş minor de care cititorii noştri n-au auzit niciodată. Ăia sunt buni să ocupe paginile culturale în care marile jurnale trebuie să pună în fiecare zi ştiri şi comentarii neesenţiale.

— Insist, a zis Lucidi, crocodilii erau un exemplu, dar dosarele sunt importante ca să avem despre un anumit personaj toate indiscreţiile utile pentru diferite tipuri de articole. Te scutesc să te duci să faci cercetări în ultimul moment.

— Înţeleg, spusese Simei, dar aşa ceva e un lux potrivit pentru un mare cotidian. Un dosar implică o sumedenie de cercetări, iar eu nu pot să folosesc pe nici unul dintre voi ca să compileze dosare de-astea în fiecare zi de la Dumnezeu.

— Dar nu-i deloc aşa, zâmbise Lucidi. Compilarea unui dosar o poate face şi un student de la facultate căruia îi dai câţiva bănuţi ca să se-nvârtă un pic pe la colecţiile de periodice. Doar n-o să credeţi că dosarele, nu zic de cele ale ziarelor, dar până şi ale serviciilor secrete, conţin ştiri inedite? Nici serviciile secrete nu-şi pot irosi astfel timpul. Un dosar conţine

tăieturi din presă, bucăți de ziar în care se spune ceea ce știe toată lumea. Asta doar dacă nu știa și ministrul sau liderul din opoziție căruia îi e destinat și care n-a avut niciodată timp să citească ziarele, așa că ia lucrurile astea drept secrete de stat. Dosarele conțin știri răzlețe pe care apoi îi revine persoanei interesate să le prelucreze în așa fel încât să reiasă din ele niște suspiciuni, niște aluzii. O tăietură de ziar spune că Cutare a fost amendat cu ani în urmă pentru exces de viteză, alta că luna trecută a vizitat o tabără de cercetași, iar o alta că ieri a fost văzut într-o discotecă. Se poate porni foarte bine de-acolo pentru a sugera că e vorba de un dement care încalcă legile de circulație ca să se ducă prin locuri unde se bea și căruia probabil – zic eu probabil, însă e evident – îi plac băieții. E destul pentru a-l discredita. Și în condițiile în care spunem purul adevăr. Pe lângă asta, puterea unui dosar este că nici măcar nu trebuie arătat: e de-ajuns să faci să circule zvonul că există și conține niște informații – să spunem așa – interesante. Cutare află că ai informații despre el, nu știe exact ce fel de informații, însă toți au câte un schelet în dulap, și e prins în capcană: imediat ce-o să-i ceri ceva, o să se-nmoaie pe loc.

— Treaba asta cu dosarele îmi place, a remarcat Simei. Editorului nostru i-ar face plăcere să aibă instrumente care să-i permită să țină la respect persoane care nu-l prea iubesc sau pe care el nu le are la inimă.

Colonna, fii amabil, întocmește o listă de persoane cu care editorul nostru ar putea avea de-a face, găsește vreun restanțier fără parale și pune-l să pregătească vreo zece dosare, deocamdată ajung atâtea. Mi se pare o inițiativă foarte bună și la preț convenabil.

— Așa se face în politică, a încheiat Lucidi cu aerul cuiva care știe cum merg treburile pe lumea asta.

— Și, domnișoară Fresia, a rânjit Simei, nu-ți mai lua figura aia scandalizată. Crezi că ziarele dumitale de *gossip* nu-și au dosarele lor? Poate că dumneata ai fost trimisă să fotografiezi doi actori sau vreo asistentă tv cu un fotbalist, care acceptă să se țină de mână, dar ca ei să vină acolo fără să protesteze, directorul dumitale îi informase că așa puteau să evite divulgarea unor știri mai intime, să zicem că fetița, cu câțiva ani mai înainte, fusese surprinsă într-o casă de toleranță.

Uitându-se la Maia, Lucidi, care poate că avea o inimă, a hotărât să schimbe discuția.

— Astăzi venisem cu alte știri, fireste extrase din dosarele mele personale. Pe 5 iunie '90, marchizul Alessandro Gerini lasă o mare avere Fundației Gerini, instituție ecleziastică aflată sub controlul Congregației Saleziene[1]. Până-n ziua de azi nu se știe ce s-a făcut

1. Organism ecleziastic întemeiat de Giovanni Bosco în 1859, închinat Sf. Francisc de Sales, având ca membri atât sacerdoți, cât și laici, cu scopul educării tineretului.

cu banii ăia. Unii insinuează că salezienii i-au primit, dar se prefac că nu, din motive fiscale. Mai plauzibil e că n-au ajuns încă la ei și se șoptește că cesiunea ar depinde de un mijlocitor misterios, poate de un om al legii, care totuși ar pretinde un comision ce miroase a șpagă. Dar alte zvonuri spun că în această operațiune ar fi implicate și anumite cercuri interne de la salezieni, prin urmare ne-am afla în fața unei împărțiri ilegale a prăzii. Deocamdată sunt doar clevetiri, însă pot încerca să-i fac să vorbească și pe alții.

— Încearcă, încearcă, zisese Simei, dar să nu creezi conflicte cu salezienii și cu Vaticanul. La o adică, articolul să se intituleze „Salezienii, victime ale unei înșelătorii", cu semnul întrebării. În felul ăsta, nu creăm incidente cu ei.

— Și dacă am zice „Salezienii în ochiul ciclonului"? întrebase Cambria, inoportun ca de obicei.

Intervenisem cu severitate:

— Credeam că am fost clar. În ochiul ciclonului pentru cititorii noștri vrea să spună în mijlocul belelelor, iar cineva poate să fi ajuns în mijlocul lor și din vina lui.

— Într-adevăr, a zis Simei. Să ne mărginim să lansăm niște bănuieli la modul general. Aici e cineva care pescuiește în ape tulburi și, chiar dacă nu știm cine e, cu siguranță o să-l băgăm în sperieți. Ne-ajunge asta. Apoi o să ne scoatem sau, mai bine zis, editorul

nostru o să-şi scoată banii la momentul potrivit. Bravo, Lucidi, dă-i înainte. Cel mai mare respect pentru Salezieni, vă atenţionez, dar să se neliniştească şi ei un pic, că nu strică.

— Mă scuzaţi, întrebase cu timiditate Maia, dar editorul nostru aprobă sau va aproba politica asta, să-i zicem aşa, a dosarelor şi a insinuării? Întreb şi eu ca să ştiu.

— Noi nu trebuie să-i dăm socoteală editorului de opţiunile noastre publicistice, reacţionase iritat Simei. Comandorul n-a încercat niciodată să mă influenţeze în vreun fel. La treabă, hai, la treabă.

În ziua aceea avusesem şi o convorbire foarte personală cu Simei. Sigur că nu uitasem motivele pentru care mă aflam acolo şi schiţasem deja unele capitole ale cărţii intitulate *Mâine: ieri*. Vorbeam mai mult sau mai puţin despre şedinţele de redacţie care avuseseră loc, dar inversând rolurile, adică creând un Simei gata să înfrunte orice denunţ, chiar atunci când colaboratorii săi îl îndemnau la prudenţă. Mă gândeam chiar să adaug un capitol la urmă de tot în care un înalt prelat apropiat de salezieni îi dădea un telefon mieros invitându-l să nu se ocupe de nefericita afacere a marchizului Gerini. Ca să nu mai spun de alte telefoane care-l avertizaseră prieteneşte de faptul că nu era bine să arunce cu noroi în Pio Albergo Trivulzio. Dar Simei răspunsese precum

Humphrey Bogart în filmul ăla, asta-i presa, scumpule, ce poți să-i faci!

— Minunat, comentase Simei foarte incitat, dumneata ești un colaborator prețios, Colonna, să continuăm pe tonul ăsta.

Firește că mă simțisem mai umilit decât Maia, care trebuia să se ocupe de horoscoape, dar deocamdată intrasem în horă și trebuia să joc. Fie și în perspectiva mărilor din Sud, oriunde ar fi fost ele. Fie și doar pe la Loano[1] – ceea ce unui ratat îi putea fi de-ajuns.

1. Localitate la Marea Ligurică.

XII

Luni, 11 mai

Lunea următoare, Simei ne-a convocat în şedinţă:

— Costanza, a zis el, în articolul dumitale despre femeile care fac trotuarul foloseşti nişte expresii ca a face scandal, şucăreală, a discuta tot felul de căcaturi şi aduci în scenă o boarfă care zice du-te-n pizda mă-tii.

— Păi asta e, a protestat Costanza. Acuma toţi folosesc cuvinte porcoase şi la televizor, şi zic pulă până şi doamnele.

— Ceea ce face lumea mondenă nu ne priveşte. Noi trebuie să ne gândim la cititori, care încă se tem de cuvintele porcoase. Foloseşte perifraze. Colonna?

Am intervenit:

— Se poate spune foarte bine mare bramburească, furie, vorbe-n vânt şi du-te naibii.

— Cine ştie ce naiba fac ei acolo, a rânjit Braggadocio.

— Ce naiba fac ei acolo noi nu trebuie să spunem, a replicat Simei.

Apoi ne-am ocupat de altele. După vreun ceas, la încheierea şedinţei, Maia ne-a luat deoparte pe mine şi pe Braggadocio:

— Eu nu mai intervin, pentru că o dau în bară mereu, dar ar fi bine să publicăm un breviar de substituiri.

— De substituiri a ce? a întrebat Braggadocio.

— Păi a cuvintelor porno de care vorbeam.

— Vorbeam de asta acum un ceas! a izbucnit exasperat Braggadocio, uitându-se la mine de parcă ar fi zis: Vezi? Asta tot timpul face aşa!

— Hai, lasă..., i-am zis eu pe un ton conciliant, dacă ea a continuat să se gândească la asta... Haide, Maia, dezvăluie-ne gândurile tale cele mai tainice.

— Adică, ar fi frumos să sugerăm ca în loc să se spună ce pula mea de fiecare dată când trebuie să exprimăm surpriza sau contrarietatea, ar trebui să zicem „organ extern al aparatului genito-urinar masculin în formă de apendice cilindric ataşat în partea anterioară a perineului", mi s-a furat portofelul!

— Dar dumneata eşti nebună de legat, a ripostat Braggadocio. Colonna, poţi să vii până la biroul meu, aş vrea să-ţi arăt ceva?

M-am retras cu Braggadocio, făcându-i cu ochiul Maiei, ale cărei autisme, dacă existau, mă încântau din ce în ce mai mult.

Plecaseră cu toţii, se făcea întuneric, iar la lumina unei lămpi de birou Braggadocio întindea o serie de fotocopii.

— Colonna, începuse el, punându-şi braţele în jurul hârţoagelor de parcă voia să le ascundă vederii oricui altcuiva, uită-te la documentele astea pe care le-am găsit în arhivă. În ziua de după expunerea în Piazzale Loreto, cadavrul lui Mussolini este transferat la Institutul de Medicină Legală al Universităţii, pentru autopsie, şi uite aici raportul medicului. Citeşte, *Institutul de Medicină Legală şi al Asigurărilor, Universitatea din Milano, profesor Mario Cattabeni, Proces verbal de necropsie nº 7 241 efectuată la 30 aprilie 1945 pe cadavrul lui Benito Mussolini, decedat în 28 aprilie 1945. Corpul se află pregătit pe masa anatomică, dezbrăcat. Cântăreşte kg 72. Statura nu se poate măsura decât prin aproximare în m 1,66, dată fiind evidenta transformare traumatică a capului. Faţa e desfigurată de leziuni complexe cauzate de armă de foc şi contuzii care fac aproape de nerecunoscut trăsăturile fizionomice. Nu se efectuează observaţii antropometrice ale capului, deoarece este deformat de respectiva fractură a scheletului cranio-facial...* Sărim restul: *Cap, deformat*

de prăbușirea completă a scheletului, cu profundă depresie a întregii zone parieto-occipitale stângi și strivire a regiunii orbitale de pe aceeași parte, unde globul ocular apare strivit și lacerat, prin pierderea completă a corpului vitros; țesutul celular adipos al orbitei, larg descoperit de o lacerație amplă, nu e infiltrat de sânge. În regiunea frontală mediană și pe partea parieto-frontală stângă, două largi leziuni ale liniei continue a scalpului, cu marginile lacerate, de circa 6 cm lățime fiecare, descoperind cutia craniană. În regiunea occipitală, la dreapta liniei mediane, două orificii apropiate, cu margini răsfrânte, neregulate, cu diametrul maxim de circa 2 cm, peste care stă să se reverse substanța cerebrală terciuită, fără aspect de infiltrație hematică. Îți dai seama? Substanță cerebrală terciuită!

Braggadocio aproape că asuda, mâinile îi tremurau, pe buza de jos i se vedeau picături de salivă, arăta ca un mâncău împătimit care ar fi adulmecat niște creier prăjit sau o porție delicioasă de burtă, un gulaș. Și continua.

La ceafă, la mică distanță în partea dreaptă față de linia mediană, un orificiu larg cu contur neregulat, cu diametrul de aproape trei centimetri, cu margini răsfrânte, neinfiltrate de sânge. În regiunea temporală stângă, două orificii apropiate, rotunjite,

cu margini uşor lacerate, neinfiltrate de sânge. În zona temporală stângă, larg orificiu zdrenţuit cu margini răsfrânte şi ieşire de substanţă cerebrală terciuită. Larg orificiu de ieşire la pavilionul auricular stâng: şi aceste ultime două leziuni au aspect tipic de leziuni post-mortem. La rădăcina nasului, mic orificiu lacerat, cu fragmente osoase fărâmiţate răsfrânte, infiltrate modic de sânge. Pe obrazul drept, un grup de trei orificii urmate de o linie de pătrundere îndreptată în profunzime către spate, cu uşoară înclinaţie către spate, cu uşoară înclinaţie în sus, cu margini în formă de pâlnie, către interior, neinfiltrate de sânge. Fractură cominutivă a maxilarului superior cu largi laceraţii ale părţilor moi şi scheletice ale bolţii palatine având caracter de leziune post-mortem. Sar din nou text, pentru că sunt observaţii referitoare la poziţia plăgilor şi nu ne interesează cum şi unde l-au lovit, e de-ajuns să ştim că au tras în el. *Cutia craniană e fracturată prin sfărâmare cu delimitarea a numeroase fragmente mobile deplasate printre care se pătrunde direct în cavitatea endocraniană. Grosimea calotei osoase este normală. Duramater pare fleşcăită, cu ample laceraţii în jumătatea anterioară: nici o urmă de scurgere hemoragică epi- sau extradurală. Scoaterea encefalului nu se poate efectua in toto deoarece creierul mic, puntea, mezencefalul şi o parte inferioară a lobilor cerebrali se*

prezintă terciuite, fără urmă, altminteri, de infiltrare hemoragică...

Repeta de fiecare dată termenul *terciuit*, de care profesorul Cattabeni abuza – cu siguranță impresionat de cadavrul acela zdrobit –, și-l repeta cu un soi de voluptate, uneori făcând să se audă doi de „r" în loc de unul. Mi-l amintea pe Dario Fo din *Misterul Buf*, când joacă rolul țăranului ce-și imaginează că se satură cu o mâncare la care visase dintotdeauna.

— Să continuăm. *Întreagă e doar cea mai mare parte din convexitățile emisferice, corpul calos și partea de la baza encefalului: arterele bazei encefalului sunt doar în parte identificabile printre fragmentele deplasate de fractură cominutivă a întregii baze a cutiei craniene și încă legate parțial de masa encefalică: trunchiurile astfel identificate, printre care arterele cerebrale anterioare, prezintă pereți sănătoși...* Și ți se pare că un medic, care de altfel era convins că are în față trupul Ducelui, era în stare să priceapă cui îi aparținea mormanul ăla de carne și de oase strivite? Și cum putea să lucreze cu calm într-o ditamai încăperea unde (după cum s-a scris) intra și ieșea lume, ziariști, partizani, curioși nestăviliți? Și unde alții au vorbit despre viscere abandonate pe un colț al mesei și de doi infirmieri care jucau ping-pong cu măruntaiele alea, aruncându-și bucăți de ficat sau de plămân?

În timp ce vorbea, Braggadocio părea un motan care ar fi sărit pe furiș pe masa unui măcelar – dacă ar fi avut mustăți, ar fi fost zburlite și fremătătoare.

— Iar dacă citești mai departe, o să vezi că în stomac nu s-a găsit nici urmă de ulcer, și totuși știm cu toții că Mussolini suferea de așa ceva, și nici vorbă de urme de sifilis, și totuși umbla zvonul că defunctul era sifilitic într-un stadiu avansat. Reține și faptul că Georg Zachariae, medicul german care-l îngrijise pe Duce la Salò, ar fi confirmat puțin după aceea că pacientul său avea tensiunea scăzută, anemie, ficatul mărit, crampe la stomac, intestine iritate și constipație acută. Și în schimb, potrivit autopsiei, totul era în regulă, ficat cu volum și aspect regulat, atât la suprafață, cât și în secțiune, căi biliare sănătoase, rinichi și glande suprarenale în perfectă stare, căi urinare și organe genitale normale. Însemnare finală: *encefalul, ce mai rămăsese din el, a fost scos și pus în formol pentru examinare anatomică și histopatologică ulterioară, un fragment din cortex a fost cedat la cerere Biroului Sanitar al Comandamentului Armatei a V-a (Calvin S. Drayer) dlui dr. Winfred H. Overholser de la Spitalul Psihiatric St. Elisabeths din Washington.* Trec peste restul și mă opresc aici.

Citea și degusta fiece rând de parcă se afla dinaintea cadavrului, de parcă l-ar fi și atins, de parcă era la taverna Moriggi și, în loc de un ciolan de porc pe varză murată, saliva pentru zona aceea orbitală

unde globul ocular apărea storcit și lacerat, cu pierderea completă a corpului sticlos, ca și cum ar fi degustat punte, mezencefal, parte inferioară a lobilor cerebrali sau de parcă ar fi exultat la revărsarea substanței cerebrale aproape lichefiate.

Eram dezgustat, însă, nu pot să neg, fascinat de el și de trupul mutilat deasupra căruia exulta, așa cum în romanele din secolul al XIX-lea erau toți hipnotizați de privirea șarpelui. Ca să pun capăt exaltării lui, am comentat:

— E autopsia cine știe cui.

— Exact. Vezi că ipoteza mea era justă: corpul lui Mussolini nu era al lui Mussolini și, în orice caz, nimeni nu putea să jure că era al lui. Acum pot să stau liniștit în privința a ceea ce s-a petrecut între 25 și 30 aprilie.

În seara aia chiar am simțit nevoia să mă purific alături de Maia. Și ca să îndepărtez imaginea ei de cele din redacție m-am hotărât să-i spun adevărul, și anume că *Mâine* n-avea să apară niciodată.

— Mai bine așa, a zis Maia, n-o să mai stau să mă chinuiesc pentru viitorul meu. Să rezistăm câteva luni, să ne câștigăm bănișorii ăia, afurisiții ăia de bănișori puțini, repede, și pe urmă, mările Sudului.

XIII

Sfârșit de mai

Viața mea înainta acum pe două șine paralele. Ziua, viața umilitoare din redacție, seara, micul apartament al Maiei, iar uneori al meu. Sâmbetele și duminicile, la Orta. Serile ne recompensau, pe amândoi, pentru zilele petrecute cu Simei. Maia renunțase să mai facă propuneri bune de aruncat la coș și se mulțumea să mi le facă mie, din amuzament sau drept consolare.

Într-o seară îmi arătase o broșurică de anunțuri matrimoniale.

— Auzi ce frumoase sunt, mi-a spus ea, atâta că mi-ar plăcea să le public împreună cu interpretarea lor.

— În ce sens?

— Ascultă: *Bună, sunt Samantha, am 29 de ani, cu diplomă, casnică, despărțită, n-am copii, în căutarea unui bărbat drăguț, dar mai ales sociabil și vesel.* Interpretare: Mă apropii de treizeci și, după

ce bărbatu-meu m-a lăsat, cu diploma aia de contabilă pe care o câștigasem cu chiu, cu vai, n-am găsit de lucru, iar acum stau acasă toată ziua și tai frunză la câini (n-am nici măcar plozi de care să îngrijesc); caut un bărbat, chiar dacă nu-i frumos, măcar să nu-mi mute fălcile ca nenorocitul ăla cu care m-am măritat. Sau: *Carolina, 33 ani, necăsătorită, licențiată, femeie de afaceri, foarte rafinată, brunetă, zveltă, sigură de sine și sinceră, pasionată de sport, cinema, teatru, călătorii, lectură, dans, deschisă la noi provocări, ar dori să cunoască bărbat înzestrat cu farmec și personalitate, cult și bine situat, profesionist, funcționar sau militar, max. 60, scop căsătorie.* Interpretare: La treizeci și trei de ani, încă n-am găsit nici un nenorocit, poate pentru că sunt uscată ca un țâr și nu reușesc să mă fac blondă, dar încerc să nu mă mai gândesc; mi-am luat cu greu licența în Litere, dar am picat mereu la concursurile de angajare, de aceea am înjghebat un mic atelier unde-i pun să lucreze la negru pe trei albanezi și producem șosete pentru piețele mici de la țară; nu știu bine ce-mi place, mă uit un pic la TV, mă duc la cinematograful sau la teatrul din parohie cu o prietenă, citesc ziarul mai ales pentru anunțurile matrimoniale, mi-ar plăcea să dansez, dar nu mă duce nimeni la dans și, ca să-mi găsesc o zdreanță de bărbat, sunt în stare să mă dau în vânt după orice alte chestii, doar să aibă el ceva bani și să pot astfel s-o

termin cu ciorăpeii și cu albanezii; îl iau fie și bătrân, dacă-i posibil un economist, dar accept și-un funcționar de la cadastru sau vreun șef de post de la jandarmi. Altul: *Patrizia, 42 ani, necăsătorită, comerciantă, brunetă, zveltă, plăcută și sensibilă, dorește să cunoască un bărbat loial, bun și sincer, nu contează starea civilă, dar să fie motivat.* Interpretare: La naiba, la patruzeci și doi de ani (și să nu-mi spuneți că dacă mă numesc Patrizia ar trebui să am aproape cincizeci, ca toate cele pe care le cheamă așa), n-am reușit să mă mărit și o duc cum pot cu merceria pe care mi-a lăsat-o biata mama, sunt cam anorexică și esențialmente nevrotică; e vreun bărbat care să se culce cu mine – și nu-mi pasă dacă e însurat, numai să stea bine la capitolul cu pricina? Și ăsta: *Vreau să mai sper că există o femeie în stare să iubească cu-adevărat, sunt celibatar, funcționar bancar, 29 ani, cred că am o înfățișare plăcută și o fire plină de viață, caut o fată frumoasă, serioasă și cultă, care să știe să mă atragă într-o splendidă poveste de iubire.* Interpretare: Nu-mi iese nimic cu fetele, cele puține pe care le-am găsit erau niște bestii și voiau doar să le iei în căsătorie, cum ar fi s-o mai țin și pe ea cu mizeria de leafă pe care o iau; apoi spun că sunt o fire plină de viață fiindcă le-o pun în locul ăla; așa că nu-s chiar de lepădat, e vreo lungană care măcar să nu zică „du-te…" și care să fie de acord să ne-o punem ca lumea de câteva ori fără prea multe

pretenții? Am găsit și un anunț nematrimonial colosal: *Asociație teatrală caută actori, figuranți, cosmeticiană, regizori, croitoreasă pentru stagiunea următoare.* Publicul, măcar, or să-l pună de la ei?

Maia se irosea la *Mâine*:

— Doar n-oi vrea ca Simei să publice lucruri dintr-astea? Cel mult pot să-i cadă bine anunțurile, nu și interpretările tale!

— Știu, știu, dar nu e interzis să visezi.

Apoi, înainte să adoarmă, mi-a spus:

— Tu, care le știi pe toate, știi de ce se spune să pierzi Trapezuntul și a suna din chimvale?

— Nu, nu știu, astea-s lucruri pe care să le-ntrebi la miezul nopții?

— Însă eu știu, sau mai bine zis le-am citit alaltăieri. Sunt două explicații, una e că, deoarece Trapezuntul era cel mai mare port la Marea Neagră, pentru negustori a pierde ruta Trapezuntului însemna să piardă banii investiți în călătorie. Cealaltă, care mi se pare mai credibilă, este că Trapezuntul constituia un punct de referință vizibil pentru corăbii, pe care, dacă-l pierdeai din ochi, pierdeai și orientarea, sau busola, sau vântul prielnic. Cât despre a suna din chimvale, care-n mod obișnuit se folosește pentru o stare de beție, dicționarul etimologic ne spune că la origine însemna să fii vesel din cale-afară, este deja folosit de Aretino și provine din Psalmul 150, *in cymbalis bene sonantibus.*

— Pe ce mâini am încăput. Cu asemenea curiozități, cum ai putut să te ocupi ani de zile de prietenii calde?

— Pentru bani, afurisiții ăia de bani. Se-ntâmplă când suntem niște faliți. S-a strâns mai aproape de mine. Dar acum sunt mai puțin falită decât înainte, pentru că te-am câștigat pe tine la loto.

Ce poți să-i spui unei dereglate ca ea, dacă nu să te apuci din nou să faci dragoste? Și, făcând-o, mă simțeam aproape ca un învingător.

În seara de 23 nu ne uitaserăm la TV și am citit abia în ziua următoare în ziare despre atentatul împotriva lui Falcone[1]. Am rămas consternați, și destul de tulburați erau și ceilalți, în dimineața următoare, în redacție.

Costanza îl întrebase pe Simei dacă nu trebuia să facem un număr despre cazul acela.

— Să ne gândim la asta, zisese cu îndoială Simei. Dacă vorbești despre moartea lui Falcone, trebuie să aduci în discuție Mafia, să deplângi insuficiența forțelor de ordine și lucruri dintr-astea. Dintr-un foc ne atragem dușmănia poliției, a carabinierilor și a Cosa Nostra. Nu știu dacă toate astea ar putea să-i placă Comandorului. Când vom face un ziar

1. Giovanni Falcone (1939-1992), faimos procuror italian angajat în lupta împotriva Mafiei, ucis împreună cu soția sa într-un atentat pus la cale de Salvatore Riina.

adevărat, dacă un magistrat e aruncat în aer, va trebui să vorbim cu siguranță de asta, și vorbind la cald, am risca să ne hazardăm în ipoteze care la câteva zile după aceea ar fi dezmințite. Un risc pe care un ziar adevărat trebuie să și-l asume, dar de ce noi? De obicei, chiar pentru un ziar adevărat, soluția cea mai prudentă este s-o dăm pe coarda sentimentală, să ne ducem să intervievăm rudele. Dacă sunteți atenți, așa fac televiziunile, când se duc și sună la ușa unei mame al cărei copil de zece ani a fost băgat în acid: Doamnă, ce-ați simțit la moartea copilului dumneavoastră? Oamenilor li se umezesc ochii și toată lumea e satisfăcută. Există un frumos cuvânt nemțesc, *Schadenfreude*, să te bucuri de nenorocirea altuia. Ăsta-i sentimentul pe care un ziar trebuie să-l respecte și să-l alimenteze. Dar deocamdată nu suntem obligați să ne ocupăm de mizeriile astea, iar indignările să le lăsăm ziarelor de stânga, care sunt specializate în așa ceva. În plus, nu e o știre așa de zguduitoare. Au mai fost omorâți magistrați și or să mai fie omorâți și alții. O să mai avem și alte ocazii. Deocamdată, trecem peste ea.

Eliminându-l pe Falcone pentru a doua oară, ne-am dedicat unor lucruri mai serioase.

Mai târziu, Braggadocio se apropiase de mine și-mi dăduse un ghiont:

— Ai văzut? Probabil ai înțeles că și treaba asta confirmă povestea mea.

— Dar ce naiba are a face una cu alta?

— Ce naiba are încă nu ştiu, dar poate că are. Toate au legătură între ele, dacă ştii să ghiceşti în cafea. Doar dă-mi ceva timp.

XIV

Miercuri, 27 mai

Într-o dimineață, când s-a trezit, Maia zisese:

— Totuși, nu prea-mi place de el.

De-acum știam la ce să mă aștept de la jocul sinapselor ei.

— Vorbești de Braggadocio, am zis.

— Bineînțeles, de cine altcineva? apoi, aproape răzgândindu-se: Dar tu cum de ți-ai dat seama?

— Drăguță, cum ar spune Simei, amândoi cunoaștem șase oameni, m-am gândit la cel care era cel mai puțin amabil cu tine și am picat pe Braggadocio.

— Dar m-aș fi putut gândi, știu și eu, la președintele Cossiga.

— Ei, nu, te gândeai la Braggadocio. Și, la urma urmei, o dată prind și eu din zbor ce vrei să zici, de ce complici lucrurile?

— Vezi că începi să gândești ca mine?

La naiba, avea dreptate.

— Poponari, spusese în dimineața aceea Simei, în timpul ședinței cotidiene. Poponarii sunt un subiect care atrage întotdeauna.

— Nu se mai zice poponari, îndrăznise Maia. Se zice gay. Sau nu?

— Știu, drăguță, știu, reacționase Simei plictisit, dar cititorii noștri zic tot poponari sau măcar o gândesc, pentru că le face silă când pronunță cuvântul ăsta. Știu că acum nu se mai zice negru, ci de culoare, nu se mai zice orb, ci nevăzător. Însă un individ de culoare e tot un negru, iar un nevăzător nu vede nimic, bietul de el. Eu n-am nimic cu poponarii, e ca și cu negrii, n-am nimic cu ei, cu condiția să stea la ei acasă.

— Dar atunci de ce trebuie să ne ocupăm de gay, dacă cititorilor noștri le inspiră ceva neplăcut?

— Eu acum nu mă gândesc la poponari în general, drăguță, eu sunt pentru libertate, fiecare să facă ce dorește. Dar acum au ajuns în politică, în parlament, până și-n guvern. Lumea crede că numai scriitorii și balerinii sunt poponari, în schimb unii din ăștia ne conduc fără să ne dăm seama. Sunt o mafie și se ajută între ei. Iar la asta cititorii noștri pot fi sensibili.

Maia nu se lăsase:

— Însă lucrurile sunt în schimbare, poate că peste zece ani un gay va spune că e gay fără să-i mai pese nimănui de asta.

— Peste zece ani n-are decât să se-ntâmple ce s-o întâmpla, știm cu toții că moravurile degenerează. Dar deocamdată cititorul nostru e sensibil la subiectul ăsta. Lucidi, dumneata, care ai atâtea surse interesante, ce ai putea să ne spui despre poponarii din politică – însă bagă de seamă, fără să dai nume, doar nu vrem să ajungem la tribunal, e vorba doar să fluturăm ideea, spectrul ăsta, să stârnească un fior, un iz de neplăcere...

Lucidi zisese:

— Dacă doriți, eu nume aș putea să vă dau multe. Dacă, însă, se cere, cum spuneți dumneavoastră, să stârnim doar un fior, s-ar putea relata, ca și cum ar fi, chipurile, un zvon care circulă, despre o anumită librărie din Roma în care își dau întâlnire homosexuali importanți fără ca nimeni să observe, pentru că locul ăla este frecventat în cea mai mare parte de oameni foarte normali. Iar pentru unii e și un loc în care ți se poate plasa un pliculeț de coca, iei o carte, o dai la casă, tipul ți-o ia din mână ca s-o împacheteze și strecoară-n ea pliculețul. Se știe despre... bine, să trecem, unul care a fost și ministru, că e homosexual și că trage pe nas. O știu cu toții sau, mai bine zis, o știe lumea care contează, nu-nseamnă că pe-acolo s-ar duce un pederast proletar, și nici măcar un balerin, care ar sări în ochi cu fițele lui.

— Excelent, să vorbești de zvonuri, dar cu câteva amănunte picante, ca și cum ai vrea să adaugi un

pic de culoare. Dar există şi un mod de a sugera nume. De exemplu, poţi spune că locul e absolut respectabil, pentru că-i frecventat de personaje foarte distinse, iar aici trânteşti vreo şapte-opt nume de scriitori, ziarişti şi senatori aflaţi dincolo de orice bănuială. Numai că printre numele astea pui unul sau doi care-s poponari. Nu se va putea spune că am calomniat pe cineva, pentru că numele alea apar tocmai ca exemple de persoane demne de încredere. Chiar, pune şi pe careva care-i cunoscut ca afemeiat cu normă întreagă, căruia i se cunoaşte până şi numele amantei. Şi în felul ăsta am făcut să apară un mesaj codat, cine vrea să-nţeleagă, bine, iar câte unii or să priceapă că dacă am vrea, am putea scrie mult mai multe.

Maia era dată peste cap şi se vedea, însă acum toţi erau aţâţaţi de idee şi, cunoscându-l pe Lucidi, se aşteptau la o frumuseţe de articol plin de otravă.

Maia a ieşit înaintea celorlalţi, făcându-mi un semn ca pentru a spune scuză-mă, în seara asta trebuie să stau singură, mă duc să iau o pastilă de Stilnox şi să mă culc. Aşa că i-am căzut pradă lui Braggadocio, care a continuat să-mi spună poveştile lui când am pornit-o la pas şi, ca un făcut, am ajuns în via Bagnera, de parcă locul acela mohorât se lua după alura funebră a povestirii lui.

— Ascultă-aici, acum mă-mpotmolesc într-o serie de fapte care ar putea contrazice ipoteza mea, însă o să vezi că nu e așa. Prin urmare, Mussolini, redus la niște biete rămășițe, este cusut la loc cât s-a putut mai bine și înmormântat împreună cu Claretta și compania la cimitirul din Musocco, dar într-un mormânt anonim, pentru ca nimeni să nu poată să se ducă să facă acolo pelerinaje nostalgice. Pesemne că tocmai asta dorea cel care l-a făcut scăpat pe adevăratul Mussolini, și anume ca despre moartea lui să nu se vorbească prea mult. Sigur că nu se putea crea mitul unui Barbarossa ascuns, ăsta putea să meargă foarte bine în cazul lui Hitler, căruia nu se știa unde i-o fi ajuns cadavrul și nici dacă era realmente mort. Însă, luând de bun faptul că Mussolini era mort (iar toată suflarea partizanilor continua să celebreze evenimentele din Piazzale Loreto ca pe momentul magic al Eliberării), trebuia să fim pregătiți pentru ideea că într-o bună zi defunctul avea să reapară – așa cum fusese și chiar mai mult decât atât, cum spunea cântecul. Și nu poți să faci să reînvie niște rămășițe cârpăcite. Însă în momentul ăsta intră-n scenă un calcă-n strâchini ca Leccisi ăla.

— Mi se pare că mi-aduc aminte, e ăla care a sustras pe furiș cadavrul Ducelui.

— Exact. Un țângău de douăzeci și șase de ani, ultimul apucat din Salò, numai ideal și nici o idee. Vrea să-i dea idolului său un mormânt ușor de

recunoscut sau, oricum, să facă publicitate printr-un scandal neofascismului ce stă să renască; adună la un loc o ceată de descreierați ca și el și, într-o noapte din aprilie 1946, intră în cimitir. Cei câțiva paznici de noapte dorm duși, se pare că se duce drept la mormântul ăla, pentru că e clar că ascultase destăinuirile cuiva, dezgroapă trupul acum și mai destrămat decât atunci când fusese pus în coșciug – trecuse un an, te las să-ți închipui ce anume a găsit – și târâș-grăpiș îl duce de-acolo, semănând pe aleile cimitirului ici o fâșie de materie organică descompusă, colo chiar două falange. Asta ca să-ți dau o idee despre cât de smintiți erau.

Aveam impresia că Braggadocio s-ar fi desfătat la culme dacă ar fi putut lua parte la mutarea aia pestilențială, dar de-acum mă așteptam la orice de la necrofilia lui. Îl lăsasem să continue.

— Lovitură de teatru, titluri de-o șchioapă prin ziare, poliție și jandarmerie care se trambalează încolo și-ncoace timp de o sută de zile fără să dea de urma rămășițelor ălora, și ai fi zis că putoarea lor ar fi trebuit să lase o dâră pe tot drumul pe unde treceau. Cu toate acestea, la numai câteva zile după furt îl pescuiesc pe unul dintre părtași, unul Rana[1], iar apoi unul câte unul, pe ceilalți complici, până ce Leccisi însuși e arestat la sfârșitul lui iulie. Și se

1. Broască (it.).

descoperă că pentru puțin timp cadavrul fusese ascuns într-o casă a lui Rana în Valtellina, și apoi, în mai, fusese predat părintelui Zucca[1], starețul franciscan al mânăstirii Sant'Angelo din Milano, care zidise cadavrul în al treilea naos din biserică. Problema părintelui Zucca și a colaboratorului său, părintele Parini, e altă poveste, unii i-au văzut ca pe capelanii unui Milano burghez și reacționar, care intermediau traficul cu bani falși și stupefiante în medii neofasciste, alții ca pe niște călugări cu inimă bună care nu se puteau sustrage de la datoria oricărui bun creștin, *parce sepultos*[2], dar și aici treaba mă interesează prea puțin. Mă interesează în schimb că guvernul se îngrijește, cu consimțământul cardinalului Schuster, să înmormânteze trupul într-o capelă a mânăstirii capucine din Cerro Maggiore, și-l lasă acolo din 1946 până în 1957, unsprezece ani, fără ca secretul să transpire. Tu înțelegi că ăsta este punctul crucial al afacerii. Imbecilul ăla de Leccisi a riscat să scoată din nou la iveală cadavrul sosiei, nu că în starea aia mai putea fi reexaminat ca lumea, dar în orice caz, pentru cei ce trăgeau sforile afacerii, Mussolini era mai bine să facă în așa fel încât totul să treacă sub tăcere, să aștipească, să intre în adormire și să se vorbească despre ea cât mai puțin posibil. Însă, în timp

1. Dovleac (it.).
2. Să-i iertăm pe cei morți (în lat., în orig.).

ce Leccisi (după douăzeci şi una de luni de închisoare) face o excelentă carieră parlamentară, se întâmplă că noul prim-ministru, Adone Zoli, care izbutise să ajungă la guvernare şi datorită voturilor neofasciştilor, permite drept răsplată ca trupul neînsufleţit să fie restituit familiei şi înmormântat în localitatea natală, Predappio, într-un soi de capelă unde până şi astăzi se adună vechii nostalgici şi noii fanatici, în cămăşi negre şi făcând saluturi romane. Eu cred că Zoli nu era la curent cu existenţa adevăratului Mussolini, şi deci nu era deranjat de cultul sosiei. Nu ştiu, poate că s-a petrecut altfel, dar povestea cu sosia poate că nu era deloc în mâinile neofasciştilor, ci în altele, cu mult mai puternice.

— Dar, scuză-mă, ce rol joacă familia lui Mussolini? Ori nu ştiu că Ducele e viu, lucru care mi se pare imposibil, ori acceptă să li se bage-n casă un cadavru fals.

— Uite, încă nu am înţeles care era situaţia familiei. Eu sunt de părere că ştiau că soţul şi tatăl lor era viu undeva, într-un loc. Dacă se ascundea în Vatican, era greu să-l vadă, un Mussolini care intră-n Vatican nu trece neobservat. Mai degrabă e valabilă ipoteza cu Argentina. Indicii? Să-l luăm pe Vittorio Mussolini. Scapă de epurări, este scenarist şi autor de subiecte pentru filme şi pentru o lungă perioadă de timp, după război, îşi are reşedinţa în Argentina. În Argentina, pricepi? Ca să stea aproape de tatăl

lui? Nu putem spune, dar de ce în Argentina? Și există fotografii cu Romano Mussolini și cu alte persoane care la aeroportul din Ciampino îl salută pe Vittorio la plecarea către Buenos Aires. De ce să dea atâta importanță călătoriei unui frate care încă dinainte de război fusese până și-n Statele Unite? Iar Romano? După război devine un pianist de jazz faimos, dă concerte și în străinătate, sigur că istoria nu se ocupă de călătoriile de artist ale lui Romano, dar n-o fi trecut și el prin Argentina? Și doamna Rachele? Ea are cale liberă, nimeni n-o fi putut s-o împiedice să facă un mic voiaj, probabil ca să nu sară-n ochi se duce la Paris sau la Geneva și de acolo la Buenos Aires. Cine știe? Când între Leccisi și Zoli are loc buclucul pe care-l știm și-i trântesc pe neașteptate acele rămășițe pământești, familia nu poate să se ducă să spună că e cadavrul altcuiva, acceptă să i se joace renghiul ăsta și și-l pune în casă, dă bine ca să țină trează pofta de fascism printre nostalgici, în așteptarea întoarcerii Ducelui adevărat. Oricum, povestea familiei nu mă interesează, pentru că aici începe cea de-a doua parte a investigației mele.

— Ce urmează?

— A trecut ora cinei și mai lipsesc câteva pietricele din mozaicul meu. Mai vorbim noi.

Nu pricepeam dacă Braggadocio era un nemaipomenit povestitor de foiletoane, care-mi doza romanul

său în episoade, cu obișnuitul *suspense* la fiecare „va urma" sau dacă încă își recompunea trama piesă cu piesă. Oricum, nu era cazul să insist, pentru că între timp tot acel du-te-vino de resturi rău mirositoare îmi întorsese stomacul pe dos. M-am dus acasă și am luat și eu un Stilnox.

XV

Joi, 28 mai

— Pentru numărul 0/2 e nevoie să ne gândim la un articol de fond despre onestitate, zisese în dimineaţa aceea Simei. De-acum se ştie că în partide exista ceva putred şi toţi luau şpagă, trebuie să dăm de-nţeles că, dacă am vrea, am putea să dezlănţuim o campanie împotriva partidelor. Ne-am putea gândi la un partid al celor onești, un partid de cetăţeni capabili să vorbească despre un alt fel de politică.

— Să fim cu băgare de seamă, am spus, nu era asta poziţia Omului Oarecare[1]?

— Omul Oarecare a fost absorbit şi emasculat de Partidul Creştin Democrat pe-atunci foarte puternic şi foarte viclean. În schimb, Partidul Creştin Democrat ăsta de azi se clatină şi nu mai sunt timpurile eroice de altădată, a ajuns doar o mână de

1. Partid politic italian constituit în jurul revistei omonime, fondate de Guglielmo Giannini în 1944.

oameni de nimic. Şi apoi, cititorii noştri nu mai ştiu ce anume era Omul Oarecare, e ceva de acum patruzeci şi cinci de ani, zisese Simei, iar cititorii noştri nu-şi mai amintesc nici măcar ce s-a petrecut acum zece ani. Într-un cotidian important, la o sărbătorire a Rezistenţei, abia am văzut două poze, una cu un camion de partizani şi cealaltă cu o coloană de oameni în mantale de postav negru care execută salutul roman şi care erau descrise drept „trupe de asalt" fasciste sau „huligani". Da' de unde, huliganii erau din anii '20 şi nu umblau în mantale de postav, iar ăia care se văd în fotografie sunt miliţia fascistă din anii '30 şi începutul anilor '40, lucru pe care un martor de vârsta mea îl recunoaşte cu uşurinţă. N-am pretenţia ca în redacţii să lucreze numai martori de vârsta mea, dar eu ştiu să deosebesc foarte bine după uniforme bersalierii din Lamarmora de trupele lui Bava Beccaris, chiar dacă m-am născut când şi unii şi alţii erau morţi de mult. Dacă înşişi colegii noştri au memoria slabă, vă închipuiţi ce-şi mai aduc cititorii noştri aminte de Omul Oarecare. Dar să revenim la ideea mea: un nou partid al celor oneşti poate interesa o grămadă de lume.

— *Liga celor oneşti*, a zis Maia zâmbind. Era titlul unui vechi roman al lui Giovanni Mosca, ceva de dinainte de război. Dar ar fi şi acum distractiv să-l citim. Se vorbea de această *union sacrée* de oameni

cumsecade care însă trebuiau să se infiltreze printre cei neoneşti pentru a-i demasca şi, până la urmă, a-i converti la onestitate. Dar ca să poată să fie acceptaţi de neoneşti, membrii ligii trebuiau să se comporte în mod neonest. Vă las să vă imaginaţi urmarea – liga celor oneşti a devenit încet-încet o ligă de neoneşti.

— Asta-i literatură, drăguţă, ripostase Simei, şi Mosca ăsta cine mai ştie cine a fost? Dumneata citeşti prea mult. Să-l lăsăm încolo pe Mosca al dumitale, dar dacă-ţi displace chestia asta, nu va trebui să te ocupi dumneata de ea. Domnule Colonna, o să-mi dai o mână de ajutor să scriu un articol de fond foarte solid. Şi virtuos.

— Se poate face, zisesem eu. Apelul la onestitate vinde totdeauna foarte bine.

— Liga oneştilor neoneşti, rânjea acum Braggadocio privind-o pe Maia. Într-adevăr, cei doi nu erau făcuţi unul pentru celălalt. Iar mie-mi displăcea tot mai mult că pitulicea aia plină-ochi de ştiinţă era prizonieră în colivia lui Simei. Dar nu vedeam ce-aş fi putut face pe moment ca s-o eliberez. Problema ei devenea acum gândul meu cel mai important (poate că era şi al ei?) şi-mi trecea cheful de tot restul.

La ora prânzului, coborând la bar pentru un sendviş, îi spusesem:

— Vrei să aruncăm totul în aer, să ne ducem să denunțăm tot jocul ăsta plicticos și să le distrugem reputația lui Simei și compania?

— Și la cine te duci? m-a întrebat. În primul rând, nu trebuie să te distrugi pentru mine, în al doilea, unde te duci să povestești treaba asta când ziarele încep să-mi dau și eu seama puțin câte puțin, sunt toate din același aluat? Se protejează reciproc...

— Acum să nu devii și tu ca Braggadocio, care vede comploturi peste tot. Oricum, scuză-mă. Vorbesc așa pentru că..., nu știam cum să formulez fraza, pentru că te iubesc.

— Știi că e prima oară când mi-o spui?

— Prostuțo, oare nu avem aceleași gânduri?

Dar era adevărat. Trecuseră puțin treizeci de ani de când nu mai spusesem așa ceva. Era luna mai, iar după treizeci de ani, simțeam iarăși primăvara în oase.

De ce m-am gândit la oase? Pentru că, exact în după-amiaza aceea, mi-amintesc, Braggadocio îmi dăduse întâlnire în Verziere, în fața bisericii San Bernardino alle Ossa. Era pe o străduță, colț cu piața Santo Stefano.

— Frumoasă biserică, tocmai îmi spunea Braggadocio pe când intram, era aici încă din Evul Mediu, dar după năruiri, incendii și alte nenorociri, a fost reconstruită așa cum este astăzi doar prin secolul

al XVIII-lea. Fusese înălțată ca să adune în ea osemintele unui cimitir al leproșilor, care la început era nu departe de aici.

Pricepeam. Odată lichidat cadavrul lui Mussolini, pe care n-ar mai fi putut să-l deshumeze, Braggadocio căuta alte inspirații funerare. Și într-adevăr, dintr-un coridor intraserăm în osuar. Locul era pustiu, afară de o bătrânică așezată pe o bancă din primul rând, care se ruga cu capul în mâini. Tigve de morți erau înghesuite în nișe înalte, între un ornament sculptat în relief și altul, cutii cu oase, țeste aranjate în formă de cruce, fixate într-un mozaic din pietricele albicioase care erau alte oase, poate fragmente de coloane vertebrale, oase de la încheieturi, clavicule, sternuri, omoplați, coccisuri, oase carpiene și metacarpiene, rotule, tarsiene, astragaluri, ce știu eu? Se înălțau peste tot edificii de oseminte care conduceau privirea drept în sus până la o boltă precum cele ale lui Tiepolo, luminoasă, veselă într-o puzderie de nori rozalii și pufoși printre care pluteau îngeri și suflete fericite. Pe o etajeră orizontală deasupra ușii închise cu drugi de fier se aliniau, ca niște vase de porțelan de pe rafturile unui farmacist, cranii cu orbitele larg căscate. În nișele de la nivelul înălțimii vizitatorului, apărate de un grilaj cu ochiuri mari prin care îți puteai vârî degetele, oasele și craniile fuseseră lustruite și șlefuite de atingerile mai multor veacuri de mâini, fie pioase, fie necrofile, așa cum e piciorul

statuii Sf. Petru de la Roma. Ţestele, cât puteai aprecia din ochi, erau pe puţin vreo mie, oasele cele mai mărunte nu se puteau număra, pe pilaştri ieşeau în relief monograme ale lui Cristos construite din tibii, care păreau extrase din *Jolly Rogers*[1]-urile piraţilor din Tortuga.

— Nu-s doar osemintele leproşilor, îmi spunea Braggadocio de parcă n-ar fi existat nimic mai frumos pe lume. Sunt schelete provenind din alte înhumări alăturate, mai ales cadavre de condamnaţi, pacienţi morţi în spitalul Brolo, decapitaţi, deţinuţi morţi prin puşcării, probabil şi hoţi sau tâlhari care veneau să moară în biserică pentru că nu aveau alt loc unde să-şi dea sufletul în pace – Verziere era un cartier cu o faimă foarte rea... Îmi vine să râd că bătrânica aia stă aici şi se roagă de parcă ar fi mormântul unui sfânt cu moaşte sfinţite, când colo e vorba de rămăşiţe de borfaşi, bandiţi, de suflete osândite. Şi totuşi bătrânii călugări fuseseră mai milostivi decât îngropătorii şi dezgropătorii lui Mussolini, vezi cu ce grijă, cu ce dragoste de artă – fie şi cu cât cinism – au aranjat colecţia asta de schelete, de parc-ar fi mozaicuri bizantine. Bătrânica e fermecată de aceste imagini ale morţii pe care le ia drept nişte imagini ale sfinţeniei, şi totuşi nu izbutesc să mai identific unde anume, dar sub altarul ăla

1. Steagul piraţilor.

ar trebui să se vadă trupușorul semimumificat al unei fetițe care în noaptea morților, așa se spune, iese împreună cu alte schelete ca să-și execute dansul ei macabru.

Parcă o și vedeam pe mica ștrengăriță cum îi ducea de mână pe prietenii ei oseși chiar până-n via Bagnera, însă nu comentasem. Dintre osuarele tot atât de macabre, îl mai văzusem pe cel al Capucinilor de la Roma și îngrozitoarele catacombe din Palermo, cu capucini întregi, mumificați și îmbrăcați cu zdrențăroasă maiestate, însă Braggadocio evident că se mulțumea cu osemintele lui milaneze.

— Ar mai fi și așa-zisul *putridarium,* se coboară pe o scăriță din fața altarului mare, dar ar trebui să-l găsim pe paracliser și să fie în toane bune. Călugării puneau cadavrele confraților lor să se descompună și să se lichefieze pe niște jilțuri de piatră și, încetul cu încetul, trupurile se deshidratau, umorile curgeau din ele, și iată niște scheletuțe curate ca dinții care se văd în reclamele de la Pasta del Capitano[1]. Acum câteva zile mă gândeam că ăsta ar fi fost un loc ideal pentru a ascunde cadavrul lui Mussolini după răpirea lui de către Leccisi, dar, din păcate, nu scriu un roman, ci reconstitui fapte istorice, și e un fapt istoric că ceea ce rămăsese din Duce a fost depus altundeva. Păcat. Dar iată de ce am vizitat adesea, recent,

1. Marca unei paste de dinți din Italia.

locșorul ăsta, care printr-o poveste despre ultimele rămășițe mi-a inspirat atâtea gânduri frumoase. Sunt unii care se inspiră privind – știu și eu ce? – Dolomiții sau lacul Maggiore, iar eu mă inspir aici. Ar fi trebuit să mă fac paznic la morgă. O fi din pricina amintirii bunicului meu, mort de moarte rea, odihnească-se în pace.

— Dar de ce m-ai adus *pe mine* aici?

— Așa, trebuie totuși să povestesc cuiva niște lucruri care-mi clocotesc pe dinăuntru, căci dacă nu, înnebunesc. Să fii singurul care ai aflat adevărul îți poate da amețeli. Iar aici nu-i niciodată nimeni, cu excepția, când și când, a câte unui turist străin care nu pricepe o boabă. Treaba e că în sfârșit am ajuns la *stay-behind.*

— Stei ce?

— Prin urmare, amintește-ți că trebuia să hotărăsc și ce anume s-o fi întâmplat cu Ducele, cu cel viu, ca să nu-l lăsăm să putrezească prin Argentina sau prin Vatican și să ajungă ce-a ajuns sosia lui. Ce facem cu Ducele?

— Păi ce facem?

— Deci, aliații noștri sau cineva în numele lor îl voiau viu, bun să fie scos la lumină la momentul potrivit ca să contracareze o revoluție comunistă sau un atac sovietic. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, englezii coordonaseră activitatea mișcărilor de rezistență din țările ocupate de Axă printr-o

rețea condusă de o ramură a serviciilor de informații ale Regatului Unit, și anume Special Operations Executive, care a fost dezmembrată după sfârșitul conflictului, dar a fost reactivată la finele anilor '50 ca nucleu al unei noi organizații care trebuia să se opună, în diferite țări europene, unei invazii a Armatei Roșii sau a comuniștilor locali dacă aceștia ar fi încercat o lovitură de stat. Coordonarea era asigurată de Comandamentul Suprem al Forțelor Aliate în Europa, și se naște acel *stay-behind* („a sta în spate", „a sta dincoace de linii") în Belgia, Anglia, Franța, Germania Federală, Olanda, Luxemburg, Danemarca și Norvegia. O structură paramilitară secretă. În Italia existaseră premisele ei încă din 1949, în 1959 serviciile secrete italiene intră într-un Comitet de Planificare și Coordonare și, în sfârșit, în 1964 ia naștere oficial organizația *Gladio*[1], finanțată de CIA. Gladio: numele ar trebui să-ți spună ceva, fiindcă gladiul este o armă a legionarilor romani, și deci a spune gladiu era ca și cum ai spune fascie de lictori sau lucruri dintr-astea. Un nume care putea să-i atragă pe militarii pensionari, pe iubitorii de aventură și pe nostalgicii fasciști. Războiul se terminase, dar multă lume încă se mai perpelea la amintirea unor zile eroice, a unor atacuri cu două grenade și-o floare-n dinți[2], cu rafale de mitralieră.

1. Sabie romană cu două tăișuri; pumnal (it.).
2. Sintagmă dintr-un cunoscut imn fascist italian.

Erau foşti republicarzi[1] sau idealişti de şaizeci de ani şi catolici, terorizaţi de perspectiva ca nu cumva cazacii să-şi adape caii din agheasmatarele din Sf. Petru, dar şi fanatici ai monarhiei dispărute, câte unii zic că era implicat acolo până şi Edgardo Sogno[2], care însă fusese şef al brigăzilor de partizani din Piemont, un erou, însă monarhist sadea şi deci legat de cultul unei lumi apuse. Cei recrutaţi erau trimişi într-o tabără de instrucţie în Sardinia, unde învăţau (sau îşi aminteau cum se proceda) să mineze poduri, să tragă cu mitraliera, să atace pe timp de noapte plutoane inamice cu pumnalul în dinţi, să întreprindă acţiuni de sabotaj şi de gherilă...

— Dar probabil că erau colonei la pensie, sergenţi-majori bolnăvicioşi, contabili rahitici, nu-i prea văd căţărându-se pe stâlpi şi pe reţele de sârmă ca în *Podul de pe râul Kway*.

— Da, dar mai erau şi tineri neofascişti dornici de bătaie şi ranchiunoşi apolitici, în ordine aleatorie.

— Mi se pare că am citit eu ceva acum vreo doi ani.

— Sigur, Gladio a rămas strict secret de la sfârşitul războiului încolo, lucrul ăsta îl cunoşteau doar serviciile şi înaltele autorităţi militare şi era comunicat treptat doar prim-miniştrilor, miniştrilor apărării şi

1. Susţinători ai Republicii Sociale Italiene, de orientare fascistă.
2. Diplomat, om politic, agent secret italian.

președinților Republicii. Apoi, după căderea imperiului sovietic, practic treaba și-a pierdut orice funcție și probabil costa prea mult, și însuși președintele Cossiga a lăsat să-i scape niște dezvăluiri în 1990 și, în același an, Andreotti, prim-ministru, spusese oficial că, sigur, Gladio existase, nu era cazul să se vorbească atâta, era necesar să existe, acum povestea se încheiase, gata cu clevetirile. Și nimeni n-a făcut din asta o dramă, cu toții aproape că au uitat de ea. Numai Italia, Belgia și Elveția inițiaseră niște anchete parlamentare, însă George H.W. Bush refuzase să comenteze, dat fiind că era în toiul pregătirilor pentru Războiul din Golf și nu voia să se discrediteze alianța nord-atlantică. Lucrul a fost trecut sub tăcere în toate țările care aderaseră la *stay-behind*, cu câteva incidente neglijabile; în Franța se știa de ceva timp că rău-famata OAS[1] fusese creată cu membri ai *stay-behind*-ului francez, dar, după o lovitură de stat ratată la Alger, De Gaulle îi readusese pe disidenți la ordine. În Germania se știa că atentatul cu bombă de la München, din 1980, cu ocazia Oktoberfest, fusese fabricată cu materiale explozive care proveneau dintr-o ascunzătoare a *stay-behind*-ului german;

1. Organizația Armatei Secrete – grupare paramilitară de extremă dreaptă din Algeria, înființată de foști ofițeri ai armatei franceze care se opuneau independenței Algeriei.

în Grecia fusese o armată *stay-behind*, Forța de Incursiune Elenică, cea care dăduse naștere loviturii de stat a coloneilor, în Portugalia o misterioasă Aginter Press îl asasina pe Eduardo Mondlane, șeful Frente de Libertação de Moçambique. În Spania, la un an după moartea lui Franco, doi carliști sunt uciși de teroriști de extremă dreaptă, iar în anul următor, *stay-behind*-ul organizează un masacru la Madrid, într-un birou de avocatură care avea legături cu Partidul Comunist; în Elveția, încă de acum doi ani, colonelul Aboth, fost comandant al *stay-behind*-ului local, declara într-o scrisoare confidențială către Ministerul Apărării că e dispus să dezvăluie „tot adevărul" și este găsit apoi mort în casă, înjunghiat cu propria baionetă. În Turcia sunt legați de *stay-behind* Lupii Cenușii, ăia care-au fost mai apoi implicați în atentatul asupra Papei Ioan Paul al II-lea. Aș putea continua, ți-am citit doar câteva dintre însemnările mele, însă, după cum vezi, sunt fleacuri, un omor ici, un omor colo, treburi care ajungeau la fapt divers și de fiecare dată totul era dat uitării. Chestiunea e că ziarele nu sunt făcute ca să răspândească știrile, ci ca să le acopere. Se petrece faptul X, nu poți să nu vorbești de el, dar deranjează prea multă lume, și atunci în exact același număr pui niște titluri de-o șchioapă de să-ți facă părul măciucă: mamă care-și sugrumă cei patru copii, oare se va alege praful de economiile noastre, a fost descoperită o scrisoare

plină de insulte a lui Garibaldi către Nino Bixio și așa mai departe, știrea ta se înecă în marele ocean al informației. Însă pe mine mă interesează ceea ce a făcut Gladio în Italia din anii '60 până în 1990. Trebuie să fi făcut toate relele, s-o fi trezit vârâtă în încurcături cu mișcări teroriste de extremă dreaptă, a avut un rol în atentatul din Piazza Fontana din '69, iar de-atunci – suntem pe vremea revoltelor studențești din '68 și a toamnelor fierbinți muncitorești – câte cineva a înțeles că putea încuraja atentate teroriste ca să poată arunca responsabilitatea pe umerii grupărilor de stânga. Și se spune că-și băgase nasul și rău-famata Lojă P2[1] a lui Licio Gelli. Însă de ce o organizație care trebuia să-i combată pe sovietici se dedică doar atacurilor teroriste? Și a trebuit să redescopăr toată povestea prințului Junio Valerio Borghese.

Aici Braggadocio îmi amintea multe lucruri despre care citisem prin ziare, dat fiind că prin anii '60 se vorbise îndelung de puciuri militare, de „zăngănit de săbii", și-mi aduceam aminte de zvonurile despre o lovitură de stat mult dorită (chiar dacă niciodată înfăptuită) de generalul De Lorenzo. Însă Braggadocio acum îmi reamintea de lovitura zisă *a pădurarilor*. O poveste destul de grotescă, mi se părea că se făcuse și un film satiric despre ea. Junio Valerio Borghese,

1. Loja masonică Propaganda Due.

zis şi „prinţul negru", comandase acea Decima Flotiglia Mas[1], om cu ceva curaj, se spunea, fascist până-n vârful unghiilor, aderase bineînţeles la Republica de la Salò şi nu se înţelesese niciodată de ce în '45, când se împuşcau oameni fără probleme, el se descurcase şi continuase să-şi menţină aureola de luptător foarte pur, cu bereta pe-o ureche, cu puşca în bandulieră, cu pantaloni tipici acelei divizii, bufanţi la glezne, cu pulover pe gât, chiar dacă avea o faţă că dacă-l vedeai pe stradă îmbrăcat ca un contabil, nimeni n-ar fi dat un ban pe el.

Aşa că, în 1970, Borghese socotise că venise momentul pentru o lovitură de stat. Braggadocio era de părere că ar trebui să se ţină cont de faptul că Mussolini, dacă se voia readucerea lui din exil, urma să împlinească în curând optzeci şi şapte de ani şi nu puteai aştepta prea multe de la el, deoarece încă din '45 părea destul de încercat.

— Uneori mă înduioşez, zicea Braggadocio, pentru omul ăla, săracul, gândeşte-te, dacă, la o adică, se mai afla în Argentina, unde – chiar dacă nu putea să mănânce biftecurile alea uriaşe de pe-acolo din cauza ulcerului lui – putea cel puţin să privească pampa nemărginită (ce plăcere o mai fi şi asta, s-o priveşti timp de douăzeci şi cinci de ani), dar era şi mai rău dacă rămăsese în Vatican, s-ar fi putut

1. Unitate specială de submarine a marinei italiene.

bucura cel mult de o plimbare seara prin vreo grădiniță și de niște supe chioare servite de vreo călugăriță cu mustăți, și ideea de a fi pierdut, odată cu Italia, și amanta, și să nu-și mai poată îmbrățișa copiii, și poate că începea să nici nu-i mai meargă bine mintea, stând toată ziua în fotoliu și rumegând vechile glorii și văzând numai la televizor ce se petrecea acum în lume, în alb-negru, pe când mintea întunecată de vârstă, dar excitată de sifilis, îl purta iar la apariţiile-i triumfătoare din balconul de la Palazzo Venezia, la verile în care, cu bustul gol, treiera grâul, giugiulea copii cu mame ca niște lupoaice cărora le curgeau balele pe mâinile lui, sau la după-amiezile din Sala Mapamondului, unde servitorul Navarra îi introducea doamne fremătătoare iar el, descheindu-și doar șlițul de la pantalonii lui ca de cavalerist, le răsturna pe birou și dă-i, le însămânța în câteva secunde, și alea scoteau gemete ca de cățeluşe în rut murmurând ah, Ducele meu, Ducele meu... Și pe când el își amintea salivând, cu cocoşelul acum fleşcăit, câte unul îl tot bătea la cap cu ideea apropiatei resurecții – îmi vine-n minte bancul ăla, despre Hitler exilat și el în Argentina, pe care neonaziștii vor să-l convingă să revină în scenă pentru recucerirea lumii, el șovăie îndelung, pentru că vârsta și-a spus cuvântul chiar și în cazul lui, dar până la urmă se hotărăște și zice bine, dar de data asta... vom fi *răi,* nu?

În fine, continua Braggadocio, în 1970 totul te făcea să crezi că o lovitură de stat ar fi putut să reușească, în fruntea serviciilor se afla generalul Miceli, care era și el în loja P2, și la câțiva ani după aceea avea să devină deputat al Mișcării Sociale Italiene – și ia seama, suspectat și cercetat pentru afacerea Borghese, mai apoi scăpase cu bine și a murit în pace acum doi ani. Și am aflat din sursă sigură că, la doi ani după puciul lui Borghese, Miceli încă mai primise opt sute de mii de dolari de la Ambasada Americană, nu se știe de ce și pentru ce. Borghese putea deci să conteze pe un sprijin foarte puternic de la vârf și pe Gladio, pe veteranii falangiști ai războiului din Spania, pe mediile masonice, s-a spus și că intrase în joc Mafia, care după cum știi, intră totdeauna. Iar în umbră, obișnuitul Licio Gelli, care îi instiga pe carabinieri și alte autorități militare superioare, care acum mișunau de masoni. Stai și ascultă cu atenție povestea lui Licio Gelli, fiindcă e fundamentală pentru teza mea. Prin urmare, Gelli n-a negat niciodată asta, a făcut războiul din Spania, a fost în Republica Socială și a lucrat ca ofițer de legătură cu trupele SS; dar, în același timp, stabilea contacte cu partizanii și, după război, are legături cu CIA. De aceea un personaj de felul ăsta nu poate să nu aibă de-a face cu Gladio. Dar stai s-o vezi și pe-asta: în iulie 1942, ca inspector al Partidului Național Fascist, îi fusese încredințată sarcina să

transporte în Italia tezaurul regelui Petru al II-lea al Iugoslaviei, 60 de tone de lingouri de aur, 2 tone de monede antice, 6 milioane de dolari, 2 milioane de lire sterline, pe care SIM (Serviciul de Informații Militare) le rechiziționase. În 1947, tezaurul este în cele din urmă restituit, dar, la verificare, lipsesc 20 de tone de lingouri și se spune că Gelli le transferase în Argentina. Argentina, pricepi? În Argentina, Gelli are contacte amicale cu Perón, și nu doar atât, are și cu generali ca Videla, și primește din partea statului argentinian un pașaport diplomatic. Și cine-i amestecat în Argentina? Mâna lui dreaptă, Umberto Ortolani, care, între altele, are rol de legătură între Gelli și monseniorul Marcinkus. Și atunci? Atunci totul ne duce din nou în Argentina, unde se află Ducele și unde se pregătește întoarcerea lui și firește, e nevoie de bani și de-o bună organizare, și de sprijin local. Iată de ce Gelli este esențial pentru planul Borghese.

— Sigur că, dacă prezinți lucrurile așa, pare convingător...

— Și este. Asta nu-nseamnă că ceea ce Borghese înjghebase nu era o armată improvizată, în care, alături de bunicuți nostalgici (Borghese însuși avea acum peste șaizeci de ani) erau reprezentanți din diferite sectoare ale statului și până și unități ale gărzii forestiere, nu mă-ntreba de ce tocmai garda forestieră, poate cu toate despăduririle alea de după

război, nu mai avea nimic mai bun de făcut. Însă adunătura aceea ar fi putut realiza ceva sinistru. Din surse de la procesul ulterior rezultă că Licio Gelli trebuia să se ocupe de capturarea președintelui Republicii, care atunci era Saragat, iar un armator din Civitavecchia pusese la dispoziție propriile nave de comerț ca să transporte în insulele Lipari persoanele capturate de puciști. Și n-o să crezi cine era implicat în operațiune! Otto Skorzeny, cel care-l eliberase pe Mussolini în Gran Sasso în '43! Era încă în circulație, altul pe care epurările violente de după război nu-l atinseseră, având legături cu CIA și care ar fi trebuit să garanteze că SUA n-ar fi avut obiecții față de puci, cu condiția să ajungă la putere o juntă militară „democratică de centru". Gândește-te la ipocrizia formulei. Dar ceea ce anchetele ulterioare nu au scos niciodată la iveală este că Skorzeny rămăsese în mod evident în contact cu Mussolini, care-i datora destul de multe, și poate că urma să se ocupe de sosirea Ducelui din exil ca să ofere imaginea eroică de care puciștii aveau nevoie. În fine, tot puciul se clădea pe întoarcerea triumfală a lui Mussolini. Acum ascultă-mă bine: puciul fusese plănuit cu grijă încă din 1969, fii atent, anul măcelului din Piazza Fontana, cu siguranță deja gândit pentru a face să cadă toate bănuielile asupra stângii și să pregătească psihologic opinia publică pentru o reinstaurare a ordinii. Borghese planifica ocuparea

Ministerului de Interne, a Ministerului Apărării, a sediilor RAI, a mijloacelor de telecomunicații (radio și telefoane) și deportarea opozanților prezenți în parlament. Astea nu sunt fantezii de-ale mele, pentru că ulterior fost găsită o proclamație pe care Borghese ar fi trebuit s-o citească la radio și care spunea, aproximativ, că sosise, în sfârșit, cotitura politică așteptată, clasa care guvernase timp de douăzeci și cinci de ani adusese Italia pe buza prăpastiei economice și morale, forțele armate și forțele de ordine sprijineau luarea puterii de către pucișți. Italieni, ar fi trebuit să încheie Borghese, predând din nou în mâinile voastre gloriosul Tricolor, vă invităm să cântați imnul nostru de iubire care izbucnește din toate inimile, Trăiască Italia. Tipică retorică mussoliniană.

Între 7 și 8 decembrie (îmi amintea Braggadocio) se reuniseră la Roma câteva sute de conjurați, începuse să se distribuie arme și muniții, doi generali își luaseră pozițiile la Ministerul Apărării, un grup armat de forestieri se postase lângă sediile televiziunii RAI, la Milano se pregătea ocuparea Așezământului San Giovanni, bastionul tradițional al comuniștilor.

— Și deodată ce se-ntâmplă? Pe când întregul proiect părea că va fi încununat de succes și se putea spune că puciștii aveau Roma în mână, Borghese le comunică tuturor că operațiunea e suspendată. Avea

să se spună mai apoi că aparatele fidele ale statului se opuneau conjurației, dar în acest caz ar fi putut să-l aresteze pe Borghese cu o zi înainte, fără să aștepte ca Roma să se umple de pădurari în uniformă. În orice caz, afacerea este lichidată aproape fără zgomot, puciștii se împrăștie fără incidente, Borghese se refugiază în Spania, doar câțiva imbecili se lasă arestați, dar tuturor le sunt permise „detenții" în clinici private și câțiva dintre ei primesc în timpul internării vizita lui Miceli, care le promite protecție în schimbul tăcerii lor. Se desfășoară câteva anchete parlamentare despre care presa vorbește foarte puțin; mai mult, opinia publică ajunge să cunoască vag faptele doar la vreo trei luni după producerea lor. Ce anume s-a petrecut nu vreau să știu, ceea ce mă interesează este de ce un puci pregătit cu atâta grijă a fost anulat în decurs de câteva ore, transformând o acțiune așa de serioasă într-o farsă. De ce?

— Te-ntreb eu pe tine.

— S-ar părea că eu sunt singurul care s-a întrebat și bineînțeles că sunt singurul care a găsit și răspunsul, care-i clar ca lumina zilei: în acea noapte sosise știrea că Mussolini, poate deja prezent pe teritoriul național și gata să-și facă apariția în public, *murise* pe neașteptate – lucru care la vârsta lui, și zdruncinat cum fusese ca un colet poștal, nu-i deloc neverosimil. Puciul se dezumflă deoarece simbolul lui carismatic a dispărut, de data asta cu-adevărat,

după douăzeci și cinci de ani de la presupusa lui moarte.

Ochii lui Braggadocio străluceau, păreau că luminează șirurile de țeste care ne-nconjurau, mâinile-i tremurau, buzele i se acopereau de salivă albicioasă, mă apucase de umeri:

— Înțelegi, Colonna, asta-i reconstituirea pe care o dau eu faptelor!

— Dar dacă-mi amintesc eu bine, fusese totuși și un proces...

— Unul de operetă, cu Andreotti care conlucra ca să acopere totul, și au ajuns în pușcărie doar personaje de planul al doilea. Chestiunea e că tot ceea ce am știut noi era fals sau deformat, noi am trăit în această amăgire timp de douăzeci de ani câți au trecut de-atunci. Ți-am spus că niciodată nu trebuie să credem ceea ce ni se povestește...

— Și aici se încheie povestea ta...

— Ei, nu, începe alta și aș putea să nu dau doi bani pe ea, dacă ceea ce s-a petrecut ulterior n-ar fi fost consecința directă a dispariției lui Mussolini. Lipsind figura Ducelui, nici un fel de Gladio nu mai putea spera să cucerească puterea, în timp ce o invazie sovietică începea să devină tot mai îndepărtată, deoarece acum ne îndreptam încet-încet către destindere. Însă Gladio nu se dizolvă, ba chiar începe să devină cu adevărat operațională tocmai de la moartea lui Mussolini încolo.

— Cum aşa?

— Din moment ce nu se mai pune problema să instaleze o nouă putere răsturnând guvernul, Gladio se uneşte cu toate acele forţe oculte care încearcă să destabilizeze Italia ca să facă să devină insuportabilă ascensiunea forţelor de stânga şi să pregătească terenul pentru noi forme de represiune, toate sub semnul legalităţii. Îţi dai seama că înainte de puciul lui Borghese avuseseră loc puţine atentate, tip Piazza Fontana, şi abia în anul acela încep să se formeze Brigăzile Roşii, pentru ca în anii imediat următori masacrele să se ţină lanţ? 1973, atentat cu bombă la chestura din Milano, 1974, masacru în Piazza Loggia, la Brescia, în acelaşi an o bombă de mare putere explodează în trenul Italicus, pe ruta Roma-München, soldându-se cu 12 morţi şi 48 de răniţi, dar, fii atent, în trenul ăla ar fi trebuit să se afle Aldo Moro, doar că-l pierduse pentru că nişte funcţionari din minister îl puseseră să coboare în ultimul moment ca să semneze nişte documente urgente. Şi la zece ani după aceea, iată că o altă bombă e pusă în rapidul Napoli-Milano. Ca să nu mai spun de cazul Moro, căci nici acum nu ştim ce anume s-a întâmplat acolo. Şi asta nu e tot, în septembrie 1978, la o lună după ce e ales, moare în mod misterios noul papă Albino Luciani. Infarct sau apoplexie, s-a spus, dar atunci de ce din camera papei au fost făcute mai apoi să dispară obiectele sale personale, ochelarii, papucii,

niște însemnări și flaconul de Effortil pe care evident că bătrânul trebuia să-l ia din cauza hipotensiunii sale? De ce obiectele alea trebuiau să se facă nevăzute? Poate pentru că nu era verosimil ca pe un hipotensiv să-l lovească atacul ăla? De ce prima persoană importantă care a intrat imediat după aceea în cameră a fost cardinalul Villot? Tu o să spui că era firesc, era secretarul de stat, dar există cartea unui anume Yallop unde se dezvăluie diverse fapte: papa s-ar fi interesat de existența unei camarile ecleziastico-masonice din care ar fi făcut parte chiar Villot, monseniorul A.C., directorul adjunct de la ziarul *Osservatore Romano*, directorul de la Radio Vatican și, firește, Marcinkus, omniprezentul monsenior care făcea și desfăcea la IOR, adică la banca Vaticanului, care, după cum s-a descoperit mai apoi, înlesnea evaziunea fiscală și spălarea de bani și acoperea alte mașinațiuni obscure ale unor personaje ca Roberto Calvi și Michele Sindona – aceștia, ca să vezi, vor sfârși în anii următori unul spânzurat sub podul Black Friars din Londra, celălalt otrăvit în închisoare. Iar pe biroul lui Luciani fusese găsit un exemplar din săptămânalul *Il Mondo*, deschis la o anchetă privind operațiunile băncii vaticane. Yallop bănuiește de crimă șase persoane: pe Villot, pe cardinalul din Chicago, John Cody, pe Marcinkus, pe Sindona, pe Calvi și pe Licio Gelli, același maestru venerabil al Lojii P2. O să-mi spui că toate astea n-ar trebui să

aibă nici o legătură cu Gladio, dar, ca să vezi, multe dintre aceste personaje aveau de-a face cu celelalte urzeli, iar Vaticanul fusese implicat în salvarea și în găzduirea lui Mussolini. Poate că Luciani tocmai asta descoperise, chiar dacă trecuseră ceva ani de la moartea reală a Ducelui, și voia să curețe locul de gașca aceea care pregătea o lovitură de stat încă de la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial. Și mai adaug că, murind Luciani, afacerea trebuie să fi ajuns și în mâinile lui Ioan Paul al II-lea, care la trei ani după aceea e victima unui atentat organizat de Lupii Cenușii turci, acei Lupi Cenușii care, așa cum ți-am spus, erau afiliați la *stay-behind*-ul din țara aia... Papa îl iartă apoi pe atentator, acesta, mișcat, își ispășește pedeapsa în închisoare, dar, în fond, pontiful se sperie și nu se mai ocupă de povestea aia, asta și pentru că prea puțin îi pasă lui de Italia și pare mai preocupat să se lupte cu sectele protestante din Lumea a Treia. Așa că pe el îl lasă-n pace. Ți-ajung toate coincidențele astea?

— Dar nu cumva tendința asta a ta de a vedea comploturi peste tot te împinge să faci din țânțar armăsar?

— Eu? Păi sunt documente juridice, și le poți găsi dacă știi să le cauți prin arhive; atâta doar că pentru lumea obișnuită au fost făcute să scape printre o știre și alta. De pildă, afacerea Peteano. În mai 1972, aproape de Gorizia, carabinierii sunt înștiințați că

un FIAT 500 este abandonat pe o anumită stradă, cu două găuri de glonț în parbriz. Trei carabinieri sosesc la fața locului, încearcă să deschidă capota motorului și sunt uciși de o explozie. O vreme se crede că-i o acțiune a Brigăzilor Roșii, dar câțiva ani mai târziu, își face apariția un anume Vincenzo Vinciguerra. Auzi ce zice tipul: pentru o altă treabă obscură scăpase de arestare refugiindu-se în Spania, pe lângă rețeaua anticomunistă internațională, anume acea Aginter Press, iar aici, prin contactele pe care le stabilește cu un alt terorist de dreapta, Stefano Delle Chiaie, aderă la Avangarda Națională, apoi se pierde în Chile și în Argentina, dar în 1978, hotărăște, cinste lui, că toată lupta împotriva statului era lipsită de sens și se predă autorităților italiene. Reține, nu-și regreta faptele, continua să creadă că acționase corect făcând ceea ce făcuse până atunci, și-o să-ți spui: atunci de ce se predă? Eu spun că, din nevoie de publicitate, există asasini care se-ntorc la locul crimei, ucigași în serie care trimit indicii poliției pentru că doresc să fie prinși, altfel nu ajung pe prima pagină, iar acest Vinciguerra începe, din momentul ăla, să dea pe gură mărturisiri peste mărturisiri. Își asumă responsabilitatea atentatului de la Peteano și bagă în belea instituțiile Statului care, spune el, îl protejaseră. Abia în 1984, un judecător, Casson, descoperă că explozivul folosit la Peteano provenea de la un depozit de arme al Gladio, iar

lucrul care intrigă cel mai mult este că existența acelui depozit îi fusese dezvăluită – îți dau și-o mie dacă ghicești – de către Andreotti, care, prin urmare, știa, dar nu deschisese niciodată gura. Un expert care lucra pentru poliția italiană (și membru în organizația de extremă dreaptă Noua Ordine) ar fi produs o expertiză potrivit căreia explozivele folosite erau identice cu cele utilizate de Brigăzile Roșii, dar Casson demonstrase că explozivul era de fapt C-4, aflat în dotarea forțelor NATO. În fine, o intrigă de toată frumusețea, însă, după cum vezi, fie că era vorba de NATO sau de Brigăzi, la mijloc se afla tot Gladio. Atâta doar că cercetările arată și faptul că Noua Ordine colaborase cu serviciul secret al armatei italiene, SID, și înțelegi că dacă un serviciu secret militar face să sară-n aer trei carabinieri, n-o fi din ură față de Arma respectivă, ci pentru a arunca iar vina asupra militanților de extremă stângă. Îți scurtez povestea, după anchete și contra-anchete, Vinciguerra este condamnat pe viață și, din închisoare, continuă să facă dezvăluiri privind strategia aceasta a creării de tensiuni. Vorbește de masacrul de la Bologna (vezi că între un masacru și celălalt există legături și că nu-i vreo fantezie de-a mea) și spune că atentatul din Piazza Fontana din 1969 fusese planificat ca să-l oblige pe prim-ministrul de atunci, Mariano Rumor, să decreteze starea de urgență. Adăuga, de altfel, îți citesc:

„Nu se poate fugi de urmărire fără bani. Nu se poate fugi de poliție fără ajutor. Puteam să aleg calea pe care au urmat-o alții, să caut alte modalități de sprijin, să zicem în Argentina, pe lângă serviciile secrete. Puteam și să aleg calea lumii interlope. Însă nu mă atrage nici s-o fac pe colaboratorul serviciilor secrete, nici s-o fac pe delincventul. Deci ca să-mi regăsesc libertatea, aveam doar o alegere. Care era aceea de a mă preda. Și asta am făcut!". Este, evident, logica unui nebun exhibiționist, dar a unui nebun care are informații credibile. Și iată povestea mea, practic reconstituită: umbra lui Mussolini, dat drept mort, planează peste toate evenimentele care au avut loc în Italia din 1945 până astăzi, aș zice, iar moartea reală dezlănțuie perioada cea mai teribilă din istoria acestei țări, implicând organizațiile *stay-behind*, CIA, NATO, Gladio, P2, Mafia, serviciile, înaltele comandamente militare, miniștri ca Andreotti și președinți precum Cossiga, și firește că și o bună parte a organizațiilor teroriste de extremă stângă, infiltrate cum trebuie și manevrate. Ca să nu mai spun că Moro a fost răpit și asasinat pentru că știa ceva și putea să vorbească. Și dacă vrei, mai adaugă la acestea și cazuri de crimă mai mărunte, care aparent nu aveau nici o încărcătură politică...

— Da, fiara din strada san Gregorio, săpunăreasa, monstrul din via Salaria...

— Nu fi sarcastic, poate că aceste prime cazuri de după război nu, dar pentru tot restul e mai economic, cum se spune, să vedem o singură istorie dominată de o singură figură virtuală care părea că dirijează traficul din balconul de la Palazzo Venezia, chiar dacă nimeni nu-l vedea. Scheletele, şi-i arăta cu degetul pe oaspeţii tăcuţi din jurul nostru, pot să iasă mereu noaptea şi să-şi pună în scenă dansul lor macabru. Sunt mai multe lucruri în cer şi pe pământ et cetera, et cetera, ştii asta. Dar sigur e că, odată dispărută ameninţarea sovietică, Gladio a fost trecută oficial pe linie moartă şi atât Cossiga, cât şi Andreotti au vorbit despre ea ca să exorcizeze acest spectru, ca s-o prezinte ca pe un lucru normal, făcut cu consimţământul autorităţilor de o comunitate compusă din patrioţi, precum Carboneria din vremurile apuse. Dar s-a terminat oare totul cu adevărat sau unele grupări mai dure continuă să lucreze din umbră? Cred că o să mai vedem noi multe.

Se uitase în jur, supărat:

— Dar acum e mai bine să plecăm, nu-mi place grupul ăla de japonezi care intră acum. Spionii orientali sunt peste tot, acum e în joc şi China, şi apoi înţeleg toate limbile.

În timp ce ieşeam şi reîncepeam să respir ca lumea în aerul de afară, îl întrebasem:

— Dar ai verificat bine totul?

— Am vorbit cu persoane care sunt la curent cu multe lucruri şi i-am cerut un sfat şi colegului nostru, Lucidi. Poate nu ştii, dar e în legătură cu serviciile.

— Ştiu, ştiu. Dar ai încredere în el?

— E om obişnuit să-şi ţină gura, nu-ţi face griji. Îmi mai trebuie câteva zile ca să adun alte probe incontestabile; incontestabile, îţi zic, şi apoi mă duc la Simei şi-i prezint datele investigaţiei mele. Douăsprezece episoade pentru douăsprezece numere zero.

În seara aceea, pentru a uita de oasele de la San Bernardino, o dusesem pe Maia la un restaurant ca să cinăm la lumina lumânărilor. Nu-i povestisem, firește, despre Gladio, evitasem să comand feluri care ar fi presupus să dezosez ceva şi acum ieşeam încet din coşmarul acelei după-amiezi.

XVI

Sâmbătă, 6 iunie

Braggadocio își luase apoi câteva zile libere ca să-și pună la punct descoperirile și joi a stat închis în biroul lui Simei toată dimineața. Ieșise de-acolo pe la 11, împreună cu Simei, care-i recomanda:

— Mai controlează o dată bine chestia aia, te rog, vreau să merg la sigur.

— Nu vă îndoiți, îi răspundea Braggadocio, care emana bună dispoziție și optimism. Mă văd astă-seară cu cineva în care am încredere și fac o ultimă verificare.

În rest, toată redacția era ocupată să contureze paginile de rutină ale primului număr zero: sportul, jocurile de la Palatino, câteva scrisori de dezmințire, horoscoapele și rubrica decese.

— Dar oricâte am inventa noi, zisese la un moment dat Costanza, aflați că nu reușim să umplem douăzeci și patru de pagini. Ne trebuie și alte știri.

— Bine, zisese Simei, dă și dumneata o mână de ajutor, Colonna, fii bun.

— Nu-i nevoie să inventăm știri, remarcasem eu, e suficient să le reciclăm.

— Cum?

— Lumea are memorie scurtă. Ca să luăm un exemplu absurd, toți ar trebui să știe că Iuliu Cezar a fost asasinat la Idele lui Marte, dar ideile sunt confuze. Se caută o carte englezească recentă în care se revizitează istoria lui Cezar, deci e de ajuns un titlu de senzație, *Răsunătoare descoperire a istoricilor de la Cambridge. Cezar a fost cu adevărat asasinat la Idele lui Marte,* se repovestește totul, și ai un articol extrem de satisfăcător. Acuma, cu povestea lui Cezar am exagerat, se-nțelege, dar dacă e vorba de afacerea cu Pio Albergo Trivulzio, iată că poate ieși o bucată despre analogiile cu povestea de la Banca Romana. E o întâmplare de la sfârșitul secolului al XIX-lea și n-are nici o legătură cu scandalurile actuale, dar scandalurile seamănă între ele, e suficient să faci aluzie la diverse zvonuri și relatezi întâmplarea de la Banca Romana ca și cum ar fi avut loc ieri. Cred că Lucidi ar ști să scoată de aici ceva bun:

— Excelent, a zis Simei. Ce mai e, Cambria?

— Văd o știre de agenție, încă o Fecioară a început să plângă într-un sătuc din Sud.

— Splendid, scoți de-acolo un articol de senzație!

— Ceva despre caracterul recurent al superstițiilor...

— Deloc! Nu suntem buletinul de știri al asociației atei și raționaliști. Lumea vrea miracole, nu scepticism gen *radical chic*. Să povestești un miracol nu-nseamnă nicidecum să te compromiți spunând că ziarul crede în el. Se relatează faptul sau se spune că cineva a asistat la respectivul fapt. Dacă însă Fecioarele plâng sau nu de-adevăratelea, asta nu e treaba noastră. Concluziile trebuie să le tragă cititorul, iar dacă e credincios, o să creadă. Titlu pe mai multe coloane.

Toți s-au apucat cu sârg de lucru. Am trecut pe lângă masa Maiei, care era foarte concentrată pe anunțurile de la rubrica decese, și i-am zis:

— Și nu uita, familia neconsolată...

— Și prietenul Filiberto se alătură copleșit de emoție scumpei Matilde și preaiubiților Mario și Serena, a răspuns ea.

— Mai bine Gessica cu *g* sau Samanta fără *h*. Am schițat un zâmbet de încurajare și am șters-o.

Am petrecut seara cu Maia izbutind, cum se-ntâmpla uneori, să transform în alcov vizuina aia ticsită de teancuri de cărți ca niște turnuri instabile.

Printre vrafuri erau multe discuri, din alea cu muzică clasică, de vinil, moștenire de la bunici. Uneori stăteam îndelung culcați și ascultam. În seara

aceea Maia pusese *Simfonia a VII-a* de Beethoven şi, cu ochii umezi, îmi povestea că, încă din adolescenţă, îi venea să plângă la partea a doua.

— A început când aveam şaisprezece ani: eram fără bani şi datorită unui tip care mă cunoştea, mă strecurasem gratis la galerie, numai că nu aveam loc, aşa că mă ghemuisem pe trepte şi, uşor-uşor, aproape că mă întinsesem pe jos. Lemnul era tare, dar nu-mi dădeam seama de asta. Iar la partea a doua m-am gândit că mi-aş fi dorit să mor aşa, acolo, şi-am început să plâng. Eram cam nebună. Dar am continuat să plâng şi mai târziu, când mi-a venit mintea la cap.

Eu nu plânsesem niciodată ascultând muzică, dar acum mă-nduioşa faptul că ea făcea asta. După câteva minute de tăcere, Maia a zis:

— El, în schimb, era un nătărău. Care el? Păi Schumann, mi-a zis Maia, de parcă eu eram cel cu mintea aiurea. Autismul ei, ca de obicei.

— Schumann un nătărău?

— Păi da, multă efuziune romantică, şi e de-nţeles, dată fiind epoca, numai că la el toate-s chestii scoase doar din minte, nu din suflet. Şi tot storcându-şi mintea, a înnebunit. Înţeleg de ce soţia lui s-a îndrăgostit mai apoi de Brahms. Alt timbru, altă muzică, şi *bon vivant*. Dar vezi, nu spun acuma că Robert era chiar aşa de rău, îmi dau seama că avea talent, nu era unul dintre tromboniştii ăia mari.

— Care trombonişti?

— Păi, gălăgiosul ăla de Liszt sau gâlgâitorul ăla de Rahmaninov, ăia chiar că scriau muzică proastă, toate numai chestii de efect, ca să facă bani, concert pentru nătângi în do major, lucruri dintr-astea. Dacă te duci şi cauţi, n-o să găseşti discurile lor în vraful ăla. Le-am aruncat. Nişte braţe de muncă mai utile în agricultură.

— Dar cine-i mai bun decât Liszt, după tine?

— Păi Satie, nu?

— Totuşi pe muzica lui Satie nu plângi, nu?

— Sigur că nu, nici n-ar fi vrut, plâng doar la partea a doua din *Simfonia a VII-a*. Apoi, după o pauză: De când eram adolescentă încoace mai plâng şi la câte ceva de Chopin. Sigur că nu pe concerte.

— De ce pe concerte nu?

— Pentru că dacă-l luai de la pian şi-i dădeai pe mână o orchestră, nu se mai regăsea. Compunea muzică de pian pentru coarde, alămuri şi timpane. Şi-apoi ai văzut filmul ăla cu Cornel Wilde în care Chopin împroşca un strop de sânge pe claviatură? Dacă ar fi dirijat o orchestră, ce-avea să facă, să-l împroaşte cu sânge pe primul violonist?

Maia nu înceta să mă uimească, chiar şi când credeam că o cunosc bine. Cu ea alături, aş fi învăţat prin urmare chiar şi să înţeleg muzica. În felul ei, cel puţin.

A fost ultima seară fericită. Ieri m-am trezit târziu și am ajuns la redacție doar spre prânz. Abia intrat, am văzut oameni în uniforme care scotoceau în sertarele lui Braggadocio, iar un ins în civil tocmai îi interoga pe cei prezenți. Simei era în ușa biroului său, pământiu la față.

Cambria s-a apropiat de mine vorbindu-mi în șoaptă, ca și cum mi-ar fi comunicat un secret:

— L-au omorât pe Braggadocio.

— Ce? Pe Braggadocio? Cum?

— Azi-dimineață la șase, un paznic de noapte care se întorcea acasă pe bicicletă a văzut un cadavru întins cu fața-n jos, cu o rană-n spinare. La ora aia i-a trebuit ceva timp ca să găsească un bar deschis și să telefoneze la spital și la poliție. O lovitură de cuțit, a stabilit imediat medicul legist, una singură, însă dată cu putere. N-au lăsat cuțitul implântat în el.

— Dar unde?

— Într-o fundătură, lângă via Torino, cum îi zice...? Cred că Bagnara sau Bagnera.

Tipul în civil s-a apropiat de mine, au urmat prezentări rapide, era un inspector de la siguranța publică, și m-a întrebat când îl văzusem pe Braggadocio ultima dată.

— Aici în birou, ieri, am răspuns, după cum cred că l-au văzut toți colegii mei. Pe urmă mi se pare că a plecat singur, cu puțin înaintea celorlalți.

M-a întrebat, ca pe toți ceilalți, îmi închipui, cum anume îmi petrecusem seara. Am spus că la cină cu o prietenă și pe urmă, imediat, la culcare. Evident că nu aveam un alibi, dar se pare că nu-l avea nici unul dintre cei prezenți, iar inspectorul nu mi s-a părut cine știe ce îngrijorat. Era doar o întrebare, cum se spune în filmele polițiste de la televizor, de rutină.

Voia mai degrabă să afle dacă mi se părea că Braggadocio avea dușmani, dacă în calitatea sa de ziarist urmărea vreo pistă periculoasă. Ce-ar fi fost să m-apuc să mă destăinui lui, nu era vorba că voiam să păstrez tăcerea, dar începeam să înțeleg că dacă cineva îl eliminase pe Braggadocio, trebuie să fi fost pe urmele investigației lui, și am avut brusc impresia că, dacă aș fi arătat că știu ceva despre ea, cineva avea să creadă că era folositor să mă elimine și pe mine. Nu trebuie să vorbesc nici măcar cu poliția, îmi spuneam, Braggadocio nu mi-a zis oare că în poveștile lui erau implicați toți, până și garda forestieră? Și dacă până mai ieri credeam că e un mitoman, moartea lui îi garanta acum o anume credibilitate.

Transpiram, însă inspectorul nu și-a dat seama sau a pus-o pe seama emoției de moment.

— Nu știu, i-am spus, ce anume făcea cu exactitate Braggadocio zilele astea, probabil o să vă poată spune domnul Simei, el e cel care împarte sarcini în

privința articolelor. Parcă-mi amintesc că tocmai se ocupa de un reportaj despre prostituție, nu știu dacă pista asta vă poate fi de folos.

— Vom vedea, a zis inspectorul, și s-a dus să-i pună întrebări Maiei, care plângea. Nu-l plăcea, îmi spuneam eu, dar un mort asasinat e un mort asasinat, biata de ea. Mi se făcuse milă nu de Braggadocio, ci de ea, care cu siguranță se simțea vinovată, fiindcă-l vorbise de rău.

În momentul ăla Simei mi-a făcut semn să intru în biroul lui.

— Colonna, mi-a zis el, așezându-se la masa de scris cu mâinile tremurânde, dumneata știi cu ce anume se ocupa Braggadocio.

— Știu și nu știu, îmi vorbise el în treacăt despre ceva, dar nu sunt sigur că...

— N-o face pe niznaiul, Colonna, dumneata ai înțeles foarte bine că Braggadocio a fost înjunghiat pentru că se pregătea să dezvăluie niște lucruri. Nici acum nu știu care erau adevărate și pe care le inventase el, dar e sigur că, dacă ancheta lui urmărea o sută de lucruri, în ce privește cel puțin unul nimerise bine și din cauza asta a fost redus la tăcere. Însă cum ieri mi-a spus și mie povestea lui, știu și eu lucrul ăla, chiar dacă nu știu care dintre ele este. Și fiindcă mi-a spus că ți se destăinuise dumitale, știi și dumneata. Deci suntem amândoi în pericol. Și, ca și cum

asta n-ar fi de-ajuns, acum două ore comandorul Vimercate a primit un telefon. Nu mi-a spus de la cine, nici ce anume i-au comunicat; însă Vimercate a stabilit că întreaga afacere cu *Mâine* a devenit periculoasă și pentru el, și a hotărât să lichideze treaba. Mi-a și trimis salariile cuvenite redactorilor, au de primit un plic cu salariul pe două luni, alături de cuvinte sincere de rămas-bun. Erau cu toții oameni fără contract, deci nu pot protesta. Vimercate nu știa că și dumneata ai fi în pericol, dar cred că ți-e greu să te duci pe-aici să-ți fluturi cecul, așa că-l rup, am un fond de casă și pentru dumneata am pus în plic cele două salarii în bani lichizi. Până mâine birourile astea vor fi demontate. Cât despre noi doi, să uităm pactul nostru, însărcinarea dumitale, cartea pe care ar fi trebuit s-o scrii. *Mâine* moare: chiar astăzi. Însă, chiar dacă ziarul dispare, dumneata și cu mine continuăm să știm prea multe.

— Dar cred că Braggadocio vorbise despre asta și cu Lucidi...

— Prin urmare, n-a înțeles chiar nimic. Ăla a fost ghinionul lui. Lucidi a mirosit faptul că defunctul nostru prieten învârtea ceva periculos și s-a dus imediat să raporteze... cui? Nu știu, dar cu siguranță cuiva care a hotărât că Braggadocio știa prea multe. Nimeni nu-i va face rău lui Lucidi, el se află de cealaltă parte a baricadei. Dar nouă amândorura poate că da. Îți spun ce anume am eu de gând să

fac. Imediat ce poliția iese pe ușă, pun într-o pungă restul de bani din casă, mă reped la gară și iau primul tren către Lugano. Fără bagaj. Acolo cunosc un tip care poate schimba datele de stare civilă ale oricui, nume nou, pașaport nou, domiciliu nou, o să vedem unde. Dispar înainte ca asasinii lui Braggadocio să mă poată găsi. Sper să mă mișc mai repede decât ei. Iar lui Vimercate i-am cerut să-mi pună banii pe care mi-i datorează într-un cont în dolari la Credit Suisse. Cât despre dumneata, nu știu ce anume să te sfătuiesc, dar primul lucru pe care ar trebui să-l faci ar fi să te închizi în casă și să nu pierzi vremea pe străzi. Pe urmă o să găsești o modalitate să dispari undeva, eu aș alege o țară din Est, unde nu a existat niciodată vreun *stay-behind.*

— Dar dumneavoastră credeți că toate astea vin dinspre *stay-behind*? E ceva de domeniul public. Sau din cauza afacerii Mussolini? E o treabă grotescă în care n-ar crede nimeni.

— Dar Vaticanul? Chiar dacă povestea n-ar fi adevărată, ar ajunge în ziare faptul că Biserica a acoperit fuga Ducelui în '45 și că i-a dat adăpost timp de aproape cincizeci de ani. Cu toate neplăcerile pe care le au deja pe-acolo cu Sindona, Calvi, Marcinkus și așa mai departe, înainte ca ei s-apuce să demonstreze că treaba cu Mussolini e o nerozie, scandalul s-ar extinde în toată presa internațională. Nu te încrede în nimeni, Colonna, închide-te în casă

cel puțin în noaptea asta, apoi gândește-te cum să te topești. Poți s-o scoți la capăt timp de câteva luni, iar dacă te duci, zic și eu așa, în România, pe-acolo traiul nu costă mai nimic și cu cele douăsprezece milioane pe care le ai în plicul ăsta o s-o domnești o bună bucată de timp, apoi vezi dumneata. La revedere, Colonna, îmi pare rău că lucrurile au ieșit așa, e ca în bancul ăla al Maiei noastre despre cowboy-ul din Abilene: păcat, am pierdut și noi, ce să-i faci. Acum dă-mi voie, te rog, să-mi pregătesc plecarea imediat ce polițiștii or să se care.

Voiam să dispar imediat, dar blestematul ăla de inspector continuase să ne interogheze pe toți fără să obțină nimic și, între timp, se făcuse seară.

Am trecut pe lângă masa lui Lucidi, care tocmai își deschidea plicul.

— Ai fost răsplătit cum trebuie? l-am întrebat, iar el bineînțeles că a priceput la ce făceam aluzie.

M-a privit de jos în sus și s-a mulțumit să mă întrebe:

— Dar dumitale ce-ți povestise Braggadocio?

— Știu că urmărea o pistă, dar n-a vrut niciodată să-mi spună care.

— Zău? a comentat el. Amărâtul de el, cine știe ce-o mai fi născocit. Apoi s-a întors cu spatele la mine.

De îndată ce inspectorul mi-a îngăduit să plec cu obișnuita recomandare de a rămâne în continuare la dispoziție, i-am șoptit Maiei:

— Du-te acasă și așteaptă vești de la mine, dar nu cred c-o să-ți telefonez mai devreme de mâine dimineață.

M-a privit terorizată:

— Dar tu ce amestec ai?

— Nimic, n-am nici un amestec, ce-ți trece prin cap, dar sunt tulburat, e firesc.

— Dar ce anume se-ntâmplă? Mi-au dat un plic cu un cec și cu multe mulțumiri pentru prețioasa mea colaborare.

— Ziarul se-nchide, îți explic eu mai târziu.

— Dar de ce nu-mi explici acum?

— Mâine jur că-ți spun totul. Stai liniștită acasă. Te rog, ascultă ce-ți spun.

M-a ascultat, cu ochi întrebători și scăldați în lacrimi. Iar eu am plecat fără să mai spun altceva.

Mi-am petrecut seara acasă, fără să mănânc, golind o jumătate de sticlă de whisky și gândindu-mă ce anume aș fi putut să fac. Apoi, epuizat, am luat un Stilnox și am adormit.

Iar azi-dimineață nu curgea apă la robinet.

XVII

Sâmbătă, 6 iunie, ora 12

Asta-i. Acum am reconstituit totul. Încerc să-mi adun ideile. Cine sunt „ei"? Simei a spus-o, Braggadocio pusese la un loc, pe drept sau pe nedrept, un număr de fapte. Care dintre faptele astea putea să neliniştească pe cineva? Povestea cu Mussolini? Iar în cazul ăsta, cine se simţea cu musca pe căciulă? Vaticanul, unii complotişti din puciul lui Borghese care ocupau şi acum poziţii la vârf în stat (deşi, după mai bine de douăzeci de ani, pesemne că erau cu toţii morţi), serviciile (şi care anume?)? Sau poate că nu, poate era vorba de vreo javră bătrână care trăia din spaime şi nostalgii şi pusese totul la cale de unul singur, poate chiar amuzându-se să-l ameninţe până şi pe Vimercate, de parcă ar fi avut în spate, ce ştiu eu, Sacra Corona Unita[1]. Un nebun, prin urmare, dar dacă un nebun umblă să te elimine, e tot atât de periculos ca şi un om

1. Temută organizaţie de tip mafiot acţionând în regiunea Puglia.

cu judecată, ba încă și mai și. De pildă, fie „ei", fie nebunul singur, cineva tot a intrat în casa mea azi-noapte. Și dacă a intrat o dată, ar putea să intre și a doua oară. Așa că eu n-ar mai trebui să stau aici. Dar oare nebunul ăsta sau acești „ei" sunt siguri că eu aș ști ceva cu-adevărat? Braggadocio i-a spus ceva despre mine lui Lucidi? După câte se pare, nu, sau nu tot, judecând după ultimul meu schimb de replici cu spionul ăla. Dar pot eu să mă consider în siguranță? Bineînțeles că nu. Să fug în România e complicat, poate o fi mai bine să aștept evenimentele, măcar să citesc ce vor spune ziarele de mâine. Dacă, la o adică, nu vorbesc de uciderea lui Braggadocio, atunci lucrurile stau mai rău decât sper eu, înseamnă că cineva încearcă să facă să treacă totul sub tăcere. Însă cu siguranță trebuie să mă ascund cel puțin pentru un timp. Unde, dat fiind că ar fi periculos până și să scot nasul pe-afară?

M-am gândit la Maia și la refugiul de la Orta. Legătura mea cu Maia a trecut neremarcată, așa cred, iar ea n-ar trebui să fie sub observație. Ea nu, dar telefonul meu da, deci nu-i pot telefona de acasă, iar ca să telefonez de afară, trebuie să ies.

Mi-am amintit că din curtea interioară se intră prin toalete în barul din colț. Și mi-am mai amintit că în fundul curții există o ușă de fier închisă de zeci de ani. Lucrul ăsta mi-l spusese proprietarul casei când îmi dăduse cheile apartamentului. Împreună cu cea de la poarta de jos și de la ușa de pe palier mai era una, veche și ruginită: „N-o să vă servească la nimic", zisese proprietarul zâmbind, „dar de cincizeci de ani fiecare

chiriaş are câte una. Vedeţi, în timpul războiului aici nu aveam adăpost antiaerian şi exista unul destul de bun în casa de vizavi, aia care dă în strada Quarto dei Mille, paralelă cu a noastră. Atunci fusese deschisă o trecere în fundul curţii pentru ca familiile să poată ajunge repede la adăpost în caz de alarmă. Uşa rămânea închisă şi de o parte, şi de cealaltă, dar fiecare dintre chiriaşii noştri avea o cheie, care, după cum vedeţi, în aproape cincizeci de ani a ruginit. Nu cred că vă va folosi vreodată, dar în fond uşa aia rămâne o cale bună de fugă în caz de incendiu. Dacă doriţi, aruncaţi-o într-un sertar şi uitaţi de ea".

Iată deci ce trebuia să fac. Am coborât în curte, am intrat în bar prin spate, patronul mă cunoaşte, o mai făcusem şi cu alte ocazii. M-am uitat în jur, de dimineaţă nu era aproape nimeni acolo, o pereche de bătrâni aşezaţi la o măsuţă cu două cappuccino şi două cornuri în faţă, nu păreau agenţi secreţi. Am comandat o cafea dublă, trebuia să mă trezesc totuşi, şi am intrat în cabina telefonică.

Maia mi-a răspuns imediat foarte alarmată şi i-am spus să tacă şi să mă asculte.

— Deci fii atentă şi nu întreba nimic. Pune repede într-o geantă nişte lucruri pentru câteva zile la Orta, apoi ia-ţi maşina. În spatele casei mele, în strada Quarto dei Mille, nu ştiu exact la ce număr, trebuie să fie o poartă, mai mult sau mai puţin în dreptul casei mele. S-ar putea să fie deschisă, cred că dă într-o curte unde-i un magazin de nu ştiu ce articole. Poţi să intri sau poţi să aştepţi afară. Potriveşte-ţi ceasul după al meu,

ar trebui să ajungi într-un sfert de oră, să facem în așa fel încât să ne întâlnim acolo exact peste o oră. Dacă poarta e închisă, eu o să fiu afară să te aștept, dar vino la timp pentru că nu vreau să stau în stradă prea mult. Te rog nu întreba nimic. Ia geanta, urcă în mașină, calculează-ți bine timpul și vino încoace. Pe urmă o să-ți spun tot. N-ar trebui să te urmărească nimeni, dar pentru orice eventualitate, uită-te-n oglinda retrovizoare și dacă ți se pare că cineva se ține după tine, folosește-ți imaginația, fă niște ocoluri absurde, fă să ți se piardă urma, e greu cât timp ești pe canale, dar pe urmă ai atâtea posibilități ca să cotești brusc, fie și trecând pe roșu așa încât ceilalți să fie nevoiți să oprească. Mă bizui pe tine, iubito.

Maia ar fi putut să se-apuce de jafuri armate, pentru că a lucrat la perfecție, exact la ora convenită intrase pe poartă, încordată, dar satisfăcută.

Am sărit în mașină, i-am spus unde să întoarcă astfel încât să ajungă cât mai repede la bulevardul Certosa, de-acolo știa singură cum să intre pe autostrada spre Novara și cunoștea mai bine decât mine breteaua către Orta.

N-am vorbit aproape deloc tot drumul. Ajunși la căsuța ei, i-am spus că, odată ce ar fi aflat ce urma să-i povestesc, se expunea unor riscuri. N-ar fi preferat să-mi acorde încredere și să nu afle nimic? Da' de unde, nici vorbă de așa ceva:

— Scuză-mă, a zis, încă nu știu de cine sau de ce ți-e frică, dar, ori nu știe nimeni că suntem împreună și

atunci nu există nici un risc, ori o să afle, şi atunci vor fi convinşi că acum ştiu. Scuipă tot, altfel cum o să mă gândesc la ceea ce te gândeşti tu?

Îndrăzneaţă. A trebuit să-i povestesc totul, în fond era carne din carnea mea, după cum spune Cartea.

XVIII

Joi, 11 iunie

În ultimele zile mă baricadasem în casă şi-mi era teamă să ies.

— Ei, hai, îmi spunea Maia, aici nu te cunoaşte nimeni, iar ăia de care te temi, oricine ar fi ei, nu ştiu că eşti aici...

— Nu contează, răspundeam eu, nu se ştie niciodată.

Maia a început să mă îngrijească ca pe un bolnav, mi-a dat nişte anxiolitice, mă mângâia pe ceafă când şedeam la fereastră uitându-mă spre lac.

Duminică dimineaţă, Maia se dusese imediat să cumpere ziarele. Uciderea lui Braggadocio era la fapt divers, fără să i se acorde prea multă importanţă: asasinarea unui ziarist, probabil tocmai făcea cercetări asupra circuitului prostituţiei şi fusese pedepsit de vreun proxenet.

Părea că acceptaseră ideea respectivă, în urma declaraţiilor mele şi poate la o indicaţie a lui Simei. Sigur că nu se mai gândeau la noi, redactorii, şi nici

măcar nu-şi dăduseră seama că eu şi Simei dispăruserăm. Pe de altă parte, dacă se întorseseră la birou, îl găsiseră gol, iar inspectorul ăla nici măcar nu-şi notase adresele noastre. Fler de adevărat Maigret. Dar nu cred că-şi făcea griji în privinţa noastră. Pista prostituţiei era cea mai comodă, chestie de rutină. Fireşte, Costanza ar fi putut să spună că de doamnele acelea se ocupa el, dar probabil se convinsese până la urmă că moartea lui Braggadocio avea de-a face, într-un fel sau altul, cu zona aia şi începuse să se teamă şi pentru el însuşi. Aşa că era mut ca un peşte.

În ziua următoare, Braggadocio dispăruse şi de la fapte diverse. Poliţia probabil că nu ducea lipsă de cazuri de felul ăsta, iar mortul era doar un ziarist de mâna a şaptea. *Round up the usual suspects*[1] şi aşa mai departe.

În amurg, priveam posomorât lacul ce se întuneca. Insula San Giulio, aşa de scânteietoare în soare, răsărea acum din ape precum insula morţilor a lui Böcklin[2].

Atunci Maia a hotărât să mă zgâlţâie serios şi să mă ducă să facem o plimbare pe Sacro Monte. Nu-l cunoşteam, este un şir de capele care se caţără pe un deal şi în ele se deschid nişte diorame mistice cu statui policrome în mărime naturală, îngeri radioşi, dar mai ales scene din viaţa sfântului Francisc. Vai mie, într-o mamă

1. Ridică-i pe suspecţii obişnuiţi (în engl., în orig.) – replică din filmul *Casablanca*.
2. Arnold Böcklin (1827-1901), pictor simbolist elveţian.

care îmbrățișa o făptură suferindă vedeam victimele vreunui atentat de demult, într-o adunare solemnă cu un papă, cu diferiți cardinali și capucini mohorâți ghiceam un conciliu al băncii vaticane care plănuia capturarea mea, și n-ajungeau toate culorile acelea și celelalte pioase lucrări de ceramică pentru a mă face să mă gândesc la împărăția cerurilor: totul părea alegorie, mascată în mod perfid, a unor puteri infernale care urzeau în umbră. Îmi închipuiam că noaptea figurile alea căpătau înfățișări de schelete (ce anume este, la urma urmei, trupul trandafiriu al unui înger decât un veșmânt mincinos care ascunde un schelet, fie el și ceresc?) și că luau parte la dansul macabru de la San Bernardino alle Ossa.

Într-adevăr, nu credeam să fiu așa de temător și mă rușinam să mă vadă Maia în starea aceea (uite, îmi ziceam, acum o să mă lase și ea), însă vedeam mereu în fața ochilor imaginea lui Braggadocio zăcând pe burtă în via Bagnera.

Speram când și când că, printr-o neașteptată fantă în spațiu-timp (cum spunea Vonnegut? un pliu), în via Bagnera s-ar fi materializat în timpul nopții Boggia, ucigașul de acum o sută de ani, și se debarasase de intrusul acela. Dar asta nu explica telefonul dat lui Vimercate, și ăsta era argumentul pe care i-l aduceam Maiei când îmi sugera că poate fusese vorba de o crimă de trei parale, se înțelegea de la prima vedere că Braggadocio era o spurcăciune, odihnească-se în pace, și poate că se apucase să stoarcă bani de la vreuna din alea, și de aici răzbunarea peștelui ei, un lucru discret,

din alea despre care se spune că *de minimis non curat praetor.*

— Da, repetam eu, dar un peşte nu telefonează unui editor ca să-l facă să-nchidă un ziar!

— Dar cine-ţi spune că Vimercate a primit cu-adevărat telefonul ăla? Poate se căise că a pus pe roate afacerea aia care-l costa prea mult şi imediat ce a aflat de moartea unuia dintre redactori, s-a folosit de pretextul ăsta ca să lichideze *Mâine,* plătind două luni de salarii, în loc de un an... Sau: îmi spuseseşi că el voia *Mâine* ca să vină cineva să-i spună încetează şi te lăsăm să intri în salonul care-ţi place. Ei bine, să presupunem că un individ ca Lucidi a făcut să ajungă acolo sus, în salonul cu pricina, ştirea că *Mâine* era pe cale să publice o investigaţie menită să creeze neplăceri, ăia îi telefonează lui Vimercate şi-i zic bine, renunţă la prăpăditul ăla de ziar şi eşti admis în club. Pe urmă Braggadocio este ucis independent de asta, fie şi de nebunul obişnuit, şi ai eliminat problema telefonului dat lui Vimercate.

— Păi n-am eliminat nebunul. La urma urmelor, cine a intrat noaptea în casa mea?

— Asta-i o poveste pe care mi-ai spus-o tu. Cum de eşti sigur că a intrat cineva?

— Şi atunci cine a închis apa?

— Stai o clipă şi ascultă. N-ai o femeie care vine să-ţi facă curăţenie?

— Numai o dată pe săptămână.

— Ei bine, când a venit ultima dată?

— Vine întotdeauna vinerea după-amiază. Apropo, era ziua în care am aflat noi de Braggadocio.

— Păi şi-atunci? Nu s-ar putea să fi închis ea apa, tocmai pentru că o deranja duşul ăla care picura?

— Păi eu în seara aia de vineri am luat un pahar de apă ca să înghit somniferul...

— Tu oi fi luat o jumătate de pahar, căci ţi-ajungea. Chiar şi cu apa închisă, ceva tot mai rămâne pe ţeavă şi tu pur şi simplu nu-ţi dăduseşi seama că aia era ultima apă care curgea de la robinetul tău. Mai băuseşi altă apă în seara aia?

— Nu, nici măcar n-am cinat, am scurs doar o jumătate de sticlă de whisky.

— Vezi? Nu spun că eşti paranoic, dar având în cap ideea că Braggadocio a murit asasinat şi cu ceea ce ţi-a mai spus Simei, tu te-ai gândit imediat că cineva ţi-a intrat în casă noaptea. Şi iată că nu, de fapt fusese femeia după-amiază.

— Dar pe Braggadocio l-au omorât pe bune!

— Am văzut că asta ar putea fi o altă poveste. Deci e posibil ca nimeni să nu se ocupe de tine.

Am petrecut ultimele patru zile scormonind cu mintea, clădind şi dărâmând ipoteze, eu tot mai mohorât, Maia tot timpul amabilă, umblând neobosită încolo şi-ncoace între casă şi sat ca să-mi facă rost de provizii proaspete şi de sticlele de whisky, din care până acum golisem deja trei. Am făcut de două ori dragoste, dar eu am făcut-o cu furie, de parc-aş fi vrut să mă descarc, fără să reuşesc să simt plăcere. Şi totuşi simţeam c-o iubesc tot mai mult pe făptura aia care din pitulice se transformase în lupoaică credincioasă, gata să-l muşte pe cel ce-ar fi vrut să-mi facă rău.

Şi uite-aşa până în seara asta, când am dat drumul la TV şi aproape din întâmplare am nimerit pe un program al lui Corrado Augias care prezenta o producţie englezească transmisă de BBC chiar în ziua din ajun, *Operation Gladio*.

Ne-am uitat fascinaţi, fără să scoatem un cuvânt.

Părea un film realizat de Braggadocio, era acolo tot ceea ce Braggadocio născocise şi ceva pe deasupra, dar cuvintele erau însoţite de imagini şi de alte documente şi erau rostite de personaje celebre. Se pornea de la daunele provocate de către *stay-behind*-ul belgian, se descoperea că existenţa Gladio era dezvăluită, desigur, prim-miniştrilor, dar numai acelora în care CIA avea încredere, de exemplu Moro şi Fanfani fuseseră lăsaţi în ignoranţă, apăreau mare pe ecran declaraţii ale unor mari spioni, de genul „Înşelăciunea e o stare a minţii, şi este mintea unui Stat". Pe toată durata documentarului (două ore şi jumătate) apărea Vinciguerra care dezvăluia totul, până şi faptul că, încă înainte de război, serviciile aliate îl făcuseră să semneze pe Borghese şi pe oamenii din Decima Mas un angajament că vor colabora în viitor ca să se opună unei invazii sovietice şi diferiţi martori afirmau cu candoare că era firesc ca pentru o operaţiune ca Gladio să nu se poată înrola decât foşti fascişti – iar pe de altă parte se vedea cum în Germania serviciile americane garantaseră impunitatea până şi unui călău precum Klaus Barbie.

Apărea în mai multe secvențe Licio Gelli, declarându-se candid drept colaborator al serviciilor secrete aliate, dar caracterizat ca bun fascist de către Vinciguerra, iar Gelli vorbea despre isprăvile lui, despre contactele lui, despre sursele lui de informații, fără să se arate vreo clipă îngrijorat că se-nțelegea foarte clar că făcuse permanent joc dublu.

Cossiga povestea cum, în 1948, tânăr militant catolic, i se procuraseră pistoale-mitralieră STEN și grenade, fiind gata să acționeze în caz că Partidul Comunist nu ar fi acceptat rezultatul electoral. Vinciguerra apărea iar ca să confirme cu seninătate că toată extrema dreaptă se dedicase unei strategii a menținerii tensiunii ca să pregătească psihologic marele public pentru declararea unei stări de urgență, dar scotea bine în relief felul cum Noua Ordine și Avangarda Națională conlucraseră cu responsabilii din diferite ministere. Senatori din comisia de anchetă parlamentară spuneau clar și răspicat că la fiecare atentat serviciile și poliția încurcau hârtiile ca să paralizeze cercetările judiciare. Vinciguerra lămurea că în spatele exploziei din Piazza Fontana nu se aflau numai neofasciștii pe care toți îi crezuseră autorii atentatului, Freda și Ventura, ci, deasupra lor, întreaga operațiune fusese dirijată de biroul de afaceri speciale din Ministerul de Interne. Și apoi vorbea pe larg despre felurile în care Noua Ordine și Avangarda Națională infiltraseră grupările de stânga ca să le împingă la atentate teroriste. Colonelul Oswald Lee Winter, om al CIA, afirma că Brigăzile Roșii nu doar că fuseseră infiltrate,

dar chiar primeau ordine de la generalul Santovito de la SISMI[1].

Într-un interviu halucinant, unul dintre fondatorii Brigăzilor Roşii, Franceschini, arestat printre cei dintâi, se întreba cuprins de spaimă dacă nu cumva, acţionând de bună credinţă, nu fusese manipulat de cineva în virtutea altor scopuri. Şi în permanenţă Vinciguerra afirma că Avangarda Naţională avusese sarcina de a răspândi manifeste pro Mao ca să stârnească spaima faţă de acţiuni filochineze.

Unul dintre comandanţii lui Gladio, generalul Inzerilli, afirma fără ezitare că depozitele de arme erau amplasate pe lângă cazărmile de carabinieri şi că gladiatorii puteau să se ducă să ia ceea ce aveau nevoie arătând (scenă de roman foileton) jumătatea unei bancnote de o mie de lire ca semn de recunoaştere. Totul se încheia, firește, cu cazul Moro şi cu faptul că agenţii serviciilor fuseseră văzuţi circulând în via Fani la ora răpirii, dintre care unul se justifica zicând că se afla prin părţile acelea pentru că era invitat la prânz de un prieten, şi nu se-nţelegea de ce se ducea la întâlnire la ora nouă dimineaţa.

Fostul şef al CIA, Colby, normal că nega totul, dar alţi agenţi CIA vorbeau deschis de documente în care apăreau, nespus de detaliat, până şi compensaţiile băneşti pe care organizaţia le plătea unor personaje implicate în atentate, de exemplu cinci mii de dolari pe lună generalului Miceli.

---

1. Serviciul de Informaţii şi Siguranţă al Armatei între 1977 şi 2007.

După cum se comenta pe parcursul emisiunii, toate acestea erau probabil niște indicii, nu existau probe directe, și deci pe baza lor nu putea fi nimeni condamnat, dar erau suficiente ca să neliniștească opinia publică.

Maia și cu mine eram uluiți. Dezvăluirile depășeau toate fanteziile, chiar și pe cele mai exaltate, ale lui Braggadocio.

— Se-nțelege, zicea Maia, ți-a amintit și el că toate știrile astea circulau de mult timp, numai că fuseseră șterse din memoria colectivă, era suficient doar să te duci prin arhive și prin bibliotecile de periodice ca să pui la un loc piesele mozaicului. Eu însămi, nu doar ca studentă, ci și când mă ocupam de prietenii calde, citeam ziarul, ce crezi tu, chiar și eu auzisem vorbindu-se de lucruri din astea, atâta doar că și eu uitam, de parcă o dezvăluire nouă o ștergea pe cealaltă. Era de ajuns să se scoată din nou la iveală totul, a făcut asta Braggadocio și a făcut-o BBC. Hai, amestecă, ai două cocteiluri perfecte și nu mai știi care-i cel mai autentic.

— Da, însă Braggadocio a adăugat probabil și de la el ceva, precum povestea cu Mussolini sau asasinarea papei Luciani.

— Da, bine, el era un mitoman și vedea comploturi peste tot, dar esența problemei rămâne aceeași.

— Doamne sfinte, am zis, dar îți dai seama că acum câteva zile cineva l-a ucis pe Braggadocio de teamă ca știrile astea să nu iasă din nou la suprafață, iar acum,

cu emisiunea asta, vor fi milioane de oameni care vor afla?

— Iubitule, a zis Maia, tocmai în asta constă norocul tău. Ia gândeşte-te că într-adevăr careva, fie *ei*, ăia fantomatici sau nebunul singur, s-ar teme cu adevărat că lumea şi-ar aminti din nou lucrurile astea sau că ar ieşi iarăşi la iveală vreun fapt minor, care ne-a scăpat chiar şi nouă care ne uitam la emisiune, dar care ar putea să pună şi azi în încurcătură vreun grup sau vreun personaj anume... Ei bine, după documentarul ăsta, nici *ei*, nici nebunul nu mai au interes să vă elimine pe tine ori pe Simei. Dacă voi doi v-aţi duce mâine să trâncăniţi pe la ziare ceea ce v-a spus Braggadocio, s-ar uita la voi ca la nişte exaltaţi care repetă ceea ce au văzut la televizor.

— Dar poate cineva se teme că o să vorbim despre cele asupra cărora BBC-ul a tăcut, de Mussolini, de Luciani.

— Bun, închipuieşte-ţi că tu te duci şi spui povestea cu Mussolini. Era şi aşa destul de neverosimilă, cum a prezentat-o Braggadocio, nici o dovadă, numai deducţii ale unei minţi înfierbântate. Îţi vor spune că eşti un individ tulburat care, ataşat de emisiunea de la BBC, a dat frâu liber fanteziilor lui intime. Ba, mai mult, le-ai face jocul: vedeţi, or să spună, de-acum încolo orice încurcă-lume o să inventeze câte o trăsnaie. Iar proliferarea acestor dezvăluiri va stârni bănuiala că şi cele de la BBC erau efectul unei speculaţii jurnalistice sau ale unui delir, precum bârfele post festum ale celor care zic că americanii nu s-au dus pe Lună sau că Pentagonul

se străduiește să ne ascundă existența extratereștrilor. Emisiunea asta face cu totul inutilă și ridicolă orice altă dezvăluire, pentru că știi tu (cum era cartea aia franțuzească?), *la réalité depasse la fiction*, realitatea întrece ficțiunea, iar ceva mai bun, acuma, nimeni n-ar mai putea inventa.

— Deci spui că sunt liber.

— Sigur, cine a spus că „adevărul vă va face liberi"? Adevărul ăsta va face să pară o minciună orice altă dezvăluire. În fond, BBC le-a făcut un foarte bun serviciu *lor*. De mâine-ncolo ai putea să te duci și să spui peste tot că papa sugrumă copiii și apoi îi mănâncă sau că Maica Tereza din Calcutta a fost cea care a pus bomba în trenul *Italicus*, iar lumea o să spună „A, da? Curios", o să-ți întoarcă spatele și o să continue să-și vadă de treabă. Îmi pun capul că mâine ziarele nici măcar n-or să vorbească despre emisiune. Nimic nu ne mai poate tulbura în țara asta. În fond, am văzut invaziile barbarilor, prădarea Romei, masacrul din Senigallia, cei șase sute de mii de morți din Marele Război și infernul celui de-al Doilea, ia închipuiește-ți ce mai contează câteva sute pentru care au trebuit patruzeci de ani ca să le facă să sară-n aer. Servicii deviate[1]? E ceva de râs față de cei din familia Borgia. Totdeauna am fost un popor amator de pumnale și otrăvuri. Suntem vaccinați, orice poveste nouă ni s-ar spune, răspundem că am auzit noi și mai rele, și poate că și asta, și alea erau false. Dacă Statele Unite, serviciile secrete din jumătate de Europă, guvernul nostru și ziarele ne-au mințit, de ce n-ar putea

1. Denumire dată în mod curent în presă serviciilor secrete.

să mintă şi BBC? Singura problemă serioasă pentru bunul cetăţean e să nu plătească impozite, şi apoi ăia care ne conduc să facă ce vor, că tot sunt numai afaceri veroase. Şi basta. Vezi că mi-au fost de-ajuns două luni cu Simei şi m-am şmecherit şi eu.

— Ce facem, prin urmare?

— Întâi de toate, te linişteşti, apoi mâine eu mă duc frumuşel să încasez cecul lui Vimercate, iar tu scoate tot ce ai la bancă, dacă ai...

— Din aprilie am tot economisit, aşa că am aproape echivalentul a două salarii, vreo zece milioane, plus douăsprezece pe care mi le-a dat mai alaltăieri Simei. Sunt bogat.

— Minunat, şi eu am pus deoparte ceva, scoatem tot şi o ştergem.

— S-o ştergem? N-am spus că acum putem să circulăm fără teamă?

— Da, dar mai ai poftă să trăieşti în ţara asta unde lucrurile vor continua să meargă cum au mers şi înainte, unde dacă te-aşezi într-o pizzerie, te temi că vecinul tău e un spion din servicii sau e pe cale să-l ucidă pe noul Falcone, la o adică punând bomba să explodeze tocmai când treci tu pe-acolo?

— Dar unde-o să ne ducem, n-ai văzut şi n-ai auzit că aceleaşi lucruri se întâmplau în toată Europa, din Suedia până-n Portugalia, vrei să fugi în Turcia printre Lupii Cenuşii şi, dacă o să te lase, în America, unde sunt omorâţi preşedinţii şi poate că Mafia e infiltrată şi-n CIA? Lumea e un coşmar, iubire. Eu aş vrea să cobor, dar mi-au spus că nu se poate, suntem într-un rapid fără staţii de oprire intermediare.

— Scumpule, vom căuta o țară în care să nu existe secrete și totul să se desfășoare la lumina zilei. Între America Centrală și cea de Sud găsești o mulțime. Nu-i nimic ascuns, se știe cine face parte din cartelurile drogurilor, cine comandă grupările revoluționare, te așezi la restaurant, trece un grup de prieteni și-ți prezintă un tip drept boss-ul contrabandei cu arme, frumos, ras și parfumat, cu genul ăla de cămașă albă scrobită scoasă din pantaloni, ospătarii îl salută respectuos cu *señor* încoa' și *señor* încolo, și comandantul Guardia Civil se duce să-și prezinte omagiile. Sunt țări fără mistere, totul se petrece în văzul tuturor, poliția pretinde să fie mituită prin regulament, guvernul și lumea interlopă se suprapun prin prevederi ale constituției, băncile trăiesc din spălarea de bani și-i vai și-amar dacă nu aduci alți bani de proveniență îndoielnică, îți iau permisul de ședere, se omoară, dar numai unul pe celălalt și-i lasă în pace pe turiști. Am putea găsi de lucru pe la vreun ziar sau o editură, am pe-acolo niște prieteni care lucrează la reviste de prietenii calde – o activitate frumoasă și onestă, acum, dacă stau să mă gândesc, povestești gogoși, dar toți știu asta și se distrează, iar ăia cărora le dezvălui slăbiciunile s-au dus deja cu o zi înainte și au zis totul la televizor. Spaniola se învață într-o săptămână, și iată că ne-am găsit insula noastră din mările Sudului, dragul meu Tusitala.

De unul singur nu știu niciodată să încep o acțiune, dar dacă un altul îmi pasează mingea, uneori reușesc

să dau gol. Asta pentru că Maia este încă inocentă, pe când pe mine vârsta m-a făcut înțelept. Și dacă știi că ești un ratat, singura consolare e să te gândești că toți în jurul tău sunt niște înfrânți, chiar și învingătorii.

Așa am dăscălit-o pe Maia.

— Iubito, nu iei în considerare că treptat-treptat și Italia va deveni la fel ca țările de vis în care vrei să te exilezi. Dacă am reușit noi să acceptăm și pe urmă să uităm toate lucrurile pe care ni le-a povestit BBC-ul, înseamnă că suntem pe cale să ne pierdem simțul rușinii. N-ai văzut cum toți intervievații din seara asta povesteau liniștiți că făcuseră asta sau aialaltă și aproape că așteptau o medalie? Nici vorbă de clar-obscur ca în Baroc, lucruri de Contrareformă, traficul se desfășoară *en plein air*, ca în picturile impresioniștilor: corupție autorizată, mafiotul în mod oficial în parlament, evazionistul la guvern, iar la ocnă numai găinarii albanezi. Oamenii cumsecade vor continua să-i voteze pe răufăcători pentru că nu vor crede ce spune BBC-ul sau nu vor vedea emisiuni de genul celei din seara asta, pentru că se uită nesmintiți la niște porcării, poate teleshoppingul lui Vimercate o să ajungă în *prime time*, dacă va fi omorât careva important, n-are nimic, îi organizăm funeraliile de stat. Noi rămânem în afara jocurilor: eu mă apuc din nou să traduc din germană și tu te-ntorci la revista ta pentru *coiffeurs pour dames* și săli de așteptare de la dentiști. În rest, un film frumos seara, weekenduri aici, la Orta – și să-i ia dracu' pe toți. Ajunge doar să așteptăm: odată devenită în chip definitiv Lumea a Treia, țara noastră va

fi perfectă să trăiești în ea, ca și cum totul ar fi *Copacabana / femeia-i regina / femeia-i suverana*[1].

Maia e cea care mi-a readus pacea, încrederea în mine însumi sau măcar calma neîncredere în lumea care mă înconjoară. Viața e suportabilă, nu trebuie decât să te mulțumești cu ea. Mâine (cum zicea Scarlett O'Hara – alt citat, știu, am renunțat să mai vorbesc la persoana întâi și-i las să vorbească doar pe ceilalți) e o altă zi.

Insula San Giulio va scânteia din nou în soare.

1. Refrenul unui șlagăr din perioada interbelică.

Cuprins

I. Sâmbătă, 6 iunie 1992, ora 8 9
II. Luni, 6 aprilie 1992 21
III. Marţi, 7 aprilie 29
IV. Miercuri, 8 aprilie 52
V. Vineri, 10 aprilie 57
VI. Miercuri, 15 aprilie 74
VII. Miercuri, 15 aprilie, seara 84
VIII. Vineri, 17 aprilie 92
IX. Vineri, 24 aprilie 98
X. Duminică, 3 mai 129
XI. Vineri, 8 mai 133
XII. Luni, 11 mai 142
XIII. Sfârşit de mai 150
XIV. Miercuri, 27 mai 157
XV. Joi, 28 mai 167
XVI. Sâmbătă, 6 iunie 196
XVII. Sâmbătă, 6 iunie, ora 12 208
XVIII. Joi, 11 iunie 213

„Odată cu atmosfera specifică romanelor lui Eco, *Numărul zero* lasă să se vadă, cu o amară eficienţă, partea întunecată a vieţii Italiei de la începutul anilor '90. Povestea e plasată la Milano, în plin scandal Tangentopoli şi în mijlocul investigaţiilor din ancheta Mani pulite. În haosul politic provocat de această anchetă, un om de afaceri pune pe picioare un ziar gândit să alimenteze calomnii la adresa adversarilor săi şi să-i şantajeze pe potentaţii zilei. Ziarul este o maşină de împroşcat noroi cu nimic diferită de ceea ce vedem astăzi. Acesta este cadrul în care Eco reconstruieşte, urmărind întâmplările prin care trec protagoniştii romanului, evenimentele cele mai putrede şi intrigile cele mai tulburătoare din istoria Italiei postbelice."

Panorama

„Umberto Eco foloseşte anii '90 ca pe o metaforă perfectă a vremurilor noastre. Acei ani reprezintă simptomul de netăgăduit al unei maladii grave, de a considera *normal* ceea ce nu e: ilegalităţile, nenorocirile, comploturile, atentatele cu bombă puse pe seama «roşiilor» când, în realitate, sunt gândite de «negri», cu complicitatea lumii politice care a păstrat întotdeauna tăcerea. La rândul lor, ziarele ar fi putut să dezmintă, să declanşeze investigaţii; n-au făcut-o. S-au retras în umbră, preferând să-şi plece capul în faţa patronului."

la Repubblica

ISBN 978-973-46-5377-5

www.polirom.ro

Coperta seriei: Radu Răileanu
Foto copertă: © Fabio Camandona/Dreamstime.com